

81 (2. Төр. К-р) 16 Кара 6025
Биджиланы Шогъайыбны кызы
Байрамкъулланы Кулистан

Мухаммат
файгъамбарны
джашау
джолу

*Биджиланы Шогъайыбны кызы
Байрамкъулланы Кулистан*

МУХАММАТ ФАЙГЪАМБАРНЫ ДЖАШАУ ДЖОЛУ

Сунна

Къарачай-Черкес республика кърал басма

Черкесск
2007

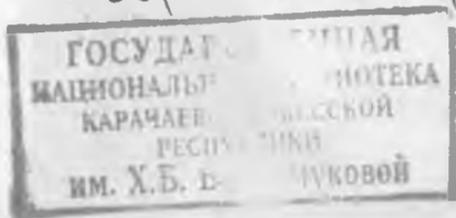
Суратланы Къобанланы М. М. салганды.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

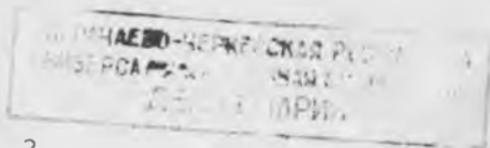
Данная книга Биджиевой Кулистан проверена
Исламским институтом имени имама Абу-Ханифа
и одобрена к печати Духовным Управлением
Мусульман Карачаево-Черкесии и Ставрополя.

Председатель Президиума ДУМКЧИС
Муфтий И. Бердиев.

Кара: 6027 Д

Повесть в стихах К. Байрамкуловой «Мухаммат файгъамбарны джашу джолу» — первое произведение подобного жанра в карачаевской литературе. Это плод многолетнего изучения жизнеописаний пророка. Форма повествования, избранная автором, доступна и легко запоминается. К. Байрамкулова подготовила настоящий подарок всем, кто интересуется основами мусульманской религии.

Б 4702280200—2 2—2007
9П1(03)—2006

ISBN 5—7289—0232—4

© Карачай-Черкес республика
кърал китаб басма, 2007

АРАБ АЙРЫМКАН ЭМДА АНДА ДЖАШАГЪАНЛАНЫ ХАЛЛАРЫ

1

Мухаммат файгъамбарны
туугъан джери —
Европаны ючден бири —
Джер джюзюне белгили
Аравия атлы айрымканды.

2

Аны төгерегин суу кършоулаб
Тургъаны себебли айтхандыла
Араб айрымканы деб анга,
Бу атны бир бек джаратыб.

3

Аравияны ара сахары
Сыйлы Мекка болгъанды.
Къызыл тенгизден узакъ болмай,
Ол кърмулу джерде орналгъанды.

4

Къызыл тенгизни узунлугъуна
Хиджаз таула созулбдула.
Къыбыла табада тау таракъла
Тенгизге джетмей тауусуладыла.

5

Тенгиз бла тауну арасында
Тихме ёзен кёрюнеди.
Иссилик къысыб аны да,
Адамны кёлюн мыдах этеди.

6

Еффрат суу эмда Хиджаз таула да
Къаджар тюзге джетмейдиле.
Тюбейдиле битимли сабанла да,
Къум тюзле уа битим бермейдиле.

7

Недж сыртладан сора уа
Ефрат, Невуз андан арысы
Эм Дахна сууланы джагъаларында
Сирияны къум ёзени башланады.

8

Индия океан таба джанында
Джауумла джаууучандыла кёбюрек.
Алайда Йеменни, Хаджа-Маутну
Миллетлери джашагъандыла эртдерек.

9

Аравия айрымканны эртде адамлары
Сабанчыла болгъандыла.
Артдан-артха малчылыкъ бла
Ала кюрешиб башлагъандыла.

10

- Араблыла келген заманда
Ол къумлу, исси джерледе
Тюе, къой, эчки дегенча
Къурашдырыб тебрегендиле.

11

Суусуз джерледе тюе сют бла
Суусабларын къандыргъандыла.
Алайсыз къырыллыкъ эдиле деб,
Алимле алай джазгъандыла.

12

Биринчи келген айрымканнга
Къатхан деген чуут кишини
13 джашы болгъанды да,
Ала араблылагъа саналгъандыла.

13

Хитле къралны да ала кёрюб,
Иордан сууну бойну бла баргъанла.
Артдан Балыкъ кёлден да ётюб,
Аравия айрымканда тохтагъанла.

14

Яраб деген аны бир джашы
Йемен къралны кърурагъанды.
Арабба болгъанды аны чам аты,
Аравия ат да андан къруралгъанды.

15

Шимал джанында орналгъанланы
Ата-бабалары Ибрахим бла
Египетчи къыз Хаджарны
Джашы Исмаил болгъанды

16

Исмаил а Йемен тукъумну
Башчысы болуб тургъанды.
Къыбыла джанындагъы Йеменле да
Аладан джаратылгъандыла.

ЗЕМ-ЗЕМ СУУ, МЕККАНЫ БАШЧЫЛАРЫ

17

Ибрахим Мисирден Палестинагъа
Къайтыб келе, Сара деб къатыны
Эрине тилеб алдыргъанды
Кесини къарауашы Хаджарны.

18

Мисир фыргъауун саугъагъа
Хаджарны берген эди Ибрахимге.
Ол джашчыкъ табханында,
Исмаил деб, атагъандыла анга.

19

Кёб да турмайын Сара кеси да
Джашчыкъ табыб, атына да
Исхакъ деб атагъандыла,
Хаджарны уа къыстагъандыла.

20

Къул Хаджарны уа сабий бла
Къум тюзлеге ашыргъандыла.
Суу табмайын ол джерледе
Ала азаб сынагъандыла.

21

Джашчыкъ, алайда табаны бла
Джерни туююб, джылагъанды.
Аны алай кѳрген анасы
Чыдаялмайын джанлагъанды.

22

Уллу Аллахны кючюнден,
Джашчыкъны аягъыны тюрюнден
Таб-таза суучукъ чыкъгъанды,
Аны алай эслеген анасы

23

Ызына къайтыб келгенди,
Баласына къошулуб суу ичгенди.
Сора джыйыб ташчыкъланы,
Суугъа буруучукъ этгенди.

24

Зем-зем сууну хапары
Араб айрымканнга джайылгъанды.
Къумлу тюзде джашчыгъына
Ибрахим джарсыб тургъанды.

25

Исмаилгъа Уллу Аллах
Болмазлыгъын хата-палах
Билдиргенди Ибрахимге,
Башчы боллугъун да миллетге.

26

Хаджар, джашчыгъы Исмаил бла
Иги джер излей, малларын сюре,
Йеменден келе тургъанлай,
Джурхумут Тайфагъа тюбегендиле.

27

Ол элде Исмаил джурхуметлени
Бир бийини къызын алгъанды.
Юй бийчеси онеки джаш табханды,
Хар бири артда бий болгъанды.

28

Хаджар сау заманда огъуна
Ибрахим, Сириядан келиб, алагъа
Тюбей тургъанды, таблыгъы бла
Джашауларына болушургъа.

29

Анасы ёлгенинде, Исмаил аны
Каабагъа джууукъда асырагъанды.
Андан сора ол таймаздан
Меккагъа бара тургъанды.

30

Ибрахим, Аллахны буйругъу бла
Зем-зем суудан узакъ болмай,
Джабраил мёлекни болушлугъу бла
Кааба межгитни ишлегенди.

31

Джабраил мёлек Ибрахимге
Бир джассы ташны келтиргенинде,
Ол джерге тюшмейин, хауада алай
Тагъылгъанча кёргенлеринде,

32

Джангыдан бир акъ таш келтиргендиле.
Гюнахлы адам анга тийсе,
Къаралыб ол да тебрегенди,
Эртде айтыугъа кёре.

33

Араблыла межгитге
Аллахны межямы дегендиле.
Ичине кириб, табыныб,
Кёб шукурла этгендиле.

34

Оноун сыйырыб Каабаны
Исмаилны тамада джашындан,
Джурхумла Таипасы алгъанды,
Вавилончула бла келишген.

35

Бану-Хуза ючюнчю ёмюрде
Къыстагъанларында ол джурхумланы.
Ала да къоюб кетгендиле
Зем-зем суу бла Каабаны.

36

Исмаилны туудугъу Андан деген
Хузайчыладан къыз алгъанында,
Ол да Мекада къалгъанында,
Аны туудукъларындан бири

37

Фира, къурайиш да дегендиле,
Къурайш тукъумну чыгъарыб,
Тамада болгъанды къурайшлеге
Экиджюз джыл арадан ётюб.

38

Къурайшле, иги онглу бола,
Хузайчыланы Меккадан
Къыстаб, тазалагъандыла,
Дин-къаланы да алгъандыла.

39

Тёртджюз къыркъынчы джыл
Ол ишле Меккада болгъандыла.
Мухаммат файгъамбар тууарына
Бир джюз элли джыл къала.

40

Мекка бла Хаджазны
Къурайшле бийлеген заманда,
Алагъа тамада Мухамматны
Аппасыны аппасы Къусай болгъанды.

41

Къусай Мекканы тарихинде
Эм уллу ыз къойгъанды.
Терекледен джерни бош этиб,
Джангы юйле салдыртханды.

42

Анга дери уа бир киши
Аланы кесерге базмагъанды.
Ол а балтаны къолуна алыб кеси
Тереклени аудуруб чыкъгъанды.

43

Тёртджюз сексанчы джыл
Къусай ёлгенден сора,
Мухамматны аппасыны атасы
Хашим кёбюрек айтылгъанды.

44

Меккагъа башчы болуб,
Аш азыкъ хазырлагъанды.
Эки кериуанны ол тутуб,
Иеменнге бирин ашыргъанды.

45

Экинчисин да джай арада
Сириягъа атландыргъанды.
Садакъа халда факъырлагъа
Шорпа къазанла къайнатдыргъанды.

46

Бир уллу тенгизни джагъасында
Орналгъан Газа шахарда
Хашим ёлюб, аны орнун
Гитче джашы Шаиба алгъанында,

47

Хашимни къарнашы Муталиф деген
Шаибаны Меккагъа алыб баргъанды.
Ол джашчыкъ уллучукъ болгъанды,
Кеси да акъ чачы бла джаратылгъанды.

48

Меккачыла уа Шаибагъа
Муталифни къулуду деб, тургъандыла.
Керти къулгъа аны санаб,
Абу-Муталиф деб, атагъандыла.

49

Хашимни бютеу адамлары
Эм Муталиф къарнашы да ёлгенлеринде,
Тамадасы болуб Тайфаны
Абу-Муталиф къалгъанды.

50

Алай бла Мекка башчыла
 Къусайны туудукълары болгъандыла.
 Каабаны ачхычларын да
 Къолларында айландыргъандыла.

51

Джурхумла чачхан Каабаны да,
 Белгили Зем-зем сууну да,
 Джангыдан Абу-Муталиф ишлегенди
 Уллу Аллахны болушлугъу бла.

52

Аны алты къызы болгъанды,
 Артдан анга туугъанды онеки джаш.
 Хар бири джюрегин къууандыргъанды,
 Бир-биринден болуб баш.

53

Атлары араб тарихинде къалгъан
 Абу-Талиф, - ал-Узаны, Аббасны,
 Хамзатны —
 Барын да юлендириб бошагъанында,
 Артха джашы Абдуллах къалгъанды.

54

Юсю, башы топуракъ болуб,
 Абдуллах юлерин сюртгенди.
 Арыб орамгъа чыкъгъанлай,
 Аминатны джолда кёргенди.

55

Абдуллах, къызыны джаратыб,
Накъырда-чам этгенди.
Аминатха эс бёлсе да,
Ол а аны сансыз этиб кетгенди.

56

Абдуллах, юйюне киргенди да,
Джууунуб, ариу кийингенди.
Келечилик айтыргъа Аминатха
Атасын да алыб тебрегенди.

57

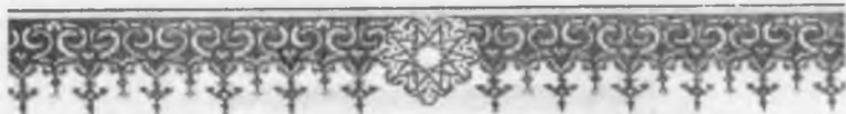
Абдуллахны юйлендирир муратда,
Сёз салмайын атасы,
Юйюне барыб Аминатны,
Сёз тауусуб келгенди.

58

Бешджюз алтмыш тогъузунчу
Джылланы башында,
Аминатны кеси атасы да,
Алай бек бай болмаса да,

59

Сыйлы юйюрге ёсгенди.
Абдуллахны бек джаратыб,
Къызын анга бергенди,
Тойну юйюнде бардырыб.

ФАЙГЪАМБАРНЫ САБИЙ ЗАМАНЫ, АМИНАТНЫ АУУШХАНЫ

60

Артдаракъда Абдуллах да
Алагъа кёчюб къалгъанды.
Атасы берген рысхыны да
Къайынларына джыйгъанды.

61

Ариулугъун а Абдуллахны
Бир таурух айтыб айталмайды.
Ол алыр кюнюнде Аминатны,
Кёб къыз кыйналыб ёлгенди.

62

Бешджюз джетмишинчи джылны,
Кеси да «Пил» джыл болгъанды.
Августну джыйырма тогузунда
Юйюрге джашчыкъ туугъанды.

63

Мухаммат атаб атына да,
Уллу кѳууанч этгендиле.
Белгили адамла, кѳурайшле
Кѳурманлыкѳгѳа келгендиле.

64

Кѳарт атасы, джетинчи кюнѳнде
Абд-аль Муталиф деген
Элни джыйыб юсѳне
Этгенди кѳурманлыгѳын.

65

Сабийни атасы Абдуллах а
Сириягѳа кетиб тургѳанды.
Кѳайтыб келе Меккагѳа,
Джолда ёлюб кѳалгѳанды.

66

Абдуллахны баласы
Кѳалгѳан эди юй бийчесини
Эки ай болуб кѳарнында,
Ол джолгѳа чыкѳгѳан заманда.

67

Абиссинли бир тиширыу —
Баракат атлы юй шапасы,
Беш тюеси, бир бёлек кѳою
Аминатха кѳалгѳанды.

Кара: 6024

68

Аман кѣзден, зарандан
 Сакълар ючюн ол джашчыкъны,
 Къылыч дууала, чокъуракъла
 Баласына такъгъанды.

69

«Джин юсюне минмез» — деб,
 Къоян табанланы бойнуна тагъыб,
 Киштик, тюлкю тишлени да,
 «Къыйынлыкъдан сакълар» — деб.

70

Чибинли джерде, исси къумда
 Сабий ёлюм кѣб болгъанды.
 Къагъанакъ, гитче сабийлени уа
 Хауа къысыб да тургъанды.

71

Ол себебли бир къауумла —
 Байлыкълары болгъанла,
 Сабийлерин ёсдюртгендиле
 Узакъ джерледе аналагъа.

72

Бануу-Саад тайфалада
 Аллаи тиширыула болгъандыла,
 Джыл сайын келиб Меккагъа,
 Сабийле алыб асырагъандыла.

73

Ол тиширыула, келе келиб,
 Мухамматны кѳргендиле.
 «Хакъ табмазбыз ѳксюзден» — деб,
 Сабийни алмай кетгендиле.

74

Ол келгенледен Халимат атлы
 «Къурулай къалай кетейим» — деб,
 Къайтыб Мухамматны алгъанды,
 Эри бла кенгешиб.

75

Аминат а кюйюб-бишиб,
 Эри ѳлгенине джаннганды.
 Эмчек сютю таркъайыб,
 Баласын асыраялмай къалгъанды.

76

Ашыргъанды ол себебли
 Баласын кесинден айырыб.
 Алты ай болгъан сабийни
 Асырар анасына «хакъ» бериб.

77

Меккадан экиджюз чакътырым
 Таиб деген узакъ джерге,
 Джашил таланы тийресине
 Мухамматны элтгендиле.

78

Эмчек анасы Халиматны,
Аны эри аль-Харисни
Эки къызлары, бир джашлары бар эдиле,
Тёрткюнчюге къошхандыла Мухамматны.

79

Къара кийизден джабылгъан
Эчки джюнден басылыб,
Базыкъ джибле тегерегинден
Къазыкълагъа байланыб,

80

Аллай маталлы юйлери
Уллу джеллеге чыдагъандыла.
Джангур джауса, тегерегин
Суу ётмезча къазгъандыла...

81

Мюрзеу болмай джарлы юйледе,
Гырджынны уа кермегендиле.
Хурма ашаб, сют ичиб,
Алай кечингендиле.

82

Джаз кюнлени биринде,
Тюгел болмай кюнорта,
Сют къарнашы Мухаммат бла
Кюте тургъанлай къозуланы,

83

Акъ кийиннген экеулен келиб
Джашчыкъланы къатларына,
Бир алтын таз да къардан толуб,
Экинчисини къолунда да,

84

Мухамматны джатдыргъандыла,
Джюрегин ариу джаргъандыла.
Къара тюрсюнлю бир тамчыны
Чыгъарыб алыб атхандыла.

85

Аны кёрюб сют къарнашы
Масруд юйге чабханды.
Ата-анасына кёргенин
Тизиб айтханды.

86

Джюрегин джууб къар бла,
Ичин, тышын джылтыратыб,
Ислам нюрден толтуруб,
Кетгенлерин тас болуб.

87

Халимат бла эри къайгъы этиб,
Эрлай чабыб джетгендиле.
Мухамматны бети агъарыб
Тургъанын кёргендиле.

88

Халимат, асыры къркыгъандан,
 Эри бла кенгешиб,
 Тёрт джыл асырагъан баласын,
 Джолгъа чыкыгъанды эрлай алыб.

89

Мухамматны кърт атасына
 Сау-эсен элтиб бергендиле.
 Болгъан ишни юсюнден да
 Джукъ да айтмайын кетгендиле.

90

Къонакыгъа барыб кеси анасы,
 Мединадан къайтыб келе,
 Джолда ёлюб кългъанды
 Абва деген бир элде.

91

Мухамматны анасы ёлюб,
 Ол ёксюз болгъанды.
 Къарауаш къатын да алыб келиб,
 Кърт атасына атханды.

92

Алты джыл толгъан ёксюзюне
 Кёлю бла къарагъанды.
 Каабагъа элтиб биргесине
 Хаман табыныб тургъанды.

93

Мекка юйле ол заманда
Ташла бла къаланнгандыла.
Тытыр бла тутдурулуб,
Кенг башлары бир къат болуб.

94

Кааба межгит мийик эди,
Башы кёкге ачылыб,
Терезелери болмай аны,
Ючкюл кибик этилиб.

95

Тёгерегинде таш буруу да,
Къалай болса, алай къаланыб.
Ачхычларын джюрютген да
Абу-аль Муталиф болуб.

96

Дин Каабаны арасында уа
Сириядан келтириб,
Хубал тейри таш суратла
Тура эдиле сюелиб.

97

Аль-Лат атлы, аль-манат атлы
Эмда аль-уза ташлагъа,
Меджюсю тиширыу суратлагъа
Ийилиб табыннгандыла.

98

Кюн чыкъгъан джанында Кааба ичинде
Эм сыйлы ташха саналыб,
Метр бла джарым мийикде
Къара таш да турад тагъылыб.

99

Кааба буруу, ташла юсюнде
Къурман малла кесгендиле.
Тёгюлген кызыл къангнга да
Малны джаны, дегендиле.

100

Эм уллу байрамларына,
Хадж кылыуну сайлагъандыла.
Къычыргъандыла дууала окъуб,
Бир да аямайын сызгъырыб.

101

Джети къат айланнгандыла
Кааба төгерегине чабыб.
Хар айланыб бошасала,
Къара ташха табыныб.

102

Сафа бла Марва деген
Барыб эки төбеге да,
Ары-бери аралары бла
Джети кере чабхандыла.

103

Төппелерине сора ёрлеб
Меджисуну тейрелерине,
Иссаф эм Наила деб,
Суратлагъа табыныб.

104

Джаяу джюрюб алты сагъатны,
Алагъа да баргъандыла.
Кюнчыкъгъан джанында Мекканы
Арафат, Муздалиф таулагъа да.

105

Кийим кийиб бир къауумла
«Икрам», деб атына да,
Къымыжалай кёбюсюне,
Алайда табыннгандыла.

106

Мухамматны къарт атасы,
Ёлюрюню аллы бла
Юйдегисин джыйгъанды да,
Алай айтыб соргъанды:

107

«Ким къарарыкъды бу ёксюзге?
Мен ёлсем къыйналлыкъмысыз?
Ёлюгюмю эрлай бериб джерге,
Мени унутубму къоярыкъсыз?

Алай эшитген алты кызы
 Джылау аллы болгандыла.
 «Алай кыалай айтаса,» — деб,
 Бек мыдахлангандыла.

Аталары ёлгенинде,
 Сарнаучуланы келтиргендиле.
 Тёрт джашы да бек кыйналыб,
 Анга уллу сый бергендиле.

Сал агъачха салыб ёлюкню
 Шахар кыйыргъа чыгъаргандыла.
 Джол джанында кыабыр кызыб,
 Адетдеча асырагандыла.

Кыылычы бла садагын
 Биргесине салгандыла.
 Андан сора кыошун аягын
 Кыабыр юсюне ууатхандыла.

Тюз кыабырны кыатына
 Тюесин элтиб чёкдюргендиле.
 Бир кыязыкыгъа тагыб аны,
 Ычхынмазча этгендиле.

113

Ал аякъларын къабыргъа сугъуб,
Бойнун да буруб артына,
Ачдан ёлюча этиб аны,
Аш-суу салмайын аллына.

114

Къабырладан къайтыб келиб,
Келгенлени барын тыйыб.
Ашын къойгъандыла эрлай бериб,
Ахлуларын саулай джыйыб.

115

Мухамматха ол кёзюуде
Сегиз джыл толгъан эди.
Абу-Талиф-ата къарнашы
Кесине алыб къойгъан эди.

116

Абу-Талиф дин джанындан
Онглу адам болгъанды.
Атасы ёлгенден сора
Каабаны ачхычын да алгъанды.

117

Юйюр тамада ол болуб,
Хашим тукъумну ичинде да
Тургъанды хаман оноу этиб,
Атасы ёлгенден сора.

118

Аталыкъ борчун Мухамматха
Толтурургъа кюрешгенди.
Юретиб аны хар затха,
Онглу болурун излегенди.

119

Болушлукъ Аллахдан болуб анга,
Абу-Талиф бла айлана,
Сатыу-алыу, тергеу чотха
Юреннгенди кеси аллына.

120

Малла да кюте джайлыкълада
Тогъуз, он джылладан тебреб,
Алай ётдюргенди джаш джылларын,
Джетген кишиге тергелиб.

121

Алай болса да, Мухаммат кеси:
«Файгъамбарланы барысы да
Сабийликлеринден сюрюучюле
Болгъандыла,» — дегенди.

122

Абу-Талиф Мухамматны
Кеси сабийча бек суйгенди.
Ол, джарыкъ, хурметли болуб,
Кесин суйдюре билгенди.

123

Мухаммат айтыугъа кёре,
Онекинчи джылында
Атланганды биринчи кере
Узакъ джары сатыугъа.

124

Абу-Талиф кериуан къураб,
Сириягъа тебрегенинде,
«Мени да элт биргеннге» деб,
Мухаммат андан тилегининде,

125

Сабийни джюреги къыйналмазча
«Огъай» деялмагъанды.
Биргесине алыб аны
Узакъ джолгъа чыкъгъанды.

126

Терк сюрмейин тюелерин,
Кериуанчыла джолда бара,
Тохтаб-тохтаб, солутхандыла,
Кеслери да эс джыя.

127

Мухаммат, ол джолоучулукъда
Тюрлю-тюрлю араб тайфланы
Адетлери бла таныша,
Эсинде тутуб баргъанды.

128

Баргъаны сайын Сириягъа,
Басра шахарны къатында,
Ётдюргенди Абу-Талиф,
Тюш солууун клисаларында.

129

Ол клисада къуллукъ этгенди
Багира деген бир тахирчи,
Абу-Талифни кёргенликге,
Аны бла бир кере да сёлешмегенди.

130

Бу джол а Абу-Талифни
Клисаны тегерегинде,
Тюелени чёкдюре тургъанлай,
Ол киши къараб кёргенинде:

131

«О, къураишчи, тайфаланы
Бек багъалы адамлары,
Къонакъ болугъуз, — дегенди, —
Ашым, сууум хазырды.»

132

Абу-Талиф сейир бола,
Джёнгерлерин алыб баргъанды.
Джюклерини къатында уа
Мухамматны къойгъанды.

133

Ичлеринде ол кьонакъланы
Эслемейин Мухамматны,
Багира деген тарихчи
Тынгысыз болуб тохтагъанды.

134

Кёб окъуб китабланы
Багира деген ол киши,
Алайы бла багъалы,
Келечи ётерин билгенди.

135

Ичинде уа ол китабланы
Сейир зат айтылыб тургъанды:
Бир кюн Мухамматны алайтын
Ётериги джазылыб болгъанды.

136

Терезеден къараб Багира
Келе тургъанын эслегенди.
Абу-Талифни нёгерлери бла
Кёкде бир булутчукъну да кёргенди.

137

Кериуанны башында келиб
Турса да ол булутчукъ,
Салкъынлыкъ этиб
Келгенди джангыз Мухамматха.

Кериуанчыла, келе-келиб,
 Терек тюбюнде тохтагъандыла.
 Башларында ол булутчукъ да
 Тебмейин алай тургъанында,

Ол терекни бутакълары,
 Бир-бирине чалышыб,
 Бютюн да бек Мухамматха
 Тохтагъанды ауана атыб.

Ол затланы барын эслеб,
 Мухамматны энди кёрмей,
 Багира бек тынгысыз болуб,
 Чакъыртханды аны тѳзмей.

Сыйлаб бошаб къонакъланы,
 Къатына олтуруб Мухамматны,
 Джашаууну юсюнден сора,
 Тешиндириб да къарагъанды.

Келген ёксюз боллугъун келечи,
 Сюрюучю да боллугъун айта,
 Джетгенине ишлекли болмай
 Файгъамбарлыкъ Мухамматха.

143

Джазылган христъян китаблада
Белгилени барын да
Юсюнде кёрюб Мухамматны
Абу-Талифге айтханды:

144

«Эки джауорун ортасында
Файгъамбарлыкъ белгиси,
Баш бармакъны башыча,
Ариу кёрюнүбдю себкили,

145

Деб Абу-Талифге Багира
Ангылатханды барын айтыб.
Меккагъа дженгил къайта кир да,
Мухамматха сакъ бол,» — деб.

146

Онтёрт, онбеш джылындан башлаб,
Кёб затха кёзю ачылыб.
Фиджар урушлада да болгъанды
Меккачыла бла айланыб.

147

Джыйырма джылы толгъанында,
Кесине джашау ачханды.
Сатыу-алыу ишле бардыра,
Саудюгерчилеге кшошулгъанды.

148

Адебсиз, аман затладан
Мухаммат кесин сакълагъанды.
Аллах буюргъан къадарны
Мийигине чыгъыб баргъанды.

149

Мухаммат хар заманда да
Тутхан ишин баджаргъанды.
Сёзюне туура бола хар къуру да,
Кесин да алай танытханды.

150

Ол себебден саудюгерчиле
Эс бёлюб анга тебрегендиле.
Ата къарнашлары да аны,
Багъалата, сыйын кёргендиле.

151

Ол джылларында Мухамматны
Джангы оюмлары кёб болуб,
Динни биле башлагъанды,
Кеси да бекден бек суююб.

152

Кесини энчи рысхычыгъын
Кёбейтирге излегенди.
Алай этерге уа аны
Къарыуундан келмегенди.

153

Ангылаб ол Ханифлени
Мухаммат эсин бёлгенди.
Бир Аллах деб, бир диннге
Кёчериклерин билгенди.

154

Тюрлю-тюрлю файгъамбарла
Ёмюрледе болуб келгендиле,
Энди келлик файгъамбар а
Эм тазасыды дегендиле.

155

Ханифле базыныб тургъандыла
Джарыкъ Келечини келлигине.
Джангы динни джая миллетге,
Тюз намаз эте билдирлигине.

156

Мухаммат намаз этерге
Кёбюсюне кече суюгенди.
Дуния шошлукъ заманда этсе,
Джюреги рахат бола билгенди.

157

Бир-бирледе «Мухаммат!» — деб
Эшитилген бир тауушха,
Джюрегине кьоркьюу келиб,
Кире тургъанды сагъышха.

158

Бир-бирледе намаз этерге
Каабагъа бара тургъанды.
Андан къайтыб келсе,
Кёлю джарыкъ болгъанды.

159

Ненча кере, не заманда
Намаз этерге болгъанын,
Алай билмегенди, кеси да
Юрениб тюгел ханифледен.

160

Джыл ичинде Мухаммат,
Юч кере тутуб ораза,
Кюрешгенди кеси аллына
Ханифледен кёргенича.

161

Къыркъ кюн ораза биринчи кере,
Тогъуз кюн ораза экинчи кере,
Джети кюн ораза ючюнчю кере,
Ол исси къум джерледе.

162

Бек гыртчылы джаш болуб,
Ол кёзюуде Мухаммат,
Тамамларгъа излегенди
Тутхан ишин бек сюйюб.

163

Джюрегин къайгыы басханча
Билмей тургъанлайына,
Аллай кюнлери да болгъанды
Мухамматны кеси аллына.

164

Шошуракъ джерине барыб Мекканы
Бир талай кюнню кыыстауу намаз
Этиб къайтыб тургъанды,
Кишини кыошмай, кеси джангыз.

165

Кеси джангыз кыум ёзенледе
Тургъанды айланыб.
Бирде джетиб бир джерлеге,
Бирде олтуруб сагышланыб.

166

Бир заманда къайгыысы кетиб,
Акылы сабырланганды.
Кёлю джарыкъ болса, ачылыб,
Меккагъа къайтыб тургъанды.

167

Мухаммат абдез алыргъа да
Ханифледен юреннгенди.
Ол джорукъну уа кеси да
Сабийликден суйгенди.

168

Тилегинг кѣабыл, намазынг таза
 Болурун бек излей эсенг,
 Деб да юретгендиле ала,
 Этинг, чархынг болсун таза.

169

Бал бетли чачын ариу джуууб,
 Ийисли суу бла тарагъанды.
 Сакъалын, мыйыгъын кирсиз этиб,
 Джибитиб хаман сылагъанды.

170

Дин джанындан магъанасы
 Уллу болуб тазалыкъны,
 Ол шартланы тутхандыла
 Ханифле да, Мухаммат да.

171

Диннге табынганлагъа
 Намыслы, кирсиз болугъуз деб,
 Чакъыргъандыла алай,
 Кеслери да алай джюрюб.

172

Ётюрюк айтхан адети уа
 Мухамматны болмагъанды.
 Чагъыр ичгенлеге да
 Къошулмайын джанлагъанды.

173

Намыссыз ишле джюрютгенледен,
 Тиширыулагъа джюрюгенледен
 Мухаммат узакъ болгъанды:
 Аланы санагъанды кир ишлеге.

174

Мухаммат ханифле бла
 Джюрюй башлагъанында,
 Тенглери аны джаратмайын,
 Ариу кёзден къарамагъандыла.

175

Ёлгенден сора эри
 Иги кесек рысхы къалыб.
 Хадиджат оноуун кеси этгенди,
 Бек акъыллы тиширыу болуб.

176

Иннети таза болгъанын
 Мухамматны ангылаб,
 Хадиджат къууаннганды
 Маисур деген къулу да махтаб.

177

Хадиджатны эгечинден туугъан
 Гузима да, эртдеден таныб,
 Мухамматны ким болгъанын
 Айтханды бек суююб.

178

Мухаммат къураишле бла
Каабагъа барса дин тутуб.
Къайтыб тургъанды намазын этиб,
Ол къара ташха табыныб.

179

Ас-Саафа, Аль-Марва
Дуппурланы араларында
Джети кере чабханды,
Этиб къурманлыкъла да.

180

Мина бойнунда тургъан
Межуслени суратларын
Ташла бла ургъанды,
Кёрюрге да суймейин.

ДЖАНГЫ ДИННИ ДЖАРАТЫЛЫУУ

181

595-чи джыл
Махтауун этиб Мухамматны,
Ариу тиширыу, бек намыслы
Хадиджат эсин бёлгенди.

182

Бай тиширыуну буйругъу бла
Къайтхандыла Сириягъа барыб.
Мухаммат да ала бла
Сатыу-алыу ишле этиб.

183

Мухаммат биягъы иши бла
Абу-Талиф бла кенгешиб,
Сириягъа дагъыда барыргъа
Разылыгъын айтханды.

184

Кериуан башчы болуб,
Джетеулен джолгъа чыкъгъандыла.
Хадиджатны къулу Маисурну да
Биргелерине алгъандыла.

185

Джолоучула Сириягъа
Сау-саламат джетгендиле.
Ромеи къралны чегинге
Джетер-джетмез а, тохтагъандыла.

186

Шам къраллада Мухаммат
Пальмада, Газада айланнганды.
Дунияны эм бай къаласы —
Константинопольгъа да баргъанды.

187

Джангы танышларына
Мухаммат этгенди саугъала.
Аланы болушлукълары бла
Алгъанды сыйлы затла.

188

Ромеи кърал бай кърал болуб,
Барын кёрюб сейирсингенди.
Грек диннге бек эс бёлюб,
Кёб затларын билгенди.

189

Бир Аллахны кесине табыныб,
Араб ханифлерича,
Кюнню, джерни, сууну да
Джаратхан бир Аллахды, деб.

190

Исса файгъамбарны да,
Ол а атасыз туугъанды.
Аны къалай джаратылгъаны да
Китабларында джазылгъанды.

191

Намазларын бир Аллахха
Ийнанама деб, башлаб,
Башха ишлери болмагъанча,
Кеслерин тюзетиб, абдез алыб.

192

Мухамматны кериуанлары
Сау-саламат Меккагъа
Келгенинде, Хадиджат да
Бек разы болгъанды.

193

Хапчюк дженгил сатылгъанды,
Иесине хайыр кёб тюшюб.
Мухамматха да эки къат
Ачхасы да телениб.

194

Хадиджатха суймеклик сингиб,
Маисураны Мухамматха ийгенди.
Ол да, бийчени айтханын этиб,
Мухамматха келечи болуб келгенди.

195

«Мухаммат, сен нек юленмейсе?» —
Деб соргъанды Маисура.
«Суюлюб да юленник эдим, билемисе,
Юленирча рысхым джокъду,»
дегенди туура.

196

«Бир ариу эмда бай тиширыу
Сени тамам кёлю бла джаратса,
Сеннге барыргъа талпыса,
Сен не этерик эдинг? — деб айтса.

197

Мухаммат бек сейирсиниб:
— Ол кимди? — деб соргъанды.
Маисура да, таукеллениб,
Хадиджатды, деб айтханды.

198

Ол тиширыу Хадиджатды дегенинде,
Мухаммат къууанчлы болгъанды.
Маисура, Мухамматны кёлюн билгенинде,
Хадиджатха барыб, хапар айтханды.

199

Маисурадан хапар билгенлей,
Хадиджат да бек кѳууаннганды.
Мухамматны кѳрюрге излей,
Аны юйюне чактыргъанды.

200

«Биз джууукъла да болабыз,» —
Деб башлагъанды Хадиджат сѳзюн.—
Сени бла бир юйюр кѳураргъа
Бек кѳарай эди кѳзюм.

201

Бир юйюр болуб джашаргъа
Рысхылы Хадиджат бла
Разылыгъын билдиргенди
Мухаммат экили да болмай.

202

Мухаммат хапар билдиргенди
Абу-Талифге, Хамзагъа.
Абу-Лахаб эм Аббасха —
Тѳрт ата кѳарнашларына.

203

Мухаммат бла Хамза
Эрлай хазырланнгандыла.
Хадиджатны тилей, атасы
Хуваилидге баргъандыла.

204

Хуваилид былагъа
Бек джарыкъ тюбегенди.
Айтханларын джаратыб, алагъа
Къызын берирге сѣз бергенди.

205

Берне бериуню юсюнден
Сѣз да бармагъанды.
Эки тукъум къошулуб,
Таб оноу чыкъгъанды.

206

Хашим тукъум, Мухамматха
Джыйырма тую багъасы
Алтын бериб, къууанчха
Джыйылгъанды Хадиджатлагъа.

207

Таб джарашдырылыб хар нелери,
Кѣб адам да джыйылыб.
Къууанч баргъанды тангнга дери,
Столла да ариу джасалыб.

208

Тойда олтургъан къонакълада
Хурмети уллу, кеси багъалы,
Абу-Талифни сыйы болуб,
Алгъыш сѣзле ол айтханды.

209

Хадиджат бла Мухамматны
Абу-Талиб, махтай келиб,
«Джигит джашла туулуб,
Кёбейсинле артыкъ» — деб.

210

Хашимлени эм байлары,
Меккада аты айтылыб,
Абд-аль-Лахаб да олтургъанды,
Байлыгына махтаныб.

211

Гёджеб, къазауатчы Хамза
Тойгъа къууаныб келгенди.
Тепсеуде, ичкиде хар кимни оза,
Кёблени разы этгенди.

212

Дагъыда ата къарнашы
Аббас деген Мухамматдан
Кёбге тамада болса да,
Болгъанды джаш джанындан.

213

Меккадагъы адамлагъа
Кесин танытыб джашагъанды.
Ёлгенден сора атасы
Зем-зем суугъа да къарагъанды.

214

Зем-зем сууну оноуу
Аббасха кълганлыгына.
Хакъсыз табынган адамладан
Тюшмегенди хайыр анга.

215

Тёрде олтурганланы бири
Сют анасы Халимат эди.
Мухаммат кеси разы болуб,
Анга къркъ кърый берген эди.

216

Ол заманда аллай саугъа
Уллу рысхы эди.
Кесин санай насыблыгъа,
Халимат къруаныб кетген эди.

217

Алгъыш айтхан Варака эди,
Хадиджатны джууукъларындан.
Динни артыкъ ангылагъан,
Джаза, окъруй да билген.

218

Мухаммат юйленгенден сора
Саналса да тийреде байгъа.
Кеси умут этгенча
Иши бармагъанды алгъа.

219

Сатыу-алыу ишлерине.
Ол кюнледе Меккада
Онг бермейин хашимлеге
Къураишле тургъандыла.

220

Сатыу-алыуну хашимлесиз
Этериклерин билдириб,
Мекканы юсю бла къураишле
Къойгъандыла джол этиб.

221

Мухаммат да болумну ангылаб,
Тохтагъанды кериуан къурауну.
Алай этмесе, турлукъ эди сынаб
Азабын джашауну.

222

Тюкени кесини болмай,
Ауушдуруу ишлени бардыргъанды.
Андан уллу хайыр табмай
Хар къуру да тургъанды.

223

Ол ишлени барысын да
Этгенди Мекка ичинде.
Ауушдуруб джауну джюнге,
Хурманы уа — мюрзеуге.

224

Къызлары тышына чыгъа тебреб,
Чырмаулары болмагъанды.
Бернелери бирге барыб,
Уллу сыйлары чыкъгъанды.

225

Абу-аль-Лахабны эки джашы
Эгчлени алгъандыла:
Мухамматны эки къызы
Ум-Къулсум бла Рукаяны.

226

Абу-аль Лахабны юй бийчеси
Абд Шамсны тукъумундан эди.
Аты махтау бла айтылгъан
Абу Суфияны эгечи эди.

227

Хадиджатны эгчинден туугъан
Зайнабны да алгъанды.
Алай бла къолларында
Фатимачыкъ къалгъанды.

228

Алай суйгенди Хадиджатны уа
Мухаммат адам айтыб айтмазча.
Дунияны башы бла тюбюнде
Андан ариу болмагъанча.

229

Бир-бирлерин сыйлай билиу,
Джюрекден джюрекге ачыкълыкълары,
Хурметлери бла ийнанмакълыкълары
Бир-бирлерине уллу болгъанды.

230

Мухаммат джолгъа атланса,
Хадиджат къайгъы этмесин, — деб
Къайры барыб келгенин айтыб
Тургъанды, аны къууандырыб.

231

Мухаммат келмесе заманында,
Хадиджат къайгъысын этиб эрлай,
Джыйылгъан джерлерине къулун ийиб,
Джашагъанды аны аллына къарай.

232

Джашай баргъаны сайын,
Мухаммат хурметли бола,
Хадиджат да анга къууана,
Ётджургенди кюнлерин.

233

Къайгъылы кюнюнде Мухамматны
Кёл этгенлей тургъанды.
Намаз къылыб, ораза тутса,
Чыртда чырмау болмагъанды.

234

Джангы юйюр болгъанларында,
Тойдан сора Мухамматны
Оноун кеси алгъынча
Хадиджат этиб тургъанды.

235

Тёрт къыз бла юч джашчыкъ
Джангы юйюрге тууулгъандыла.
Къызла: Ум-Къулсум, Фатима
Эм Зайнаб, Рукая атлыла.

236

Ал-Касим деб да джашчыкълары
Эки джылы тола ёлгенден сора,
Бир-бири ызындан тууулгъандыла
Тёрт къыз, деб да айтадыла.

237

Адетге кёре Мухаммат
Боллукъ эд джангыдан юйлеңирге.
Къыйналмасын деб Хадиджат,
Ол излемегенди алай этерге.

238

Аны болмаса да джашлары,
Тёрт къызын да бек суйгенди.
Алагъа къууаныб аталары,
Хар бирини сыйын кёргенди.

239

Дин къала тамам къолайсыз
Болгъаны себебли, къураишле
Кааба керекди дегенлеринде —
Башланган эдиле къурулуш ишле.

240

Бир кюн Каабагъа
Тонаучула чабыуул этгендиле.
Бир джугъун да къоймай ичинде
Болгъанын тонаб кетгендиле.

241

Осал хапар төгерекге джайылыб,
Уллу, гитче да ёрге туруб.
Дувейик деген тонаучуну
Къойгъандыла эрлай тутуб.

242

Сют этиб тонаучугъа,
Онг къолун кесиб бууунундан,
Аравияны адетине кёре,
Аны кыстагъандыла къаладан...

243

Къызыл тенгиз, чайкъалыб,
Бир Ромеи кемени, джагъада
Ташлагъа уруб, къойгъанд чачыб,
Джыйда сахарны къатында.

244

Джыйдырыб кемени сыннганларын,
Мисирни бир агъач устасы,
Кааба къаланы джангыдан
Ишлерге хайырланнганды.

245

Бир уллу джылан, сызгъырыб,
Кюн сайын Каабадан чыгъыб,
Кюн турушдан джанлата
Тургъанд, адамланы къоркъута.

246

Ол да ишлерге Каабаны
Тыйгъыч болуб тургъанды.
Бир кюн уллу къуш аны
Алыб кетиб къалгъанды.

247

Андан сора Каабаны,
Тыйгъыч болмай, тири узалыб,
Тебрегендиле бурунча ишлеб,
Меккачыла джыйылыб.

248

Чачыб аны хар затын,
Табыныучу ташланы да алыб.
Тюрлендирмей бурун сыфатын,
Ишлегендиле джангыдан къадалыб.

249

Къара ташны ызына сала,
Къаугъа чыгъа тебрегенди.
Кесини кыйынын салыргъа
Хар туудукъ да излегенди.

250

Иш аманнга кетгенинде,
Тукъумланы ичлеринде
Мухамматны чакъырыб,
Оноу этдиргендиле.

251

«Къара ташны салыб джабыугъа,
Тегерегинден тутсунла
Келечилери хар тукъумну» —
Деб, Мухаммат буюргъанды.

252

Андан бери ёмюрюнде
Ишлене эсе да, ненча кере,
Каабаны биринчи кёрюнюшю
Бузулмагъанды, дейдиле.

253

Ким да кёрюрча къара ташны да
Джарылгъан аз джерчиги да.
Къысылыб ариу сакъланады
Таза кюмюш къуршау бла.

254

Кааба джангыргъандан сора
Талай джыл арадан кетиб,
Кюйгендиле сабанла, сыртла,
Иссилик Меккагъа да келиб.

255

Мухаммат бла Хадиджат а
Алай бек чарпымагъандыла.
Бир къауум юйюрле уа
Тамам бек джарсыгъандыла.

256

Абу-Талиб ол джыллада
Къыйын болумгъа тюшгенди.
Джагъапар деген джашын да
Къарнашы Аббасха бергенди.

257

Ол къыйын кёзюуде Мухаммат
Бек кёблеге джарагъанды:
Болушлукъ табханды Халимат,
Эмчек эгечине да къарагъанды.

258

Къураишлеге джесирге тюшген,
Кёб къыйынлыкъ да кёрген,
Зеит деген джашчыкъны Мухамматха
Келтиргендиле, юлюш эте Халиматха.

259

Мухаммат да ол джашчыкъны
Бек эслиге санагъанды.
Кесини джууукъ адамыча,
Зеитни артыкъ сыйлагъанды.

260

Туугъан атасы Зеитни,
Эки джыл ётгенден сора,
Ачха да алыб келгенди
Баласын сатыб алыргъа.

261

Мухаммат ачхасын алмай,
Зеитни эркин этгенди.
«Сюе эсенг, къал былай,
Сюймей эсенг, бар,» — дегенди.

262

Зеит а кетерге унамагъанды,
Сора ючеуленни шагъат этиб,
Мухаммат джашны алгъанды
Аны кесине джаш этиб.

263

Алай бла Мухамматха,
Кесини джашлары къалмагъанлыкъгъа,
Аллахны аллы айланыб,
Джаш буюргъанды асыраргъа.

264

38-чи джылы
Башланыб бара турса да,
Санына уллу байланы
Мухаммат кьошулмагъанды.

265

«Рысхы, байлыкъ чырмауду» — деб,
Иннетин таза этерге излеб.
Мухаммат рысхыда насыб кёрюб,
Айланмагъанд аны ызындан сюрюб.

266

«Я Аллахым, тилейме сенден:
Джарлылай кетер мени сен.
Рысхыгъа алдатмайын»
Деб, Мухаммат тилегенди.

267

Озгъан джыллада Мухаммат
Татлы юйюр кьюрагъанды.
Артдан-артха таркъая бары,
Фатимачыкъ къалгъанды.

268

Хадиджатны къртайыб баргъаны
Мухамматны кьюуандырмагъанды.
Алай бла Зеитни да
Юйленир заманы башланнганды.

ФАЙГЪАМБАРЛЫКЪГЪА ХАЗЫРЛАНЫУ, МУХАММАТНЫ ТЮШЛЕРИ

269

Мухаммат сабийликден да
Тюшле хаман кѣргенди.
Юйдегили болуб талай джылдан а,
Башха тюрлюле кѣргенди.

270

Бир-бирледе къуджур болуб,
Билмей тургъанлайына кеси,
Санлары къалтыраб, инджилиб
Тура эди, кетмесе да эси.

271

Алай бола башласа,
Башына эрлай джабыу джайыб,
Джатыб тургъанды орнунда,
Хадиджат да бек джарсыб.

272

Ол затланы юсюнден а
Не ахлуларына айтмагъанды.
Не докторгъа, не афендиге
Билдирирге унамагъанды.

273

Мухаммат кѳрген тюшлерин да,
Ауруула тутуб, инджилгенин да
Аллах сынатханнга санагъанды,
Аны барына да — кѳл салгъанды.

274

Джукъа, ариу джабыула бла
Джабылыб тургъан терезеча,
Бир заманда ау кетиб,
Къудретни кеси кѳргенча.

275

Ол умутлагъа джетер ючюн,
Таза этиб кеси иннетин,
Тазаланыргъа керек эди,
Зарлыкъдан, мал кѳзлюкден.

276

Таза джюрекден табыныргъа,
Аллахха керти ийнаныб.
Керек эди огъурсуз болмазгъа,
Аллахны бекден бек суююб.

277

Ол излегенча мураты аны
Бармагъанында толуб.
Заран джетген болур деб,
Къалгъан эди мыдах болуб.

278

Аллахха табыныб, тилеб тилек,
Умутун юзмейин тургъанды.
Джанын аямай, кюрешиб бек,
Намаз этгенди, ораза тутханды.

279

Мухаммат кёб динни билиб,
Сюзюб башлагъанында аланы,
Аллах бирди деген оюмгъа келиб,
Ийнандырыгъа излегенд адамланы.

280

Саулай адам кеси аллына
Джокъдан бар болгъанды.
Аны да бир джаратхан барды
Дегенни айтыб тургъанды.

281

Алай айта Мухаммат,
Аллахны бирлигине ийнаннганды.
Насыблыгъа кесин санаб,
Къууанчха батыб тургъанды.

282

Аллах алай айтады деб,
Дагъыда эсгерте Мухаммат.
Бир кере игилик этгеннге
Игилигин къайтарырма он къат.

283

Мен айтханнга сыйынсанг,
Болурса сыйлы адам.
Алай этер эдим деб, айтсанг,
Излегенинги табарса тамам.

284

Аманлыкъ этген сен болсанг,
Аманлыкъгъа тюбетирме.
Таза иннет бла келгеннге
Сюйюб тюберге излерме.

285

Адам этмезлик затланы
Бойнуна салмагъанды бир Аллах!
Излемейди кёб излем андан
Рахматлы, сыйлы Уллу Аллах!

286

Кёб ашаб, джутлукъ этгенни
Мухаммат дурус кёрмегенди.
Кесине джарарча мардалы
Ашаргъа керекди, дегенди.

287

Къошулмакълыкъ тиширыу бла
Гюнах тюлдю Аллахны аллында.
Терсине кетген адебсизлик
Начасды Аллахны аллында.

288

Гюнахсыз кёрюннген ишни арты
Болургъа боллукъду гюнахлы.
Кесинде болгъан кемчиликлени
Биреуде кёрюб, хиликге этме.

289

Кесинге тилеген тилеклени
Къарнаш, эгечинге да сен тиле.
Къолунгдан келмезлик ишлеге
Къарама, эс да сен бёлме.

290

Кесин таза тутхан бла
Адебли сёлеше билгенни,
Мухаммат тенгишдиргенди да,
Аланы тенг кёргенди.

291

Игилик этеди, айтса тюзлюкню,
Кесине да, тынгылагъаннга да.
Алай а ол игилик тюлдю
«Тюзлюкню айтдым» — деб, айланса.

292

«Биреу сени аманласа —
Алай да айтханды Мухаммат, —
Аны юсюнден аман айтма,
Кесинг болсанг да алаMAT.

293

Биреуню сыйын тюшюрме,
Ол намыссызлыкъ, аман ишди.
Къаргъыш айтыу биреуге
Эм уллу гюнахны бириди.

294

Сабырлыкъны мийигине
Мухаммат алай ёрлегенди.
Тыйыб керексиз ёхтемликни
Ачыуун басыб кеси кесини.

295

Мухамматны заманында
Меджусула алай табыннгандыла:
Къачан эсе да, ким эсе да
Къурашдыргъан дууала бла.

296

Мухаммат алай этгенлени
Чыртда онгсунмагъанды.
Дууаларына ушаш ханифлени
Кесича джорукъла къурагъанды.

297

Ол кесини дууаларында
Уллу Аллахдан болушлукъ излеб,
Анга айтханды тилеклерин,
Муратларыма джетейим, деб.

298

«О, Раббийим! Сени сюерча
Меннге суймеклик сен бир бер.
Сени суйгенлени сюерча,
Уллу кюч сен меннге бер.

299

Суймеклигим мени сеннге
Кесими юйюрюю суйгенден эсе,
Кючлю да, уллу да болургъа
Сен бир эт деб, тилейме.»

300

Ийнаныб керти джюреги бла
Тилек тилеуню Аллахха,
Мухаммат динчилик ишинде
Санагъанды баш затха.

301

«Абдезин адам ала туруб,
Иннетин джюрекде сакъласын.
Бетден-бетге тюбеширин
Аллах бла унутмасын».

302

Алай айтыб Мухаммат
Орун излегенди ташада.
Намаз кылыб башласа,
Биреу чырмау болмазча.

303

Иннетин тутаргъа керекди
Намаз кыылгъан заманда.
Адамны болгъан акъылы да
Бёлюнмейин башха затха.

304

Мухаммат бетин намазда
Къалайгъа да бургъанды.
Аллах къайда да кёреди деб,
Ол оюмну да тутханды.

305

Бетин Каабагъа буруб,
Мухаммат джууукъ джерледе да
Кааба Аллахны юйюдю деб,
Сабийликден ышаннганды анга.

306

Намазын да алай этгенди:
Аллына бир белгичик салыб,
Башха затха эс бёлмей,
Къарамын да алмай белгиден.

307

Ичинден айтханны джаратмагъанды,
Мухаммат, намаз дууаланы
Эшитдириб айтханны суююб,
Хаман алай табыннганды.

308

Макъамла салгъанды дууалагъа
Ариу тюрлю ауаз бла.
Фахмусу уллу болгъанды
Мухамматны окъургъа.

309

Мухамматны, айтыууна кёре,
Намаз этерге суйген джери
Хира деб, джер болгъанды,
Ол Меккадан узакъ болмагъанды.

310

Шахар таууш да эшитилмегенди,
Мекка уа чыртда кёрюнмегенди.
Не адам, не кериуан
Алайы бла да джюрюмегенди.

311

Алайда дорбуннга кириб кечиннгенди,
Джангур джаугъаны болса уа,
Ол Хира тегерегиндеги
Къысыр къаяла артында

312

Чулгъаныб кече къапталына,
Джалан джерге джатханды.
Кеси джангызлай туруб анда
Намазын къылыб тургъанды.

313

Мухаммат талай кюннге
Барыб тургъанды Хира дорбуннга,
Ашарыгъын алыб биргесине, —
Гыбыт бла суусабын да.

314

Хирада намаз эте туруб,
Аллахха кесин эшитдирирча,
Ауазын уллу чыгъарыб,
Алай айтханды дууала.

315

Тилеклеринден бир-бирледе
Тюнгюлюб ол, не этерге билмей,
Ачыудан кесин ёлтюрюрге
Кёб кере джетгенди.

316

Аллай къыйын кюнлеринде
Анга Хадиджат болушханды.
Толу ийнаныб иннетлерине,
Кёл этдириб да тургъанды.

317

Кюнлерин ётдюре Хирада
Алай эте джашагъанды.
Рамазан айда уа Мухамматха
Тейри эшик да ачылгъанды.

318

Алтыджюз онунчу джыл
Рамазан айны кюнлеринде —
Джыйырма бла тёртюсюнде
Джукълаб тургъанлай дорбунда,

319

Юсюне сюелиб Мухамматны
Бир инсан, адам сыфатлы,
Къолунда джазыулары болгъан
Джылтырауукъ бир чулгъамны:

320

«Окъу муну Мухаммат» — деб,
Ол келечи узата тебрегенди.
«Окъуй билмейме мен» — деб,
Мухаммат джууаб бергенди.

321

Чулгъамын келген келечи
Мухамматны юсюне салгъанлай,
Не этерге билмей къалгъанды,
Мухаммат солуун да алалмай.

322

Келген келечи чулгъамын
Юсюнден алыб Мухамматны:
«Излесенг, окъурукъса», — деб
Джангыдан къысханды аны.

323

«Мен окъуй билмеген адам
Къалай окъурукъма аны?—
Дегенинде, келечи тамам
Ачыулана ургъанды Мухамматны.

324

Келечи ючюнчю кере буюргъанында,
Баш тюклери ёрге туруб,
Джанына бек къоркъгъанында,
Джюреги да къызыу уруб,

325

«Окъуй билмейме» дерни орнуна
«Не затны окъуюм?» дегенинде.
«Окъу, Аллахынгы аты бла
Мухаммат, хар нени да.

326

Джаратхан адамланы да,
Сени Раббийинги аты бла,
Окъу, Аллахынг — чомартды,
Сени юретген къаламгъа.»

327

«Билмегенинги билдирген» деб,
Алай айтыб тургъанында,
Мухаммат да, ол айтханча,
Ичинден айтыб тургъанында.

328

Ол келечи, кёб зат айтыб,
Кёб турмайын, тас болгъанды.
Мухаммат, кёз ачханында уяныб,
Келечи айтхан эсинде к'алгъанды.

329

Мухамматха кёкден келген
Биринчи белги ол эди.
Алай а файгъамбар болгъанын
Алкъын кеси билмей эди.

330

Ол тюшюнде тюш кёргенлери
Мухамматны к'айгъылы этиб,
Хадиджатны аллына тёнгерегенди,
Хира таудан юйюне келиб.

331

«Джин к'атышым мени бармыды?
Огъесе, назму джазыучумамы,» —
Деб, Мухаммат тюшлерин да айтыб,
Сагъышлы этгенди Хадиджатны.

332

Ариу айтханды Мухамматха
Хадиджат, кёл этерге излеб.
«Сени озгъан Меккада
Дин ахлу энди болмаз» — деб.

333

Дагъыда къошханды: «Иннетинг тюздю,
Юйюрюнгю да сюесе бек.
Факъырла багъыб, садакъа бересе,
Джарлылагъа боласа керек».

334

Болгъан затланы Мухаммат,
Хадиджатны джууугъу Варакка,
Джарашдырыб, айтыргъа рахат,
Келген эди къонакъгъа.

335

Варакка, динни билген адам,
Мусса файгъамбарны китабын,
Ол кёзюуде къадалыб тамам,
Арабчагъа кёчюре эд, аямай джанын.

336

Тюшюн игиге джоралагъанды:
«Мухаммат, сеннге келген келечи
Бир заманда Муссагъа да келгенди,
Ол бек сыйлы келечиди» — дегенди.

337

Хадиджат бла Варакка
Алай айтыб Мухамматны
Кёллендириб кюрешселе да,
Ол ийнанмагъанды алагъа.

338

Джюрек къайгъысын Мухамматны
Чёкдюрген тынч тюл эди.
Бир сагъыш къыйнай эди аны:
Келген келечи ким эди?..

339

Хирада кёрюннген кёзюне .
Шайтан, джин эсе да,
Энди келиб аны юйюне,
Босагъада сюелгенд, не эсе да.

340

Джюреги бек тынгысыз болуб,
Мухаммат аны кёрюб тургъанды.
Умут сезим бла къараб,
Мангылайына тер ургъанды.

341

Алай келген ол къонакъ а,
Келгенича да, кетгенди.
Джашырмайын Хадиджатха
Мухаммат да билдиргенди.

342

«Келечи энди келсе алай,
Мени уятырса» — дей,
Хадиджат джукълаб къалгъанлай,
Сюелгенди биягъы эрлай.

343

Мухаммат уятыб Хадиджатны,
Тёгерегине къаратханлыкъгъа,
Кёрюнмегенди Хадиджатха,
Мухамматха болмаса.

344

Онг джанына, сол джанына
Хадиджат, джатыб Мухамматны,
Дыгалас этиб кюрешсе да,
Кёралмагъанды къонакъны.

345

Ахырында кийимлерин тешиб,
Къымыжа болуб олтургъанды.
Мухамматдан төртюнчю кере:
«Энди кёрдюнгю?» — деб соргъанды.

346

«Кетди, энди кёрюнмейди», — деб
Мухаммат джууаб этгенди.
Хадиджат да, къууаныб,
Къычырыкъ эте, билдиргенди:

347

«Энди уа кѳууаныргѳа керекди,
Аллахха шукур! Болма сагѳышлы.
Ол шайтан тюлдю, мѳлекди,
Болгѳанса сен алгѳышлы.

348

Шайтан кетерик тюл эди,
Тиширыуну джалан кѳрсе.
Анга кѳараб турлукъ эди,
Сыфатына сейирсине...»

349

Хадиджат алай айтханында,
Мухаммат ийнанмагѳанды.
Алай а, эки ай озгѳанында,
Тюз айтханын ачыкѳлагѳанды.

350

Кѳб турмай биягѳы кѳонакѳ,
Мухамматха келгенди:
«Сен Аллахны файгѳамбарыса,
Мен а — Джабраилме», — дегенди.

351

Мухаммат кесини табыннганына,
Кѳкге учуннган кечесине да,
Энди толу ийнана, кѳууана,
Муратына джетгенча болду кеси да.

352

Алай бла Рамазан айны
Джыйырма төртюнчю кечесинде
Илхам келгенди Мухамматха,
Аллахны джанындан биринчи кере.

353

Ислам динни тарихинде
Ол себебден ол кечени
Къудретли кечеге санайдыла,
Тилекле тилеб, табынадыла.

354

Араблылагъа Аллахны къолу бла
Джазылгъан сыйлы китаб
Кёкде турады сакъланыб,
Кетсе да кёб заман къораб.

355

Тауурат, завур, инджил миллетле
Китабларын алыб бошагъанды.
Энди кёзюу араблыланыкъыды
Деб, Мухаммат айтханды.

356

Бютеу къудретли керекли адамгъа
Джорукъла джазылыб ол китабда,
Таза иннет тутханланы
Хар бирине да ангылашынныкъды.

357

Къудретли кече Джабраилни
Мухамматха айтхан сёзлери,
Къуранны джерге тюшюрюлген
Тизгинлери болгъанды биринчи.

358

Уллу Аллах алай этиб,
Кесини сыйлы джазмасын,
Араблылагъа баям этиб,
Башлагъаны хакъ эди.

359

Къуран хазыр китаб болуб,
Кёкден тюшгенди, дегенлери
Тюз тюлдю, ол терсди,
Аны аятлары тюшгенди...

360

Аллах Джабраил мёлекни
Джерде келечилерине кесини
Адамлагъа джазылгъанланы
Туура этер ючюн ийгенди.

361

Мухамматха ол аятланы
Эки минг төртджюзюн ийгенди.
Мусса файгъамбаргъа төртджюз кере,
Нух файгъамбаргъа — төрт кере.

362

Аллахны келямы Мухамматха
Къуру тюшюнде келгенди.
Анда-санда таблыгъы бла
Тюнюнде да келгенди.

363

Мухаммат а аллай кёзюлеринде
Башын къабдалы бла чулгъаб.
Джатыб тургъанды къуру джерде,
Къалтыраукъ санларын алыб.

364

Илхам келе тебрегенлей,
Эшитилгенди Мухамматха
Зынгырдагъан къонгураулары
Тауушлары къулагъына.

365

Ол кёзюледе Мухаммат
Ётгюр сёзлю, фахмулу эди.
Араб адабиятта къара сёз бла
Джазыу хазна хайырланмай эди.

366

Къуранны аятларын
Мёлекден къалай эшитген эсе,
Бир затын да ауушдурмагъанды,
Хатасыз айтыб тургъанды.

367

Бир сыфатха ушатыргъа
Аллахны чыртда болмайды.
Адам баласына ушатдыргъанны да
Джаратмагъанды, унамагъанды.

368

«Аллах бирди!» — деб билиую,
Кесине табыныу бир Аллахны.
Джангылыкъ ишинде Мухамматны
Баш джоругъу болгъанды.

369

Мухаммат алай айта,
Кеси къурагъан дин ауазларын,
Бек ышангылы адамларына
Билдириб тургъанды.

370

Мухамматны эм джууукъ адамы
Хадиджат болгъаны себебли,
Исламгъа табынган биринчи
Хуваилидинни къызы эди.

ХАДИДЖАТНЫ ИСЛАМ ДИННИ АЛГЪАНЫ, МУХАММАТНЫ ИЛХАМСЫЗ ЁТГЕН ЮЧ ДЖЫЛЫ

371

Ислам кесин Аллахха берген
Деген магъананы тутханды.
Хаман кёре келе Илхамны,
Хадиджат да анга ийнаннганды.

372

Алай эсе, Хадиджат да
Мухамматха болушханды.
Кеси айтханыча, ийнаннган да
Биринчи ол болгъанды.

373

Аллах сагъынылгъан джерледе,
Аллахны аты бла бирге
Файгъамбарны аты да айтылгъанды,
Исламны джангы дининде.

374

Аллахха ийнанган инсанла,
Аны сыйлы келечисине да
«Джангы келечи» — дегендиле,
Бек ийнаныб Мухамматха.

375

Мухамматны Аллахына
Хадиджат да, ийнаныб,
Хар атламында
Тургъанд диннге табыныб.

376

Ызындан Хадиджатны
Зеит да алгъанды.
Джангы динин Мухамматны
Алий да джаратханды.

377

Зеит деген къул джашлары
Иги джетген киши эди.
Алийни уа онбеш джылы
Тюгел алай джетмеген эди.

378

Мухаммат бла Хадиджатны
Намаз этгенлерин эслеб.
Алий соруу соргъанды,
Не этгенлерин ангыларгъа излеб.

«Бу Аллахны диниди,» — деб
 Мухаммат джууаб этгенди.
 «Алий, сен да Аллахха
 Ийнан да, табын», — дегенди.

«Хапарым джокъду андан,
 Атам бла оноулашайым» — дегенди.
 «Чыкъмазма ол айтхандан —
 Деб, Алий джууаб бергенди.

«Алий, джангы динни юсюнден
 Кишиге хапар айтма.
 Болджалдан алгъа,» — дегенди, —
 «Атанга да айтыб барма».

Кишиге айтмазгъа сёз бергенди,
 Экинчи кюн Алий келгенди:
 «Меннге Аллах Ислам динни
 Сингдиргенди», — деб билдиргенди.

Джангы диннге табынганланы
 Санларына сан къошулгъанды.
 Танг ата келиб Мухамматха:
 «Борчланы билейим» — дегенди.

384

Бирлигине ийнаныб Аллахны,
«Бир Аллахха табын» — деген
Джорукъларын Мухамматны,
Къабыл кёрюб, алгъанды.

385

Билдирмегенди кишиге да
Алий муслиман болгъанын.
Кесин бериб Аллахха,
Таза диннге ийнанганын.

386

Мекканы бир дуппурларында
Алий бла Мухамматны
Намаз эте тургъанларын
Абу-Талиф кёрюб къойгъанды.

387

Бу затны арты, бара-барыб,
Къайгъы боллугъун билгенди.
Джетген кюнде таянчакъ болуб,
Болушурун да билдиргенди.

388.

Хадиджат, Алий, Зеит — ючюсю —
Ислам динни алгъандыла.
Мухамматны джууукъларындан
Экеулен алмай къалгъандыла.

389

Беш джыл болуб, диннге кирирге
Фатиматха эртде эди.
Варакка уа ол кёзюуде
Христиан диннге берилген эди.

390

Абу-Талифни болушлугъундан
Къураишлеге Мухаммат,
Ислам динни аз-аздан
Джая башлагъан эд рахат.

391

Тайым тукъумдан чынг алгъа
Абу-Бекр Ислам динни алгъанды.
Ахлуларында хар адамгъа,
Кюрешиб, аны джайгъанды.

392

Мухамматха джууукъ джетген
Абу-Шамс тукъумдан
Отуз джыллыкъ Осман да
Джаратханды Ислам динин.

393

Къыркъдан аслам болгъандыла
Ислам динни алгъанла.
Кёбюсю джаш адамла болуб,
Муратларына джеталмагъанла.

394

Мухаммат кѳурагъан джангы динден
Адамла разылыкълары бла
Сакълай эдиле бирден
Ашхы, сейир затла.

395

Аллахны атындан ауазла,
Адамланы байлыкъларына
Эм акъылларына кѳарамайын,
Тенг айтыла эдиле барына.

396

Ариу кѳрюб бир-бирин,
Тюзлюк кѳрюнюб ызында,
Джазыкълсыныу бир-бирин
Исламны динни шартларына.

397

Умут этгенди кѳураргъа
Мухаммат Таифа дегенча,
Ислам диннге табынганладан да
Адетлеринден тайгъанладан да.

398

Аланы ѳз сѳзлеринден
Мухаммат адамлагъа
Кесим деген шартларындан
Болушханды джанларгъа.

Тейрилеге табыныб тургъанла
 Ислам диннге кече туруб,
 Джангы джорукъгъа бойсунургъа
 Борчлу болгъанла бары да.

400

Беш ууахтылы намаз къылыу,
 Аллахны атындан файгъамбаргъа
 Ауазгъа ийнаныу,
 Ораза тутуб, табыныу.

401

Джангы динни суюгенле,
 Джыйылыб, бирден намаз этиб,
 Джашыртын кюрешгендиле,
 Тилеклерин Аллахха билдириб.

402

Мухаммат, айтыб къысха ауазла,
 Намазны алай башлагъанды.
 Ызы бла Мухаммат айтханны
 Ала да айтыб баргъандыла.

403

Ийилгендиле Мухамматны ызындан
 Къолларын тобукъларына салыб.
 Сора тобукъланыб ийилиб,
 Мангылайларын джерге тийириб...

404

Джулдузлу кечеледе талай заманны
Намаз кылыб тургандыла.
Бир кесекден тиширыула да
Кыошула башлагандыла.

405

Алай намаз эте туруб,
Тиширыула, арт тизгинде
Тохтаб, намаз этгендиле,
Кишилени эслерин бёлмезге.

406

Файгамбарны ауазлары уа,
Диннге табынган, динни ангылатхан
Бтгюр ауазла болгандыла,
Диннге бегирек ийнандырган.

407

Джукъудан уянган сагъатда
Адам Аллахны эсгергенлей,
Биринчи туюмчек тюшгенди,
Абдез алыб тебрегенлей.

408

Экинчи туюмчек тюшеди
Ызы бла намаз этгенлей.
Ючюнчю туюмчек да тюшюб,
Шайтан умут да седирегенди.

409

Ол биринчи болуб эм джангы
Къарнаш тюзлюк, джашау татлы,
Юйюрледе да, джамагъатда да,
Боллукъду, деб ангылатханды.

410

«Аллахха намаз этгенден сора
Бек сыйлыды дегенди.
Бир-бирине таза иннетни
Тута билиудю» — деб юретгенди.

411

«Аллахны бирлигине ийнанам,
Келечиси Мухамматха да,» —
Деб айтхандыла антларында
Алдаусуз Исламгъа ийнаннганла.

412

Тиширыу а, намысын тутуб,
Баш иесине керти болуб,
Джашаргъа ол алай керекди,
Сабийлерине да сакъ болуб.

413

Сёз ючюн, ол заманда
Джангы туугъан къызчыкъланы
Ёлтюрюу аз джюрюсе да,
Аны да излегенди тохтатыргъа.

414

«Намыс этген бла кълмай,
Хурмет этиу ата-анагъа
Ахыр ууахтыларына дери
Кёллерин табсынла» — дегенди.

415

Къул тутаргъа муслиманнга
Мухаммат эркинлик бермегенди.
Дин ахлу адам эсенг,
Къулну азатларгъа керекди.

416

Кеси да: Зеитге эркинлик бериб,
Андан башха къулларын да
Бош этгенди башларына,
Муслиманла болурча.

417

Кёбле сайлагъандыла аны джолун,
Абу-Бекр да, этиб алай,
Муслиман диннге хар къулун
Бургъанд, кючюн аямай.

418

«Дин ахлуну ёлтюргенни
Джаханим азаб сакълайды.
Билмей ёлтюрсенг аны,
Къанын телесин» — деб айтханды.

419

«Дерт джетдириу, къан алыу
Диннге келишмейди.
Ёлтюрёеннге, бир игиси,
Кечмеклик бериудю,» — дейди.

420

«Къарнашладыла къуллерыгъыз.
Аланы Аллах ышанган эсе сизге,
Къыйнамагъаз, алагъа къарагъыз,
Къарагъанча кесигизге.»

421

Къарнашлыкъ хал араларында
Байла бла джарлылада
Болмазлыгъын Мухаммат эслеб,
Анга да табханд амал излеб.

422

Ол башхалыкъны къурутама деб,
Къарыусузлагъа болушургъа излеб,
Мухаммат бир амал табханды —
Садакъа бериуню чыгъаргъанды.

423

Къарыусузлагъа садакъа тохтаусуз
Бере турмагъан муслиман,
Кесини иннет тазалыгъын учуз
Этгеннге саналгъанды хаман.

424

Ол себебден, муслиманла
Бек чомарт болгъандыла.
Рысхыларыны иги кесегин
Джарлылагъа чачхандыла.

425

Ач болгъаннга аш ашатханны,
Суусаб болгъаннга суу ичиргенни,
Аллай муслиманланы Мухаммат
Тургъанды сууаблыгъа санаб.

426

«Сен меннге ач ууахтымда
Аш бермединг,» — деб Аллах сорса.
Роббийим! Сени къалай сыйлар эдим,
Къолунгда хар зат болуб турса.

427

Садакъа бермеген Аллахны
Сыйлы джоругъуна тюбеялмайды.
Мухаммат тюбеген умметге да
Кирирге да болмайды.

428

Садакъа берирге керек болса,
Аны ёлчесиз берирге болады.
Хар ким да аны
Къарыууна кёре узатады.

429

Хадиджат бла Мухаммат
Садакъагъа чомарт болгъандыла.
Джыйгъан рысхыларындан ала
Джарлылагъа чачыб тургъандыла.

430

Мухамматны джолун алгъанла
Ачхаларын анга бериб.
Ол да алагъа къошулуб,
Джарлылагъа тургъандыла юлешиб.

431

Бир киши огъай демегенди
Мухамматны юлешген рысхысына.
Бир инсан да ишекли болмагъанды
Аны иннетини тазалыгъына.

432

Дженгил къошулгъанды Мухаммат
Рысхысызланы санына.
Садакъа берирге джукъ табмай,
Ауур тийгенди аны джанына.

433

Мухамматны ызын тутханла
Алай байла да болмагъандыла.
Айтыргъа, бек джарлыла да
Алагъа къошулмагъандыла.

434

Хар къайдача, Меккада да
Байла, кеслерин ёхтем джюрюте,
Джарлыланы сан этмегендиле,
Аланы не ишде да учуз эте.

435

Ма аллай тенгсизликни
Мухаммат джаратмагъанды.
Кимге да излей игиликни,
Джарлыланы джокълагъанды.

436

Джарлыны намысын тюшюрюб,
Билдире эсенг джарлылыгъын.
Муслиман да аллай болмасын» — деб,
Мухаммат джая эди ауазларын.

437

Байлыкъдан эсе, джангы диннге
Таза джюрюб, ийнаныу
Сыйлыгъа саналгъанды
Муслиманланы ичинде.

438

Тенгликге чакъырыб адамланы
Уллу Аллахны атындан,
Кесини уа керти борчун
Бекден да бек тутханды.

439

Муслиманлагъа эшиги
Мухамматны ачылыб,
Тенг ашаб, суу ичгенди,
Ала бла ушакъ этиб.

440

Джалгъан болмайын иннети,
Джарлыланы сыйлагъанды.
Иннети хаман да ачыкълай,
Файгъамбар бирча тургъанды.

441

Садакъа бериу байланы
Къуру да борчлары болмагъанды.
Ол хар муслиманны да
Сыйлы борчуна саналгъанды.

442

Муслиман муслиманнга болушуб,
Ариу иннет тута эсе,
Ол да садакъагъа саналады,
Къууанчына табыла эселе.

443

Адамла джюрюген джолдан алыб,
Бир бутакъчыкъны тышына атса.
Ол, бек уллу садакъадан да,
Боллукъду сыйлы болургъа.

444

Джолдан ётерге сокъургъа
Болуша эсенг, садакъады.
Джолун табаргъа джолоучугъа
Болуша эсенг, садакъады.

445

Бир Аллахха табыныб,
Мухамматны динин суйгенле,
Бирлик бла теренине
Кирир ючюн кюрешгендиле.

446

Намаз этгенлерин да,
Садакъа бергенлерин да,
Муслиманла Меккада
Бузмайын сакълагъандыла.

447

Къалгъан джорукълары да
Тохтамайын баргъанды.
Тюз-терс этгенлерин да
Киши эслемей тургъанды.

448

Мухаммат къурагъан дин ахлуладан
Ол джашыртын намазгъа
Элли меккачы баргъандыла,
Юч джылны джюрюб тургъанла.

449

Кёбюсю къураишле болгъандыла.
Ол кёзюуню ичинде ала,
Аллах бла Мухамматны
Байламында болгъандыла.

450

«Мухамматха Илхамла келгендиле
Деген соруулагъа алимле,
Джашау ызын джазгъанла
Келмегендиле» дегендиле.

451

Джангы аятлары Къуранны
Ол кёзюуню ичинде
Мухамматха ийилгендиле
Деб да, джазылгъанды, дейдиле.

452

Файгъамбарлыкъ ишинден
Мухаммат алай басылмайын,
Сагъышлагъа батыб да кёргенди,
Кетер умутда дуниядан.

453

Намаз, ораза, динни юсюнден да
Тауусулмазча бийлеб сагъышла,
Ариу сёзлери да болушмайын
Хадиджатны да, тенглерини да.

454

Мухамматха юч джылны ичинде,
Ол къайгъылы кёзюулеринде,
Аллах анга Джабраил мёлекден
Илхам иймегенин эслегендиле.

455

Арсарлыкъ, ишеклик басханы
Мухамматны аны ючюн эди:
Баш алдау болуб кёрюннгени,
Башлаб айланнган тин иши.

456

«Мен файгъамбар тюлме,
Башлагъан ишимде» — деб
Мухаммат алай да айтханды, —
«Бир тюрлю магъана кёрмейме.»

457

Элли адам буюргъанын
Мухаммат азгъа санай эди.
«Айнырыкъ тюлдю Ислам дини»
Деген акъылгъа келе эди.

458

Джамагъатда атлары айтылгъанла
Бир къауумла джокъ эдиле.
Аскер къуллукъчу адамла уа
Аны истемей эдиле.

«Бу ишимде джашыртын ауазла
 Болмазлыкъ иш болурму? —
 Джангы амал бла бардырыргъа
 Заман келиб тура болурму?» —

460

Аллай соруула Мухамматха
 Тууа башлагъанында,
 «Тамамыды» — деб да айталмайын,
 Этилген ишлеге юч джылда.

461

Мухаммат кеси джангызлай
 Айланнганды шахардан кетиб.
 Таугъа чыгъыб, башын атаргъа
 Тургъанды умут этиб.

462

Мухаммат ийнаныб башлагъанды
 Джабраил мёлекни тауушуна:
 «Файгъамбарыса Аллахны» — деген
 Ариу эшитилген ауазына.

463

Алай тургъанлай Мекка тийреде,
 Мухамматны айтханына кёре,
 Джер бла булутну ортасында
 Биягъы мёлекни кёргенинде,

464

Мухамматны къоркъуу алыб,
Ол дженгил юйюне келгенди.
Юсюме бир зат джаб деб,
Хадиджатдан тилегенди.

465

Башын джабыб, джатыб тургъанлай,
Сакълагъан Илхамы келгенди.
Раббийни ауазы эшитилгенлей,
Мухаммат эсин бёлгенди.

466

«Эй, юсю джабылыб джатхан,
Тур да, ауазынгы сен башла.
Ёз Рабийинге махтау сала,
Юсюнгю, башынгы тазала,» —

467

Деб, Илхам келиб айтханында,
Дин насихатны джангыдан
Башларгъа керек болгъанын,
Билгенди Мухаммат.

468

Ол джашыртын намаз кылыула
Кёблени сейирге къалдыра,
Тюрлю-тюрлю хапарланы
Башлагъан эди туудура.

469

Ол юч джылны ичинде
Мухаммат айтхан ауазла
Джангы динни чыгъара,
Билдиргенди кемлигин да.

470

Файгъамбарны, сёз ючюн,
Аллахны сыйлы келечиси болуб,
Ислам динни ачыкълаб,
Айгъакълагъанды тазалыгъын.

АС-САФА ДУППУРДА АЙТЫЛГЪАН БИРИНЧИ АУАЗ

471

Танг джарый, адамла да уяна
Башлагъанларында, биринчи ауазына
Къураишлени чагъыргъанды Мухаммат,
Кёлю болуб таукел эм рахат.

472

Чачылгъан ишлерине къайгъылы бола,
Тюз ортасында Мекканы
Дуппургъа чыгъыб, Ас-Сафагъа
Джамагъатны сагъайтханды.

473

«Абд-аль-Муталлифни джашлары!
Абд-аль-Манафны да джашлары!
Къураишлени да джашлары!»
Деб, Мухаммат кычыргъанды.

474

Мухамматны дуппур башында
Тауушу бютеу шахаргъа
Эшитилгенди эртденгиликде:
Келгендиле айтханлары да.

475

Эркишилени ызларындан,
Этеклери джел эте,
Гузаба чыгъыб юйлеринден
Тиширыула да келгендиле.

476

Дуппур башында Мухамматны
Кёбюсю эслегендиле.
Аны джангы дин къураргъа
Башлагъанын билгендиле.

477

Ауазла бере келиб алагъа,
Мухаммат «Ррахман» — дегенине.
Ол сёзню эшитмей ала,
Бир-бирине къарагъандыла.

478

Чууут, христиан динледе
Быллай затла эшитиле турсала да,
Мухамматны ауазларын
Алай тюзге санамагъандыла.

479

Ауаз бере алайда
Уллу Аллахны келечиси
Болгъанын айтса, джыйылгъанланы
Кёбюсюн чамландыргъанды.

480

Файгъамбарны ахырында
Сёзюн эшитмей къойгъандыла.
«Тюзлюкню, тенгликни айтса,» — деб
Бекден бек кычыргъандыла.

481

Джыйылгъанла разы болмай,
Юсдюргендиле бир-бирлерин.
Чамланганланы арасында
Ата къарнашы Аль-Уза болгъанды.

482

Ол Мухамматны аузуна чаба,
Къатыны Джамия анга къошулуб,
Айтханын хиликге эте,
Къойгъандыла кёблени анга удуб.

483

Аны сыйын тюшюргенлеге
Мухаммат бек сейирсингенди.
Дауургъа башчылыкъ этгенлеге,
Чыдамай, хыны этгенди.

484

«Ол дуняда Абд-аль-Узаны
Джаханим оту кюйдюрсюн, — деб.
Аны кюйдюрюрге отунланы
Ум-Джамиля ташысын,» — деб.

485

Мухаммат аллай сёзле айта,
Алайда Абд-аль-Узагъа,
Абд-Лакъаб джаханим ахлусу
Деген атны атагъанды.

486

Бу биринчи атламы аны кеси
Сюйгенича къалмаса да болуб,
Муратыма джеталмадым, деб
Къалмагъан эди артха туруб.

487

Андан сора Мухаммат
Таукеллигин къоймагъанды.
«Тур да ауазынгы башла,» деб
Уллу Аллах буюргъанды.

488

«Эм джууукъларынгдан сен башла,
Ызынгдан барыргъа разыланы
Алларында таукел атла,» —
Деб буйрукъ болгъанды.

489

Джамагъатны аллында ол сёлеше
Билгени ючюн, къураишле,
Сыйын аны кёлтюргендиле,
Къалгъанладан артыкъ кёргендиле.

490

Мухамматны аллай затда
Бек махтаргъа болмай эди.
Артдан-артха аны кеси да
Ангылай башлагъан эди.

491

Мухаммат, аллай уллу
Джыйылыулада сёлешмей,
Адам аз болгъан джерде
Таукел болгъанды сёлеширге.

492

Эки джыйырма адам хашимледен,
Ата къарнашлары Абу-Талиф,
Аббас, Хамзат, Абу Лаакъаб
Мухамматны юйюне келгендиле.

493

Къонакъла, къонакъбайла да,
Динни юсюнден сёлешмей,
Къой эт бла сыйланнгандыла,
Чагъыр ичиб, тойгъандыла.

494

Къонакъланы шапалары,
Алий болуб, чагъыр теджей,
Мухаммат да баш ишни
Юсюнден сёлеше тебregenлей,

495

«Алгынча, бу джол да Абу-Лаакъаб,
Чыртда арха турмай,
Мухамматны айтырын сакълаб
Тургъанча, айтды аяу салмай:

496

«Къонакъбайыбыз бизни джинлеге
Алдатыргъа излейди.
Тепси джанында хашимлеге
Къоркъуу бард, кетейик,» — дейди.

497

Заман ётгенинде арадан
Джангы джыйылыу болгъанды.
Мухаммат аямай къонакъладан
Хар затын алларына салгъанды.

498

Сёлеше келиб, ол дуняда
Джандет эшиги ачыллыгъын айтханды.
Душманланы кеч-эртде болса да
Хорланныкъларын ангылатханды.

499

Бу джол хашимле сейирсиниб,
Ачыкъ джюрекден айтханына,
Айтхан ауазларыны барына
Тынгылагъандыла эс ийиб.

500

Алай а Аллах бла байламлыгъына,
Мухамматны файгъамбарлыгъына
Хашим къауумну алчылары
Толу ийнаныб къалмагъандыла.

501

Мухамматны башлагъан иши,
Къолу бла тиймегенлей бир киши
Кеч-эртде болса да оюлур, деб
Айтханла да болгъандыла кёб.

502

«Аллах мени тюз джолгъа,
Сизни салыргъа буюргъанды,» —
Деб башлагъанды адамлагъа,
Игисин излеб алагъа.

503

Мени ызымдан ким келликди?
Къарнашлыкъ ким этерикди?
Кимди артымда къаллыкъ» — десе,
Тынгылауну бергендиле.

504

Ол джыйылгъанланы арасында
Алий айтханды алгъа атлаб:
«Сен Аллахха файгъамбарса,
Мен къошулама джолунга,» — деб.

505

Мухаммат, айтханды джыйылгъанлагъа,
Алийни къаты къучакълаб:
«Артымда къалыб, оноууму этерик
Ма мени кичи къарнашымды» — деб.

506

Ол джыйылгъанла Абу-Талифге
«Къарнашынгдан туугъаннга
табынсанг да,
Джашынга да табыныргъа
Тюшмегей эдинг,» — дегендиле.

507

Алай болса да хашимле,
Мухамматха джетген кюн,
Болушургъа боллукъларын
Билдирген эдиле бюткюн.

508

Аллахдан келген заманда уа
Илхам буйрукъдан къуралгъанды.
Аллах джазгъан китабны
Къуран аятлары болгъанды.

509

Араб тилде айтылады
Аллахны сёзлери таб-таза.
Мухаммат сёзюн кьошмагъанды
Аллахдан келген аятлагъа.

510

Къуранны биринчи аятлары
Джазылгъан джыллада Мухамматны,
Хурмет кьолайы алай болуб,
Ийнандырыр къарыуу болмагъанды.

511

Аллах бирди, ёлюмсюздю,
Андан киши туумагъанды.
Ол кеси да тууулмагъанды,
Анга киши тенг тюлдю! — деб

512

Айтсанг, Мухамматны сёзю бла
Аллах Рахимлиди, кючю Уллуду,
«Сени Рабийинг белгилиди, Уллуду» —
Деб айтылады «Къала» суурасында.

513

Андан бары тилекчидиле:
Кёкдеги, джердеги да,
Умутлу этген да олду джашауда,
Джерни, кёкню иеси да.

514

Топуракъдан адамны,
Джинлени да отдан джаратханды.
Ол мёлеклени джаратыб,
Алагъа отну буюргъанды.

515

Уллу Аллах бир тамчыдан
Бютеу джашагъан адамланы
Аркъа джикден, кёкюрек сюекден
Ёлчелеб, тергеб джаратханды.

516

Джаны болгъаннга джер бергенди,
Ашарыгъын анда битдир, дегенди.
Бирге къошулургъа буюруб,
Джаратханды тенгизлени.

517

Кечегизге джабыу джайгъан,
Кюнюгюзге кюн тийдирген,
Отлу чыракъ джандыргъан
Биз тюлбюзмю, ангыласакъ.

518

Айта эди Мухаммат хар джерде
Аллай сыфатлы оюмлу сёзлени.
Рахматлы Аллахны юсюнден
Меджусуу къураишлеге.

519

Тейрилеге табыныуларыны
Бир магъанасы болмагъанын,
Ангылатыргъа кюрешиу эди
Мухамматны баш иши.

520

Къураишлени динлеринде
Ёлюмсюзлюк ол дуняда
Боллугъун айталмагъандыла,
Ол ишге да ийнанмагъандыла.

521

Бирлигине Аллахны
Мухаммат терен ийнандыра,
Адамла ёлгенден сора
Джангыдан джан кирлигине да,

522

Ёлюмсюзлюк ол дуняда
Сакъланныгъын да айтханды.
Аллахны кючюнден болгъанын да
Бек ариу ангылатханды.

523

Алай а къачан сау боллукъларын
Мухаммат ангылаталмагъанды.
Нек десенг, Аллахдан
Буйрукъ болмай, айталмагъанды.

524

Ахырзаманны кюню
Келмейин кълмазлыгъын да
Сагъына тургъанды
Мухаммат ауазларында.

525

Сау болгъанла, ала ёлгенли,
Озгъан заманны ала билмей,
Эртденнгиде не да ингирде
Джукълаб уянганча кёрлюкдюле.

526

Ёлгенле сау болгъан кюню
Дегенди, Мухаммат аятларында,
Заманны бошалгъан кюнюдю,
Керти ахырзаман кюнюдю.

527

Аллах бла тубешген кюнню,
Аны сыфатын берир ючюн,
Мухаммат ол кюнлени
Кёргюзтгенди кёб тюрлюсюн.

528

Таула тебе башларла,
Кёкле кёкюреб, келиб палахла,
Айтыб айтмазча ол кёзюуде
Тенгиз суула чайкъалырла.

529

Ол кюн таула ууалсала,
Джарылмайын джер къалса,
Мёлекле да Раббийини
Тахсасын кёчюрюб учарла.

530

Кёк да эрисе, джауча болуб,
Таула, джюнча, чагъылырла,
Айны кёзю джабылыб,
Кюн бла бирге къошулса,

531

«Къайры къачайым?» — дер адам —
Аллахынга къачарыкъса —
Ышыкъ боллукъ олду сеннге,
Кюн джукъланнган заманда.

532

Уллу палахлагъа къаллыкъдыла
Ийнанмагъанла бу затлагъа.
Аман гюнахлы боллукъдула
Ол кюн аллай адамла.

533

Быргъы таууш эшитилиб,
Къабакъ эшикча, кёк ачылыб,
Кёз аллынгда таула эриб,
Дунияны башы от джаныб,

534

Къатышханда тенгизле
Джанла бары бир болуб,
Джаны саулай басдырылгъанла
Джылаб, къычырсала дау этиб.

535

Ол заманда билинир,
Кёк джарылыб, от джанса,
Адамгъа джан ким салгъаны,
Юсюне от чартласа.

536

Кёк къалтыраб, джер титирер!
Адам: «Не болгъанды мынга?» — дер.
Джер а Раббийини буйругъу бла
Не болгъанын билдирир.

537

Хар адам этгенин
Эсине тюшюрюр.
Ол кюн Аллах хар инсанны
Багъа берир хар ишине.

538

Хар джан кеси къарыуун кёрюр:
Не теренде турса да,
Кеси джазыууна кеси тюбер,
Не бек бугъуналса да.

Кимге да берилир багъасы —
 Кёлтюрюр хар ким ёз джюгон.
 Болушлукъ болмаз кишиден:
 Ахлуларындан не тенглеринден.

540

Джандетлеге — гунахсызла,
 Джаханымге — гунахлыла.
 Аллай а Рахматлы бир Аллах
 Джазыкъсыныр гунахлыны да.

541

Аллай инсан тюнгулюб къалмай,
 Аллахдан Рахматлыкъ излерге,
 Ийнаныб аны белгилерине
 Боллукъду тилекле тилерге.

542

Аллахха ийнанмагъанлагъа,
 Ичкичилеге да ала бла бирге
 Кечим боллукъ тюлдю
 Келлик къыяма кюнледе.

543

Аллай кюнлени истемей,
 Джан атыб рысхы-байлыкъгъа,
 Бузулуб, ёхтем болгъанла
 Гунахларын чегерле ол дуняда.

544

Тирилмек кюн гюнахлыла,
Абаларындан ашыгыш чыгыб,
Гюнахлары сол кьолларында
Джазылгъан китабла тутарла.

545

Таза динни алмагъанланы
Алай киши кьутхармаз.
Иги зат сакъламайды
Байлыкъгъа баш атханланы.

546

Къара кюн келсе башларына,
Кеслерин тазалар онглары болмаз.
Ол кюн алагъа сёз айтыргъа
Эркинлик да табылмаз.

547

Аш бермегенди джарлылагъа,
Ийнанмагъанды Уллу Аллахха —
Аллайланы тутугъуз, байлагъыз,
Атыгъыз джаханим отха!

548

Гюнахлыла, — дегенди, — Мухаммат—
Къайнагъан сууну ичинде
Къара тютюнню ауанасында
Керти азаб чегерле.

549

Джаханим отунда ёсјуб тургъан
Закум терекни кёгетлерин
Гюнахлыла, ашаб, кюериклерин
Ангылатханды Мухаммат.

550

Джандетге буюрулгъанла да,
Хукму кюню Аллахны аллында
Онг джанлыла да келирле —
Алай таза болмагъанла да.

551

Гюнахы болмагъан адам джокъду.
Аз гюнахлары болгъанла
Кюрешсинле къутулургъа
Бериб хаман садакъа.

552

Рахматлы Аллах кечеди
Онг джанлыланы барын да.
Онг къолгъа тагъыллыкъ китабда
Бары да джазылыб турлукъдула.

553

Хукму кюнде Аллахха
Таза болуб иннетлери,
Джарыкъ бетден тюберлерин
Сюйгенин да айта эди.

554

Мухаммат айтханнга кёре,
Имамлыла-динчиледиле.
Ийнаннганла хукму кюнде
Раббийден кьоркъя билликдиле.

555

Имамлыла кьуллаарына
Азатлыкъ эртде бередице.
Джарлы сабийлени асырайдыла,
Сабийлеринча кёредиле.

556

Игилик кёрлюк имамлылагъа
Саугъа ол дуняда — джандетди
Деб, Мухаммат суураларында
Ариу халда кёргюзтгенди.

557

Бетлерине нюр келир!
...Хукму кюню имамлыла
Бачхалада Мархабатлы
Айланырла бек рахатлы.

558

Таза суула тегерекде,
Омакъ шиндикле тизилиб,
Кём-кём ариу джерледе
Сыйлы кюйюзле джайылыб,

559

Имамлыла аллай зауукъда
Олтурурла кефли суратда.
Ичгенлери татлы шербет, —
Таза зем-зем сыйлы суула.

560

«Джандетлеге тыйыншлы тиширыуланы
Джазыулары ол дуняда
Не сакълайды?» — деб соргъанла да
Мухамматха болгъандыла.

561

Мухамматны ауазларына
Ийнаныб, диннге берилиб,
Кеслерин керти муслиманлагъа
Санаб ала тургъандыла.

562

«Кюнлери джетгенден сора
Джандетге кирликлени санына
Къошуллукула да боллукъдула»,
Деб, къойгъанды соруулагъа.

563

Хадиджатны уа хапарына кёре,
Ол дуняда Касаб атлы
Джаухардан ишленген юй сакълайды,
Тынчлыкъ берлик багъалы.

564

Аллахдан келген буйрукъгъа кёре,
Мухаммат берген ауазла
Къураишлени ийнандырыгъа
Керек эдиле кёб затха.

565

Къураишле биригирге
Керекдиле эртде-кеч болса да.
Мухамматны ауазы бла
Ала табынсала Раббийге.

566

«Нек», — дегендиле къураишле,
Къыш да, джай да болса да,
Джолоучулукъда айланадыла
Аллах сакълаб неден да.

567

Аллах къураишлени эртдеден да
Сюйюб джокълагъанды.
Элли джылны алгъа Мекканы
Эфиопчуладан сакълагъанды.

568

Мухаммат бла даулашыб:
«Бизни сеннге ийнанырыбызны
Излей эсенг,
Сейир зат болдурчу», деб.

Аллах ёлген адамланы
 Сау этерикди, дейсе сен.
 Тиле да, Аллахынгдан
 Бир къураишни тирилтчин!

570

Бу дуняда, ол дуняда да
 Къыйынлыкъланы айтыб къоркъутма да,
 Бу ишлени бирин болдурчун
 Аллахынга сен бир айт да.

571

Биз сени Аллахынга да,
 Сеннге да кюле турабыз.
 Керти эсе айтханларынг,
 Анга да, сеннге да ийнанырбыз!

572

Алай тюл эсе, сен да
 Бизден онглу тюлсе.
 Затларынгы излеб базарлада
 Хаман да нек джюрюйсе?»

573

Сиз менден излегенлени
 Бирин да эталлыкъ тюлме.
 Алай эт деб, Аллахдан
 Бетим джетиб, тилеялыкъ тюлме.

574

Сизге Аллах мени
Алай эт, деб иймегенди.
Аны буйругъу бла мени борчум —
Иннетигизни таза этиудю.

575

Сиз мен айтханны къабыл кёрсегиз,
Бу дуняда, бирси дуняда да
Сизден насыблы болмаз,
Къабыл кёрмесегиз а,

576

Төречилик арабызгъа
Аллах сизни бла меннге
Салгъанына тёзюб чыдарыкъма, —
Дегенди Мухаммат къураишлеге.

577

«Сейирлик ишле болдурсун да
Аллах кеси биз къураишлеге,
Кесине да, бизни сеннге да
Ийнандырсын, — дей эдиле.

578

Мухаммат дагъыда алагъа
Быллай джууаб бере эди:
«Аллах сейирлик ишлени
Кеси аллына этмегенди.

579

Излегенле ол затланы
Къуру къаллыкъ тюлдюле.
Гюнах, сууаб этген эселе да
Этгенлерине туберикдиле...»

580

Мухаммат болмагъанында,
Юлгюге Салых файгъамбарны
Аллах болдургъан тилеги бла
Къыйынлыкъланы айтханды.

581

Къая эки джарылыб, андан
Бууаз тюени чыкъгъанына
Саммудиле ийнанмагъанларында,
Тюб болуб кетгенлерин.

582

Аллах алагъа келечисин
Худ файгъамбарны ийгенди да,
Ётюрюкге санаб аны ала,
Ийнанмагъанларын да ауазларына.

583

Уллу Аллахны буйругъу бла
Къаты джелни келгенин,
Сора аланы джети кюнден
Джер юсюнден тюб этгенин.

584

Алай палах мисирчилеге да,
Эм аланы фыргъауунларына да
Болгъанын айтханды,
Мухамматха ийнанмасала.

585

Мусса фыйгъамбарны къураишлеге
Уллу Аллах ийгенинде да,
Сейирлик затла ала да
Болурун излеб тохтагъанларын да,

586

Мусса Аллахны буйругъу бла
Сейирлик затла болдургъанды.
Алай а фыргъауун аланы
Хыликгелик ишге санагъанды.

587

Аны ючюн Аллах анга
Уллу къыйынлыкъ салгъанды.
Фыргъауунну тутхан халкъын да
Тауукъ тюкча чачханды.

588

Къураишле Мухамматны
Бир затына ийнанмагъандыла.
Теблемесин динибизни деб,
Тюйюш ача башлагъандыла.

589

Ол заманда Мухаммат
Ибрахимден башлагъанды:
«Сиз Ибрахимни сюемисиз?
Ол да Аллахха ийнанганды.»

590

Каабаны кесини джашы
Исмаил бла салгъанды.
Меккада Кааба сыйлыды,
Кааба уа Аллахны къаласыды.

591

Джер-джерде суратларын
Тейрилерин меджусуу къураишле
Каабагъа такъгъанларын
Джангылыч иш этгендиле.

592

Эртде динлери араблыланы да,
Ол санда къураишлени да,
Динлери меджусуу болмай,
Ислам дин болгъанды.

593

Ол динлерин аланы
Мухаммат бузмагъанды.
Аны бузгъанла уа
Къураиш атала болгъандыла.

594

Мухаммат бла аны джанлыла,
Араблыланы эски динлерине —
Ислам динине къайтханладандыла,
Эм ол ызы бардырадыла.

595

Меджуслени джолуна тюшгенле,
Мухамматны эм аны джанлылагъа,
Къаршчы сюелиб тохтагъандыла,
Керексиз сылтаула тутхандыла.

596

Сейирлик затла хар кюнде да
Кёзлерине кёрюнуб тургъандыла.
Аллахны араблылагъа
Тюшюрген китабы — Къуран да.

597

«Ала бары да ётюрюкдюле,
Дегендиле къураишле.
Сеннге белги келмегенди,
Мёлекле бла да сёлешмегенсе.

598

Хирада кёргенме дегенинги да
Кесинг къурашдыргъанса!
Айтхан таурухларынгы да
Хар кимден эшитиб айтаса».

599

Мухамматны чакъырыб бир джол а:
Сеннге джин заран джетгенди да,
Кёзюнге сени кёрюннгенлени да
Аны ючюн айта болурса.

600

Биз сеннге тюзлюгюбюзню
Кёргюзюрге излейбиз.
Кесинге къаратыргъа разылыкъ берсенг,
Сени аурууунгдан сау этербиз.

601

Ачхабызны аямазбыз,
Керекли дарманынгы табарбыз.
Сенден а джукъ излемезбиз,» —
Дей эдиле къураишле.

602

«Сиз айтхан ауруу менде джокъду,
Меннге келген илхамла да,
Белгиле да Аллахдандыла» —
Дегенди, алагъа Мухаммат да.

603

Къуранны «Тау» атлы суурасында
Аллах Мухамматха былай айтханды:
«Кесинги Раббийинги оноууна
Тёзюб тур сен хаман да.

604

Къайда турсанг да, болсанг да
Сен бизни кез аллыбыздаса.
Раббийиннге махтау сен бере тур,
Ташайсала да джулдузла».

605

Аллахны ийген келечилерине
Сёз ючюн, Нух бла Салыхха да,
Мусса бла Иссагъа да, —
Барына къаршчы чыкъгъанла.

606

Раббийинге ийнанмагъанлагъа
Ауаз бериуню сен тохтатма.
Эслерине хаман салгъанлай тур,
Болушлукъ боллукъду ол алагъа.

607

Сен Раббийинги ашхылыгъындан
Дин заранлы да тюлсе.
Сен «файгъамбар тюлсе да дерле,
Бош назмучуса да» — дерле сеннге.

608

Аны джашау туура этерикди.
Аллайлыгъын сакълайыкъ, дерле.
Сен да алагъа «сакълагъыз», дерсе,
Мен да сизнича сакълайма де.

609

Не ала сеннге «Аллахны
Кеси аллына къурагъанды» — дерле.
Аланы уа ким джаратханды?
Кеслери аллынамы юрегендиле?

610

Аллах уруб, джоюлукъ кюнлери
Джетерикди сёзсюз алагъа.
Ол кюнледе болушлукъ табмазла,
Гюнахларындан къутулалмазла!

611

Хаман Хадиджат болгъанды
Мухамматны бек таянчагъы.
Не кыйын сагъатларында да
Эрине болушуб тургъанды.

612

Мухаммат бла даулашларына
Меджусуу къураишлени
Джыл ётсе да, Меккада
Рахатлыкъ бузулмагъан эди.

613

Муслиман меджуслеге
«Сиз гюнахлагъа кёмюллюксюз! —
Дегенча джууабла бере эдиле, —
Ахыратда да кюериксиз!»

614

Аллай даулашла араларында
Къызгъандан къыза баргъанлыкъгъа,
Акъыртын Ислам дини да
Джайыла эди Аравияда.

615

Даулаш бла хорламазлыгъын
Мухаммат ариу биле эди.
Ала бла келишиуню
Ариулукъ бла этерге болмай эди.

616

Кеси джанлыланы Мухаммат
Мадар этиб къорууларгъа,
Махтау бериб бир Аллахха
Ауазла айтханды Каабада.

617

Меджюсю Тейрилени аманласа,
Мухамматны ызындан да,
Муслиманла меджюсюлеге
Налат бериб башлагъандыла.

618

Къураишлени меджуслери
Табыннгандан сора да Тейрилерине,
Белгили болгъан тукъумларында
Адамларына да табына эдиле.

619

Меджюсюле ючюн Аллахха
Табыныргъа муслиманлагъа,
Мухаммат тыйгъыч салгъанды,
Айтыб ариу ангылата.

620

«Ким тюл эсе бизни бла
Джауубузду ол бизни» —
Деб, Мухаммат дин ауазларында
Алай айтыб тохтагъанды.

621

Кааба къуру къураишлени
Дин къаласы тюл эди.
Аравияда динчилени
Барысы ары къарай эди.

622

Тейриси хар Таифаны
Башха болгъанды ичинде.
Къураишле уа аланы
Къайсысына да ийиле эдиле.

623

Дин къаланы Меккада
Болгъаны анда джашагъанлагъа
Уллу хайыры бар эди:
Сатыу-алыу бардырыргъа.

624

Аллай хайырлы Каабаны
Оюлуб къалырын меккачы байла
Сюймегенлери сейир тюл эди,
Къаршчы чыгыб Мухамматха.

625

Джангы дини Мухамматны
Бир тукъумну не да Таифаны
Дини болса, къураишле
Анга да тѳзер эдиле.

626

Мындан ары чюйрелик
Арабызгъа къайтмазча,
Сен излегенни биз этейик,
Мамыр келишиу болурча.

627

Сеннге рысхы берейик,
Бек байланы бири болурса.
Сен суюгенча этейик,
Суюсенг, этейик патчах да.

628

Сен да, сени джанлыла да
Болдугъуз энди — тиймегиз
Тейрилерибизге, бабаларыбызгъа,
Бетибиз бла ойнамагъыз», дей эдиле.

Тамадалары уа кѳураишлени
 Мухамматны кеслерине
 Патчах этмезликлери
 Муслиманлагѳа белгили эди.

630

Алайын ангыламазча киши
 Тюл эди, Мухаммат да:
 «Огъай» — дегенди алагѳа, —
 «Меннге сиз айтхан затладан

631

Керек тюлдю бири да.
 Мени излегеним: сиз барыгъыз
 Межуслукъдан чыгъыгъыз да,
 Аллахха табыныргѳа кѳчюгюз.

632

Аллахха табыныргѳа билигиз,
 Кесигизни тазалагъыз.
 Ачыкъ джюрекден ишле этерге
 Кече-кюн да кюрешигиз.

633

Сизден излегеним ма олду.
 Аллахны келечиси болгъаныма
 Ийнанмай эсегиз, кѳоюгъуз,
 Келечилигим да хакѳды мени».

634

Мухаммат бла ала, олтуруб,
Кёб ушакъ этгендиле.
Эм ахырында уа бир-бирин
Ангыламай, чачылышыб кетгендиле.

635

Мухаммат Уллу Аллахны
Таймагъанды джолундан.
Бир затха да сатылмагъанды,
Кюрешгенди келгенича къолундан.

636

Меккачы бийле муратларына
Джеталмагъанларында, ахсына,
Бек онглуларын ийгендиле
Хашимлени тамадаларына.

637

Абу-Суфиян, Абу-Джахааль да
Абу-Талифге баргъандыла.
Экиси да ачыулу болуб,
Анга былай айтхандыла:

638

«Багъалы къарнашыбыз Абу-Талиф!
Къарнашынгдан туугъан бизни джояды.
Динибизни суймейди, табанлайды,
Балаларыбызны да аманлайды.

639

Кесинг танийса барыбызны,
Къыйын джерде джашайбыз.
Ортагъа кирмесенг, Мухамматны
Биз кесибиз ариу тыярбыз...»

640

«Хоу», — деб къойса алагъа,
Дерт алыудан да къоркъмай,
Мухамматны къоярыкъ эдиле ёлтюрюб,
Артха-алгъа да къарамай.

641

Абу-Талиф хашимлени тамадасына
Алай этерге джарамаз дегенди.
Джууукъ адамын сатхан
Иги болмагъанын билдиргенди.

642

Къыйын болурму ёксюз джаннга —
Къарнашымдан туугъаннга.
Мухамматны мен да ангылаялмайма,
Этиб айланнганын джаратмайма.

643

Айланады ол джангылыб,
Кесин файгъамбаргъа санай.
Тутхан ишине тамам къадалыб
Къалгъанды, заран джетгенча алай.

644

Ауругъан бла кюрешмегиз,
Анга биригиз да тиймегиз.
Бир кесекден тюзелир кеси,
Анга толусу бла келиб эси.

645

Абу-Талифни джууабы
Этмегенинде аланы разы.
Къайтыб келиб, бираздан
Башчылыгы бла Абу-Суфиянны

646

Биягы сорууланы соргъандыла:
«Сен Мухамматны тыяргъа
Бизге эркинлик бермей эсенг,
Къураишле, хашимле бла

647

Ачыкъ къазауат ачарыкъбыз!
Къаугъачыланы уа турмай артха,
Меккада къоярыкъ тюлбюз,» —
Деб сёзню салгъандыла къысха.

648

Ала алай къоркъутханлыкъгъа,
Мухаммат къайтмагъанды айтханыңдан.
Аны ата къарнашы уа
Биле эди къайгы чыгъарын.

649

Абу-Талифни, аны юсюне да,
Мухамматны да джагъы джокъ эди.
Хашимлени араларында
Сагъышлы этген да ол эди.

650

Бир затха да къарамай,
Абу-Лахаб-ата къарнашы
Тутуб берирге хазыр эди
Къураишлеге Мухамматны.

651

Абу-Талиф тюз эди,
Къартлыкъ башлагъан эди аны хорлай.
Хашимлени арасында аны
Башлагъан эди тюше сыйы.

652

Кёб зат келиб аны эсине,
Мухамматны да къоркъа джанына.
Ушакъ этгенди, аны чакъырыб кесине,
Ишни этерге излеб онгуна.

653

«Ант этеме Раббийим бла
Тутхан иннетимден мени ала
Тыяр ючюн, кюн бла айны
Сеннге беребиз деселе да,

654

Аллах муратыма джетдиргинчи,
Къоярыкъ тюлме ишими!» —
Деб, Мухаммат джууаб бергенди,
Джыламукъ да тѣкгенди.

655

О, мени рахматлы файгъамбарым!
Къалай сыйсызлыкъгъа тюшгенсе.
Ислам динни джаяма, деб миллетге,
Тюрлю-тюрлю азабла чекгенсе.

656

Эркин этеме, джан тамырым,
Джюрегингден не айтсанг да,
Ишинги бардыр, мен тыймам, —
Ант этеме Тейриле бла! —

657

Деб, Абу-Талиф Мухамматны
Тамам кѣлю бла джазыкъсыныб.
Джюрегин басханды аны,
Дунияны ариу сѣзюн айтыб.

658

«Бир заманда да мен сени
Сатарыкъ тюлме,» — дегенди.
Къураишле бла муслиманланы уа
Эришмекликлери терен эди.

659

Мухаммат аны джанлыла бла
Аллахха табыныргъа барсала.
Каабадагъы меджюсле
Бедиш этиуню къоймагъандыла.

660

Къураишле муслиманланы
Каабадан сора, тышында да —
Орамда, базар ичинде да
Адебсиз бек сындыргъандыла.

661

Бу ишлеге къураишле бары да
Алай къатышмай эдиле.
Мекканы байлары бла бирге
Шапалары къайгъы чыгъара эдиле.

662

Каабагъа ала къоймасала,
Муслиманла кече бла
Мекканы бир къыйырына кетиб,
Табыныб да тургъандыла.

663

Тюйюш чыгъыб араларында,
Къаны къызгъан бир муслиман
Абу-Вакасны джашы Саад,
Атылгъан тюе сюек баш бла

664

Сермеб меджусни бирин
Уруб, джаралы этгенди.
Алай бла тарихинде Ислам динде
Биринчи къан да тӕгюлгенди.

665

Билдиргендиле сюелликлерин
Къылыч алыб къазауатда,
Джангы динлери ючюн,
Мухаммат джанлы муслиманла.

666

Алай а, ол кюнлеге
Эртде эди джетерге.
Ислам динчи муслиманлагъа
Ачыкъ къазауат этерге.

667

Акъ-Акрам деб, махзуум тукъумдан
Биреулен, муслиманланы арасындан
Эм биринчи Мухамматха
Болушханды, толу ийнаныб Аллахха.

668

Джаш болса да, къаджыкъмай ишлеген
Эм байланы бири болгъанды.
Мекка арасында, Саффа тӕгерекден
Узакъ болмайын джашагъанды.

674

Айланыб ючюнчю кере Каабагъа
Мухаммат бара башлагъанында,
Ала аны джолун кесиб,
Атлатмайын тохтагъандыла.

675

— О, къураишле, тынгылагъыз меннге, —
Дегенди Мухаммат алагъа. —
Мени аджалым къайсыгъызны
Къолунда эсе, ма хазырма!»

676

Файгъамбар алай айтханында,
Джыйлгъанла уялгъандыла.
Мухамматха ариу айта,
Къачар къайгъылы болгъандыла.

677

Экинчи кюн ала джыйылыб,
Биягъы джерлерине келгендиле.
Мухамматха джукъ этмей, бошлаб
Къойгъанларына бек кюйгендиле.

678

Ала селеше тургъанлай, Мухаммат бла
Абу-Бекир келиб къалгъандыла.
Аланы эслегенлей, бары
Экисин да ортагъа алгъандыла.

679

Аланы бири Мухамматны
Джагъасындан тутханды.
Абу-Бекир, файгъамбарны
Къоруулаб, орчагъа чабханды.

680

Абу-Джахаль Мухамматны кёрюб,
Бир кюн аны бла къаты айтышханды.
Мухаммат тутхан динни сёгюб,
Кесине башха джукъ айтмагъанды.

681

Экисини дауурларын эшитиб,
Бир тиширыу, тынчлыкъсыз болуб,
Болумну Мухамматны ата къарнашы
Хамзатха барыб айтханды.

682

Деу Хамзат ол кюн уудан
Юйюне къайтыб тургъанды.
Ол тиширыуну хапарын эшитгенинде,
Тамам бек къыйналгъанды.

683

Хамзат Абу-Джахалны излеб,
Салыб Каабагъа баргъанды.
Аны адамланы ичинде табыб,
Уруб, башын джаргъанды.

684

Бу ишден сора Хамзат да
Мухамматха кьошулгъанды.
Аны алай этгенин джаратыб,
Хар муслиманлы къууанганды.

685

Ма ол кюнден башлаб Хамзат
Мухамматдан айырылмагъанды.
Ол сайлагъан джол бла атлаб,
Ислам динни къаты тутханды.

686

Къураишле Абу-Талифге:
«Мухамматны берсенг бизге,
Аль-Валидни джашын сизге
Берирбиз» — дегендиле.

687

Абу-Талиф, алагъа:
«Джашларыгъыздан сиз бизге
Айтасыз бирин берирге,
Мен да аны орнуна сизге

688

Кесими джашымы ёлтюрюрге
Нек берирге керекме?
Ол иш боллукъ иш тюлдю» — деб, —
«Ант этеме мен сизге.»

689

Ала алай кѳоркѳутханлыкѳга,
Мухаммат тынгылаб тургѳанды.
Аты бла Уллу Алахны
Налат бергенин тохтатмагѳанды.

690

Кеси тукѳумунда Мухамматны,
Хашимлени арасында,
Абу-Аль-Уза болгѳанды
Кѳаршчы чыкѳгѳан Мухамматха.

691

Анга атагѳан Мухамматны
«Джаханим отну атасы» — деб,
Ол бедешлик аман аты
Тарихде ариу сакѳланады.

692

Мухаммат, уяныб, джюрегинде
Джазылгѳан сѳзлени эсине
Тюшюре тургѳан кѳзюуде,
Харам душманы Иблис,

693

Тил тюбюне кириб аны,
Тейрилеге махтау сѳзлени
Ол болгѳанды айтдыргѳан,
Уллу болуб хыйлалыгѳы.

694

Мухаммат къалай алдагъанын
Чыртда эслемейин къалгъанды.
Къызланы юсюнде джангылтхан
Шайтан болгъаны билиннгенди.

695

«Аны ючюн сен кесинги
Алай бек къыйнама.
Мындан ары ташлама эсинги» —
Деб, ангылатханды Аллах анга.

696

Иблисге кесин алдатхан
Къуру сен тюлсе.
Сеннге дери файгъамбарла да
Алдатхандыла кеслерин.

697

Мындан ары Иблисден
Сакъларма сени мен.
Менден баргъан илхамлагъа
Ишекли чыртда болма сен.

698

Джарашыулукъ меджюсле бла
Болмазлыгъын билдире,
Илхамла Аллахдан Мухамматха
Келиб тургъандыла андан сора.

699

«Иймансызла» деген суурада
Аны джанлы муслиманланы да,
Аллах келечиси файгъамбарны да
Былай юретгенди алагъа къаршчы:

700

«Сен Мухаммат, былай айт:
О, иймансызла! Сиз табыннган затлагъа
Мен табынырыкъ тюлме,
Сиз да табынмагъыз мен табыннганга.

701

Сизни динигиз башхады,
Мени диним да башхады.
Аллахны буйругъуча табынырма,
Аллахны рахматы айланса.

702

Меджюслени башчыларындан
Аль-Валид, Абу-Суфиян
Эм Абу-Джахаль муслиманлагъа
Къаршчы кюрешге хазырланнгандыла.

703

Келиб кетиучю Меккагъа
Саудюгерлени алларына чыгъыб,
Мухамматны аманлагъандыла,
Аны джанлы муслиманланы да.

704

«Ала, бизни динибизден безген —
Биз кѳураишлени душманларыдыла.
Динибизни теблеген,
Тейрилерибизни сѳймеген.

705

Аладан бир зат сатыб алмагъыз,
Эм бир зат да сатмагъыз.
Алай этмесегиз, меккачы бийлени
Кѳллери сиз кѳалдырлыкъсыз!»

706

Мухаммат джанлыланы кѳбюсю уа
Сатыу-алыу этгенле болгъандыла.
Андан башха мадарлары болмай,
Ол хайырчыкъ бла джашагъандыла.

707

Кеслерини энчи Тейрилери
Сыйлы кѳргенликге меджюсле,
Бир кѳауумлары джашыртын
Муслиманла бла сатыу этгендиле.

708

«Саудюгерчиледен Ислам динни
Факъыр болуб, ким сайласа да,
Аны мюлкю кѳалыр сатылмай»
Деб, Абу-Джахаль кѳоркъута эди.

709

Муслиманланы ол сёзледен
Джюреклерин кьоркьуу алыб.
«Тейрилеге кьайтыгъыз» — деген
Ауазларына алданыб.

710

Мухамматдан айырылыб,
Башлагъандыла муслиманла.
Кьоркьуусуз анга
Абу-Талифни ышыгъында.

711

Алай бла кьыйын заманда,
Маджюсюкню джолуна
Тюшгенлеге Мухаммат
Айталмагъанды бир зат да.

712

Кьураишлени палахындан
Кьыйын болумдагъы муслиманланы,
Къалай кьутхарыуну юсюнден
Мухаммат сагъышха батханды.

713

Кьоркьуулу болуб, муслиманла
Сатыу-алыугъа кьошулмагъан
Кеслерин кючден джашатхан
Дин кьарнашларына джюк болгъандыла.

714

Мухаммат башлагъан иш оюлуб
Къалмаз ючюн, муслиманланы
Кечиндирирге керек болгъанды,
Башха джерге кечюрюб.

715

Амалсызгъа къалгъан муслиманланы
Кечюрюу акъылы Мухамматны,
Аллахдан келген Илхам болмай,
Кесини оюму болгъанды.

716

Алтыджюз онбешинчи джылны
Аллындан башлаб муслиманла
Дурусха санаб Мухаммат айтханны,
Кечюб тебрегендиле Эфиопиягъа.

717

Аффаны джашы, Рукаяны эри,
Османны башчылыгъы бла,
Ууакъ Сабийлени санамай,
Тогъузоулан джолгъа чыкъгъандыла.

718

Мухамматны бир кызы да,
Османны бийчеси Рукая да
Аланы биргелерине Къызыл тенгизни
Джагъасына баргъандыла.

719

Джида шахардан узакъ болмайын,
Кемеге миниб бир гитче портда,
Эфиопиягъа джол тутхандыла,
Азаб чеге муслиманлыла.

720

Ол джол бла муслиманланы
Экинчи къаууму да атланнганды.
Абу-Талифни джашы Джагъафар да, —
Алийни туугъан къарнашы.

721

Кёчмейин алай къалгъанланы
Арасында сокъур назмучу
Абу-Ахмат да болгъанды —
Къартлыгъы дженгиб аны.

722

Эфиопияда муслиманла
Сатыуларын бардыргъандыла.
Тюзлюк оноуну иги джюрютген
Негус патчахны къолунда

723

Иги джашаб башлагъандыла.
Меккада къалгъан муслиманлагъа
Болушлукъ этиб кёбюсюне,
Аланы къууандыргъандыла.

724

Тёзмейин аллай ишлеге
Меккачы къураишле да,
Негусха келечи ийгендиле
Асны башчылыгыы бла.

725

Негусха баргъан келечиле
Къуру къолдан да бармайын,
Ызына къайтарыуун излегендиле
Алагъа кёчген адамларын.

726

Законларына кёре аланы,
Тышындан келген адамланы
Къыстаб, зорлукъ этерге
Эркинликлери болмагъанды.

727

Негус патчахны къуллукъчулары
Саугъаларын алмагъандыла.
Меккадан келген келечилени да
Тилеклерин толтурмагъандыла.

728

Ол кюнледе Мухамматны
Къанлы джауу Абу-Джахалны
Умар деб бир къарнашы
Ислам динни алгъанды.

729

Умар Абу-Джахалны кърнашы болгъанды,
Мухамматха джаулукъ этиб тургъанды.
Ислам динни кёлю бла джарытыб,
Ол кюнледе къойгъанды аны алыб.

730

Умар бири болгъанды онглу адамланы.
Тарихинде араб урушланы
Атын махтау бла айтдыргъанды,
Душманларын ол хорлаб тургъанды.

731

Мухамматны ёлтюр деб, Умаргъа
Маджюсле кёб тилеб тургъандыла.
Алай этсе, уллу иш этерик эди алагъа,
Ала да анга джюз тюе берлик
болгъандыла.

732

Диннге Умарны къалай къайтханы
Эки тюрлю сакъланады.
Аны керти да джигит адам болгъаны
Кёб джерде джазылады, айтылады.

733

Умар кеси да меджисуу болгъанды,
Муслиманланы болмагъанды кёрюб.
Алагъа кёб къыйынлыкъ сынатханды,
Таймаздан ызларындан тюшюб.

734

Муслиманланы, алыб башларын,
Кёргенинде андан къачханларын.
Къаты джюреги эриб Умарны,
Ол бек джазыкъсыннган эди аланы.

735

Муслиман тиширыу Абдаллаха
Умаргъа джууукъ джетгенди.
Хапчюклерин джюклей тургъанлай,
Умар аны къатына келгенди:

736

«Сен а къайры джол тутханса?
О, анабыз Абдаллаха, айтчы манга?
Кёчергеми хазырлана тураса?»—
Деб, Умар соргъанында анга.

737

«Джаныбызны къыйнайсыз тохтаусуз,
Аллахдан тюлбюз умутсуз.
Кёчебиз: бизни сакълайды узакъ джол
Деб, джууаб бергенинде анга ол.

738

«Аллах турсун биргегизге айланыб»—
Дегенди Умар кёлю бла джазыкъсыныб.
Умарны алай джумушагъанын эслеб,
Умм-Абдаллаха къалгъанды сейирсиниб.

739

Ол кетгенлей, тюбеб эрине:
«Умар Ислам диннге
Къайтыргъа ушайды» — дегенди
Умарны ата эгечи.

740

«Хатабны эшеги, Умардан эсе,
Алгъа муслиман болур.»
Дегенди юй бийчесине эри,
Алай этеригине ийнанмай Умарны.

741

Умар, къылычын да белине тагъыб,
Мухамматны излей чыкъгъанды.
Мухаммат да, аны нёгерлери—
Къыркъ эркиши бла тиширыула

742

Сафа тегерекден узакъ болмай,
Бир юйге джыйылыб тургъандыла.
Умаргъа аны айтханларында,
Аланы кёблуклеринден къоркъмай,

743

Джолда бара тургъанлайына,
Ислам динни джашыртын тутхан
Нуайм деген биреулен, аллына
Умарны чыгъыб, соргъанды былай:

744

«Умар, джолунг болсун сени,
Ашыгыб бараса бир бек».
Излейсе сен кимни?
Ким нек бодду сеннге керек?»

745

«Мухаммат сатлыкды, союб аяусуз,
Аны ёлтюрлюкме, кьалтырамай кьол.
Кьураишлени арасында тохтаусуз
Къайгы чыгъарады,» дегенди ол.

746

«Сен аягынг басханны
Кёрмей айланаса, ийнан манга.
Сен ёлтурсенг Мухамматны,
Хашимле аяу салмазла санга.

747

Кюеюнг Зеид, эгечинг Фатима
Кимледиле ? Айтчы, сен манга.
Экиси да муслиманладыла да,»
Деб Нуим алай айтханында.

748

Джюреги тутуб Умарны,
Ол эгечини юйюне баргъанды.
Ол кёзюуде биреулен
Къадалыб окъуй тургъанды.

749

Ол Хабаб деген муслиманлы эди,
Фатима бла Зеидге
Къуранны «Та-ха» суурасын
Юрете, окъуй тургъанды.

750

Умарны келгенин кёрюб,
Хабаб бир джары бугъуннганды.
Фатима уа Къуран аятланы
Юсюне олтуруб къалгъанды.

751

«Мен, не эсе да, бир мурулдагъан
Тауушланы эшитдим. Ол не эди?»
Деб соргъанды эгечинден,
Умар юйге киргенлей огъуна.

752

«Сен бир зат да эшитмегенсе!»
Дегендиле Зеид бла Фатима.
Къызарышхан да этгендиле,
Умарны алайда дженгерге излеб.

753

«Огъай, тейри, ант этеме,
Эшитгенме! Айтхандыла меннге,
Сиз экигиз да Мухамматны
Джолун сайлагъыныгъызны».

754

Деб кюеуне атылганлай,
Фатима эрин кьоруулагъанды.
Эркишилени араларына тюшюб,
Джаралы да болгъанды.

755

«Биз Аллахны кесине да,
Келечисине да толу ийнанабыз!
Кесибиз да таза муслиманлабыз»,
Дегендиле экиси да.

756

Умар эгечини битин
Тюрленнгенин кьргенинде,
Терс этгенин ангылаб,
Ариу айтханды анга.

757

«Окъуй тургъан джазмагъызыны
Бир кьргюзюгюз, — деб тилейме.
Мухаммат джайыб айланнганны
Мен да билирге излейме...»

758

Ол заманда Фатима анга
Сыйлы джазмагъа абдезли адам
Тиерге боллугъун айтханында,
Умар да абдез алгъанды.

759

«Биз Къуранны сени насыбсыз
Этер ючюн иймегенбиз.
Аллахдан къоркъуучулагъа
Эскертиу халда ийгенбиз,»

760

Деген сёзлени эшитиб Умар,
Тамаша болуб, бек джаратханды.
Аны эшитиб Хабаб да
Джашырылган джеринден чыкъгъанды.

761

«Файгъамбарны тилеги бла
Умар, Аллах бла ант этеме!
Аллах сени кёрлюкдю,
Озган кече эшитгенме:

762

Кючендир! Абу-ал Хатим бла,
Я Аллахым сен Исламны
Не да Умар бла», деб
Тилек тилегенин Мухамматны

763

Дегенинде Хабаб.
«Элт мени сора Мухамматха!»
Деб кычыргъанды Умар да, —
Мен ол айтханны этерме...»

764

«Бююн огъуна сизни динигизге
Мен къайтыргъа хазырма»,
Дегенинде Умар, Хабаб анга
Ийнаннганды алайда.

765

Умар, Хабаб айтханча,
Юйюне барыб Аль-Акрамны,
Мухамматны кёрюрге излегенин
Билдиргенди алайда.

766

«Белинде да кылычы бла
Умар келиб турады»,
Деб билдиргенлеринде,
Мухамматны дин нёгерлери:

767

«Кирмеге кьоюгъуз, къайдады?»,
Деб билдиргенди батыр Хамзат.—
«Ариулукъ бла келген эсе,
Биз да игилик бла тюбербиз.

768

Аман иннет бла келген эсе,
Биз да тюбербиз анга кёре»,
Дегенинде, Умарны юйге ийгендиле
Мухамматны буйругъу бла,

769

Мухаммат эки кьолу бла
Тутуб кьабдал джагьасындан,
Кесине тартыб, Умаргья:
«Не излейсе, Хатабны джашы?»

770

Саулай дунияны джаратхан
Аллах бла мен ант этеме!
Бир кыйынлыкь салгынчы
Тохтарыкь тюлсе!» дегенинде.

771

«О, Расул! Аллахны келечиси! —
Дегенди Умар анга. —
Мен Аллахха да, келечисине да
Ийнаныргья келгенме...»

772

Мухаммат, кьучакълаб Умарны,
Кёб алгъыш айтханды.
Ол кюнден башлаб Умар да
Муслиманлагья кьошулгъанды.

773

Экинчи хапарны уа Умар
Кеси айтханды:
«Мен маджюсю заманымда
Бек суйгенме чагъырны.

774

«Аль-Хазар» деген базарда
Тенглерим да, мен да джыйылыб,
Чагъыр ичиб тура эдик.
Бир кюн баргъанымда уа

775

Табмадым базарда бирин да.
Чагъыр сатыучу да джокъ эди.
Джукъ да ичмей, сагъышланыб кесим да
Каабагъа къайтдым ахырында.

776

Мен Каабаны тегерегине
Джети кере айланайым,
Дагъыда болмаса, аллай бир
Айланырма дедим, кесим кесиме.

777

Къарагъанымда, файгъамбарны
Аллахха табына тургъанын кёрдюм.
Ол бетин Сирия таба буруб,
Кеси аллына мурулдай эди.

778

Бу адам табынган заманында
Не затла айтыб, табына болур?,
Деген акъыл келди да,
Анга тынгыларгъа изледим.

779

Юсюне барыб кьалсам,
Къоркъутургъа боллукъ эди да,
Мен дин къаланы ырыс джаны бла
Бардым ол адамны къатына.

780

Анга билдирмей тунгыладым.
Окьугъан затлары джюрегими
Джумушатыб, джылытыб,
Санларымы бош этдирдиле.

781

Табыныб бошаб, Каабадан
Юйюне кетиб тебрегенинде,
Биле эдим да барлыкъ джолун,
Мен да аны ызындан тебрeдим.

782

Ызына айланыб, къараб келечи
Мени таныгъанлай,
Аны ызындан аман кёл бла
Баргъаннга санагъан болур эди,

783

«Кёкюрегимден артха тюрте,
Нек айланаса былай кеч эте,
Хатабны джашы?», дегенинде,
«Мен Аллахны келечисине

784

Эм Аллахны ийген затларына да
Ийнаныргъа, деб айланама
Дегенимде Мухамматха.
Ол бек къууаныб, алайда

785

Мени кёкюрегине къысыб,
Дунияны иесине махтау берди.
Къаты боллугъуму да айтыб,
Дууа окъуб, юйюне кирди.

786

Мен да ызыма айландым.
Аны «къаты бол» дегенин
Умар узакъ соза турмай,
Экинчи кюн эртденнгиде

787

Ислам диннге къайтханын
Бир къураишге айтханды.
Аны алай этгенин ол мычымай
Меккагъа джайгъанды.

788

Къабдалын къаблагъанды да,
Кааба таба джол тутханды.
Анда джыйылгъан адамлагъа:
«Умар сатлыкъды,» деб къычыргъанды.

789

«Бу ётюрюк айтады,
Бошуна сандыракълайды,»
Дегенди аны ызындан
Келген Умар да кьоркъмай.

790

«Мен муслиман динни алгъанма,
Аллахдан сора Аллах болмагъанына,
Мухаммат келечиси болгъанына
Шагъатлыкъ этеме!» дегенди.

791

Ол сагъатлай къураишле
Умарны юсюне атылгъандыла.
Араларында тюйюш-уруш
Кюнортагъа дери баргъанды.

792

Къарыуун тауусуб ахырында
Умар джерге аугъанды.
Тёгерегинде къураишлеге
Ол былай айтхайды:

793

«Этергизни меннге аямагъыз!
Мен сизден къоркъмайма.
Бизден ючджюз муслиман болса,
Сизге ол сагъатда джууаб этербиз.»

794

Валидни джашы Ас болмаса,
Ёлтюрлюк эдиле Умарны.
Умарны кесинден сора да
Аны тукъуму Адиллары,

795

Чыртда унутуб къоймагъыз,
Арам-къарам этмей,
Умар ючюн сизден дерт алыргъа
Боллукъду», дегенди Ас къураишлеге.

796

Ол кюн огъуна Умар, туруб,
Муслиманланы къанлы джауу
Атасыны туугъан къарнашы
Абу-Джахальгъа баргъанды.

797

«Не джумуш бла айланаса?
Къарнашдан туугъан джууукъ бол,»
Дегенди Абу-Джахаль Умаргъа.
Ол: «Мен Аллахха эмда ол буюргъан

798

Аны келечиси Мухамматха да
Ийнаныб келеме», деб айтханды.
«Тейри урсун ачы хапарынгы,»
Деб Умаргъа ол кычыргъанды.

799

Умарны Ислам диннге къайтханы
Мухамматны хорламларында
Энчи хорлам болгъанлыкыгъа,
Каабагъа эркин болмагъандыла.

800

Умарча ётгюр адамны
Ислам диннге къайтханы
Муслиманлагъа къууат бериб,
Аланы бек къууандыргъанды.

801

Артада Умар, кюреше кетиб,
Не заманда суйсе да,
Каабагъа барыб табыныргъа
Эркинлик да алгъанды.

802

Муслиманла уа Умарны ызындан
Каабагъа барыб башлагъандыла.
Маджюсле уа ызларындан
Шыбырдышыб айланнгандыла.

803

Маджюс къууанчла бошалгъандыла,
Тойлары да шош болгъандыла.
Мухамматны джояргъа да
Аланы къарыулары таркъайгъанды.

804

Умар бла Хамзат Мухамматны
Биргесине тышына чыкъсала,
Аланы хиликге этерге
Бир киши да базмагъанды.

805

Бир къауум муслиманланы
Эфиопиягъа къачхан кёзюулеринде
Биринчи ауазына Мухамматны
Беш джыл толгъан эди.

806

Алай а бир къауум муслиманла,
Маджюслеге къайтханлыкъгъа,
Джашыртын намазларын къылыб,
Бир Аллахха ийнангандыла.

807

Мухамматка ол кёзюуде
Къыркъ беш джыл толгъанды.
Файгъамбарлыкъ хунерине да
Юренчек да болгъанды.

808

Раббийден келген илхамлагъа
Арсарлыгъы да къалгъанды.
Башламчылыгъы сабыр ызгъа
Тюшгенча да болгъанды.

809

Тайим, Али тукъумланы
Барын кеси джанына буруб,
Къурагъанды хашиMLEге къаршчы
Къураишлени кёб джыйыб.

810

Къураишле Абу-Талибге
Айтхандыла, хыны сёлеше:
«Не ишни тындыр, не да сен бизге
Мухамматны тутуб бер» — деб.

811

«Дженгил алай этмесенг а,
Бютеу Таифа, хашиM тукъумлагъа
Къаршчы энди чыгъарыкъбыз!» — деб
Абу-Талифни къоркъутхандыла.

812

Ол заманда Меккагъа
Джыйырма беш минг аскери бла
Бий Хабиб келгенди
Табыныргъа Каабагъа.

813

Ол джыллада бийге
Джюз къыркъ джыл тола тургъанды.
Аны биргесине
Къызы Сатыха да болгъанды.

814

Ол кыыз кесин гитчеге санагъанды,
Тилсиз, топал болгъанды.
Эки кёзю къара сокъур болуб,
Дунияны кёрмейин джашагъанды.

815

Абу-Суфиян бла Абу-Джахаль да
Ол келген бийге баргъандыла.
Мухамматны джояргъа излеб,
Аны да ары чакъыртхандыла.

816

Мухамматны чакъыргъанларында,
Хадиджат юйюнде болгъанды.
Къызлары кычырыкъдан алгъандыла,
Хадиджат къайгыдан толгъанды.

817

Бармайын къалыргъа Мухамматха
Чырта болмагъанды.
Бошуна чакъырмагъанларын
Кеси да ариу ангылагъанды.

818

Ол джауларыны аллына
Юсюнде акъ кийимлери бла,
Башында акъ чалмасы бла
Таукел болуб баргъанды.

819

Аны файгъамбарлыкъ нюрю
Тегерегин бирден джарытыб,
Мускус ариу ийиси
Миллетни суюндюрюб,

820

Сакъалы бла, мыйыкъларын да
Бирча ариу джылтыратыб,
Зыбыр, къара чачын да
Имбашына алай атыб,

821

Файгъамбар нюр теге,
Абу-Бекр ызындан баргъанды.
Хар кимни кесине
Эсин бёлдюре тургъанды.

822

Хабиб ибн Мёлек соргъанды,
Ариу саламлашыб Мухаммат бла:
«Файгъамбарма деген хапарынг барды,
Сен аллаймыса керти да?»

823

Мухаммат: «Тюздю» — дегенди.
Мени Аллах ийгенди!
Керти динни джаяргъа,
Аны аты да Ислам динди!»

824

«Аламат», — дегенди бий анга, —
Сеннге дери файгъамбарла
Кеслерини кертиликлерин
Кёргюзтгендиле джашауда.

825

«Файгъамбар эсенг, сора къайда,
Кертилигинги кёргюз сен да», —
Деген кёзюуде акъыллы бий,
Бир джанындан Абу-Джахаль,

826

Къолун соза Мухаммат таба,
Кемситиб сёзле айтханында,
«Тохта, тукъумну ити!» — деб,
Мухаммат джууаб этгенди.

827

Сора Мухаммат акъыртын
Энгишге джерге къарагъанды.
Тилеклерин толтурур джанындан
Хабиб деген бийни.

828

Къумну юсюнде бир сурат сыза,
Мухаммат, булджуна тургъанды да,
Башын кёлтюрюб, былай айтханды:
«Бий, бар да, Сатиха къызынг бла

829

Сёлешген да сен бир эт,
Бери джюрюб келсе да,
Тауушун да сен бир эшит
Уллу Аллахны кючю бла.

830

Хабиб ашыгъыб къызыны
Барса шатырына.
«Меннге не болду?» — деб, кёзлерин ача,
Къызы чабханды аны аллына.

831

Экинчи сынамында Мухамматха
«Кече этиб кюнортаны,
Айны Каабаны башына
Тюшюрчюн» — деб тохтагъанды.

832

Ала айтханны бары болуб,
Джети кере Каабагъа айланыб,
Ай салам да бергенди,
Мухамматха ийилиб.

833

Алайдагъыла да, Хабиб да
Файгъамбарлыгъына Мухамматны,
Абу-Джахаль къаршчы турса да,
Къалгъандыла толу ийнаныб.

834

Андан сора Джахаль къауумла,
Джангы оноуларын бардыра,
Меккада хашимле бла
Иш джюрютмейин тохтагъандыла.

835

Этген оноуларын ала, джазыб,
Каабаны эшигине такъгъандыла.
Хашимле къауумла Тайфадан
Къысталлыкъларын кёрсюнле, деб.

836

Хашимле, алай этсек,
Мухамматны берирле бизге.
Башха амалы аны болмаса,
Меккадан къачар, деб.

837

Быллай къоркъуудан Мухамматны
Сакъларгъа керек болгъанында,
Аны Абу-Талифни арбазында
Бугъундургъандыла – таш къаласында.

838

Мекканы кюнчыкъгъан джанында
Бир къауум муслиманла да,
Сауут-сабаларын алыб эрлай,
Юйдегилери бла бугъуннгандыла.

839

Ол къалагъа, керек болса,
Чабхан джаудан къорууланыргъа
Ишленгени себебли, анга
Джыйылгъандыла хашимле да.

840

Амалсыз болушлукъ джууукъларындан,
Ахлуларындан хашимлени,
Тайфадагъы тиширыуладан,
Туудукъларындан келгенди.

841

Хадж къылыргъа келгенле бла
Мухаммат бла хашимле
Сатыу-алыу этген бла
Шахар къыйырда кечингендиле.

842

Хашимле кериуанла ийгендиле
Эки, юч кере да Сириягъа.
Файгъамбар а ол кёзюуде
Ишин бардыргъанды малчыла бла.

843

Ол кёзюуден башлаб, джакъ басханыны
Джанына тийген, аны кесини
Джанына тийгенча болгъанды.
Бир сейир иш: муслиманланы

844

Къоруулагъанланы санына кириб,
Къанлы джауу Мухамматны
Къарт Аль-Валид Аль-Мугири
Осман Махзумну джакълагъанды.

845

Мухаммат Абу-Бекрни
Меккадан кетерин излегенинде,
Алий шыйых джакълаб, аны
Шахардан иймей къойгъанды.

846

.Зауукълукъ сакълаб ол дуняда,
Мухаммат ийманлыланы
Бара-барыб, бу дуняда
Насыб сакълагъанын да айтханды.

847

Мухаммат а алай айтханлыкъгъа,
Бу дунядагъы ишлери
Адам алай сукъларыча
Чыртда кёрюнмегенди.

848

Келямланы бирисинде
Айтылгъаннга кёре, къураишлени
Кёб аманлауну Аллах тюзге
Санамагъанын да билдиргенди.

849

«Алай юрет сен алагъа,» —
Дегенди Аллах Мухамматха, —
Терслени от сакълайды»
Раббийигизни илхамында.

850

Барыб кирселе джаханимге,
Болушлукъ излеб кычырсала,
Эритилген темир берирле
Суу орнуна ичерге»

851

Сен дагъыда алай айт:
«Джолу бла хар ким суйген,
Ким тюз джол бла баргъанын
Раббийиди тюз билген.

852

Сени бла имансызланы
Сен Къуран окъугъан кёзюуде,
Кёрюнмезча бир-биригизге
Джабыу бла бёлгенме.

853

Тынгылаб ала сен айтханнга,
Не зат айтханлары да
Биз бегирек ангылайбыз,
Эшитебиз ушакъларында.

854

Аланы зауукълукъларына
Мухаммат, эс буруб къарама,
Юйдегинги, ийманлыларынгы
Андан эсе, сен къоруула.

855

Мен сизни насыхатчыгъызма
Деб, алагъа сен алай айт.
Илхамынгы ачыкъ айт да,
Меджуследен кери кет.

856

Мен аланы барысын да
Сеннге тиймезча этерме.
Кёбге бармайын ала да
Акъыл джыя тебрерле...»

857

Муслиманла бла маджюслени
Араларын шош этер ючюн,
Мухамматха буйрукъ келгенди:
«Истеме», — деб аланы сен.

858

Ала бла даулаша турмай,
Къысха салам тюбегеннге
Бериб кетерге юретгенди
Мухамматны меджюслеге.

859

Алай айтханды Раббий,
Мёлеклени бир кюн джыйыб:
«Мен адамгъа джан салгъанма,
Аны топуракъдан джаратыб.

860

Сиз аны аллына барыб,
Баш ийиб, хурмет этигиз» — дегенинде.
Адамны аллына чыгъыб,
Мёлекле баш ийгендиле.

861

Иблис а тынгылаб тургъанды.
«О, Иблис, сеннге не болгъанды?
Баш ийгенлеге нек къошулмайса?» —
Деб Раббий да соргъанды.

862

Иблисни джууабы алай эди:
«Мен нюрден джаратылгъанма.
Сен топуракъдан джаратханынга,
Баш иймем» — дегенди.

863

Сора, Иблисге Раббий:
«Алай эсе, кет аллымдан!
Мен сеннге хукъму кюннге дери
Налат береме!» — дегенди.

864

«Сора сени кѳулларынгдан
Кѳалгъанланы тюз джолдан
Мен тайдырырма!» — деб, айтханды
Иблис да Раббийге.

865

«Мени таза кѳулларыма уа
Сени хыянатынг алай джетмез!
Сени ызынгдан баргъанла уа
Кюерле отда аяусуз.»

866

Адам бла хауагъа болгъанды
Иблисни хатасы кѳб тийген.
Аланы алдаб мархабатлы
Кѳабдыргъанды кѳабмаз кѳгетден.

867

Джандетден кѳыстагъандыла
Аны ючюн экисин да.
Алай а Адамны Аллах кечгенди,
Этгенди биринчи файгъамбар да.

868

Туудукъларына джетмегенди
Адамны кечилген гюнахлары.
Этгенди хар джанны кеси
Гюнахларына джууаблы.

Иблис хукъму кюннге дери
 Огъурсуз ишлерин кесини
 Джерде бардырыб турлукъду,
 Къыяма кюн а кюерикди.

870

«Иблисни къаугъа ачхандан сора
 Баш иши джокъду.
 Аллах суйген тынчлыкъды» —
 Дегенди Мухаммат муслиманлагъа.

871

Аллах джайгъан игилик бла
 Иблис джайгъан аманлыкъланы,
 Хукъму кюннге дери болгъанлай
 Турлугъун да ангылатханды.

872

Меккачы къураишлени кёбюсю
 Мухамматны иннетин сюзюб,
 Биле тебреген эдиле,
 Иш урушсуз болмазлыгъын.

873

Къулларын Аллах кесини
 Тебетиб къоймагъанды.
 Аланы, къачырыб джер-джерге,
 Аманладан сакълагъанды.

874

Мусса файгъамбар, Мисирден,
Бир Аллахха табына тебреген
Израилге къачханды,
Айырылыб кеси джеринден.

875

Бай адамла Исламгъа кирген
Сыйларын кёлтюргендиле умметлени.
Аланы джангыз арсар этген
Садакъа бериу джолу эди.

876

Динлени чууут къачын
Мухаммат кемге санамагъанды.
Ала да Аллахдан келген
Дин илхамладан къуралгъандыла.

877

«Салам берирге керекди»
Дегенди, Мухаммат араны бузмайын.
Раббийлерине табынганлары ючюн
Ала эртден-ингир сайын.

878

Оноун не заманда да
Файгъамбар умметге къоймагъанды.
Кесини юй джарлылыгъын да,
Сатыуун да бардыргъанды.

879

Алай а Мухаммат файгъамбаргъа
Джумушларын къояргъа
Буйрукъ келгенди Аллахдан
Къаршчылыкъны джылларында.

880

Быллай джангылыкъ барына тенг,
Дин джорукълагъа джазылгъан
Биринчи болуб келгенди
Уллу Аллахны атындан.

881

Зухаир деген Атиканы уланы,
Абд-аль Муталифни къызыны джашы,
Муслиманлагъа болушлукъ этиб,
Керти кюрешиб башлагъанды.

882

Хашимлени ызларындан
Тюшюуню къояргъа керекди» — деген
Сёзлени Зухаир айтханды
Джыйылыуларында къураишлени.

883

Амир, Науфал тукъумла да
Ол айтханны айтхандыла.
Къаршчы кюрешгенлеринде аланы
Бирлик болмагъаны кёрюне.

884

Мухамматны джаулары да,
Амал табмайын андан сора,
Мукъминлеге къаршчы турууну
Келишгендиле тохтатыргъа.

885

Кетерир кереклиси къалмагъанды,
Заман кеси кетергенди.
Аллахха Раббийли Рахматла
Тилеклери къалгъанды.

886

Токъсан джыл толгъан Абу-Талиф
Ахыр кюнлерин сакълай эди.
Айтырын да айтыб ол,
Кесин ёлюмге хазырлай эди.

887

Зорлукъларына меджюслени
Джанын-къанын аямай,
Кюрешген огъурлу Зухаирге
Уллу махтау береди.

888

Абу-Талиф джан бере туруб,
Мухаммат анга: «Эсинги джый,
Имам-шагъадат келтириб,
Къыямат кюн мен сени

889

Къутхарырма», — дегенди.
Абу-Талиф а, анга унамай:
«Ахыр сагъатымда Ислам динни
Алсам, къураишле мени

890

Сыйымы кемсиз учуз этерле,
Сёзюмю эте, ала былай дерле:
Ахыр кюнюнде этди аман иш —
Муслиман болду да, алды бедиш...»

891

Ийман-шагъадат келтиргенди,
Ахыр солууун ала тура.
Аны уа Аббас кёргенди,
Болуб къарнашыны къатында.

892

Меккачы маджюсле бла
Абу-Джахаль да келгенди.
Дууагъа келген сылтау бла
Келген эд Мухаммат бла айтышыргъа.

893

Мухамматдан излегенлери
Ол меджюслени бу эди:
«Биз Тейрилерибизге табынайыкъ,
Сиз да — Аллахыгъызгъа кесигизни.»

894

Башха Аллах бир Аллахдан сора
Болмагъанына ийнаныгъыз!
Тейрилеригизни да къойсагъыз,
Сора мен сизге бой салама.»

895

Дегенди Мухаммат Абу-Джахильге,
Ёлюкню асырай къабырлада.
Алай бла Мухаммат бла меджюсле
Келишмейин чачылгъандыла.

896

Андан сора Мухамматны
Экинчи бушуу басханды:
25 джылны бирге джашагъан
Хадиджат бийчеси ауушханды.

897

Къабырына барыб Хадиджатны
Къуран окъуб, анга джылагъанды.
Кёзюнден кетмейин сыфаты,
Мухаммат бек къыйналгъанды.

898

Абу-Талиф да, Хадиджат да
Кетгенден сора дуниядан.
Мухамматха къыйын болгъанды,
Болушлукъ табмай башха джанындан.

899

Абу-Талиф ёлгенден сора
Аны тамада кърнашы
Абу-Лахаб тамада орунга
Хашимледе олтургъанды.

900

Ол Мухамматны кёрюб болмагъан
Меджюслени бири эди.
Мухамматны кърыстар ючюн
Алты джылны кюрешгенди.

901

Абу-Лахаб а муслиманланы
Къранлы душманы Абу-Суфиянны
Кюеую да болгъанды,
Уллу да болуб байлыгъы.

902

Мекка шахардан Мухамматха
Терк таяргъа тюшгенди.
Уметинден болгъанланы да
Алыб кетерге излегенди.

903

Алай а Мухаммат муслиманлагъа
Джер табалмазлыгъын ангылагъанды.
Кеси джангызлай болмагъанында,
Тайф ёзеннге кърачханды.

904

Персияны Иемен бла
Сатыу-алыу джюрютген кериуанлары
Таифни юсю бла
Ётгендиле барысы да.

905

Меккачы кзураишле да,
Тюшер ючюн кеб хайыр,
Тайфланы оноуларын да
Къолларында тутхандыла.

906

Ол ишни суймейин тайфачыла,
Меккачы кзураишлеге
Къаршчы кюреш ачаргъа
Хазырлана тебregenдиле.

907

Мухаммат, кесин билдирмейин,
Тайфагъа джашыртын баргъанды.
Джаллайыла ибн Амр деген
Бир байны юйюнде тохтагъанды.

908

Ол юйню иесини эки джашын
Масуха бла Хабибни
Ислам диннге джашыртын
Кийирирге кюрешгенди.

909

Къураишле бла араларын
Этмез ючюн ала аман,
Экиси да унамагъандыла
Мухамматны этерге айтханын.

910

Мухамматны хапарын эшитиб,
Сакифле Амргъа баргъандыла.
Этгенине разы болмай,
Ташла бла уруб, кыыстагъандыла.

911

Аллахны келечиси, къача-къача,
Джетгенди эл къыйырына.
Алайда эки къураиш къарнаш
Юйлерине джыйгъандыла.

912

Араларында адамланы
Кёрюб мени учузлугъуму,
Ышыгъынгга тартсанг а,
Раббийим мени Рахматлы.

913

Кимге сатханса сен мени?!
Тыш адамлагъа нек буюрдунг?
Бедишлик этерча ала мени,
Душманлагъамы энди сатдынг?

914

Мени джашатхан бу дуняда
Къарангымы чачхан – нюрюнгдю!
Мен сени ышыгъындама,
Башха ышыкъ керек тюлдю.

915

Атма мени, тилейме,
Тыш адамлагъа сатма мени.
Чамланнгандан сакъла мени,
Сенден къудретим джокъду мени.

916

Сени рахматлыгъынг болса,
Таб болур, — деб, — къалгъаны».
Алай табына Аллахха,
Меккагъа джол тартханды.

917

Бара-барыб, кеч бола,
Кюн кюйдюрген Нахла ёзенде,
Фиджар урушда сабий кюнюнде
Садакъ окъла бериучю джеринде

918

Мухаммат кече къалгъанды.
Кече арасына дери
Тамам кёлю бла окъуб Къуранны,
Бир Аллахха табыннганды.

919

Аны Къуран окъугъанына
Джинле тынгылаб тургъандыла.
Файгъамбар болгъанын билиб,
Тёгерегине джыйылгъандыла.

920

Аланы юсюнден Къуранны
«Къумла» эмда «Джинле» деген
Суурасында айтылады
Уллу хурмет этгенлерин.

921

Иги джинле хатасыздыла,
Алай а къайсы бири да,
Джаныуар сыфатха киредиле,
Маллагъа да къатыладыла.

922

Джыланны юйюгюзде кёрсегиз,
Дегенди Мухаммат муслиманлагъа.
Аны ёлтюрюрге чабмагъыз,
Ариулукъ бла къыстагъыз.

923

Ариу кетсе чыгъыб юйден,
Ол иманлы джыланды.
Уруб къысда къоркъмайын,
Чыкъмаса, аман джыланды.

924

Меккагъа къайтыб барыргъа
Мухаммат алай базынмагъанды.
Излегенди тохтаб Хира тауда
Муслиманлагъа тюберге.

925

Кесин къоруулатдырыргъа
Тюрлю тукъумлада
Тамадалыкъ этген бир адамны
Табаргъа керек болгъанды.

926

Мухамматны джакълагъанла
Излей, тилей кетиб, ала
Науфал тукъумну тамадасы
Аль-Мутимни табхандыла.

927

Ёз тукъумну аманатына
Алыр ючюн Мухамматны,
Джашларын сауутлары бла
Алыб Каабагъа баргъанды.

928

Къоруулар джагъы табылгъанында,
Мухаммат Меккагъа баргъанды.
Къураишле бла душманлыкълары
Андан эсе бек болгъанды.

929

Къаршчылыкъ джукъланыб,
Джарашыулукъ болмазлыгъын
Меккачыла ангылагъандыла
Мухамматны кёрюб къайтханын.

930

Къаршчы чыгъыб душманларына
Сермеширге чакътыргъанды.
Керти келечисича Аравияны
Мухаммат терен ангылатханды.

931

«Къураишлеге Аллах мени
Келечи этиб къоймагъанды.
Аравиягъа да келечи
Этгенди,» — деб айтханды.

932

Джангы Ислам дин
Къуру Тайфаны дини болмай,
Бютеу араб миллетни дини
Болгъанын ангылатханды.

933

«Барыбыз да араблылабыз, —
Бир болсун бизни динибиз!
Ол дин а Ислам динди,
Башха динлени сиз къоюгъуз!»,

934

Деген Мухамматны насихатлары
Кетмегенди бошуна.
Динни алгъан бир къауумла уа
Хапарны уллу джайгъандыла.

935

Саудюгер, кёчгюнчю араблыла
Къайтханларында эллерине,
Ашхы хапар эшитдиргендиле
Динни юсюнден джердешлерине.

936

Алтыджюз онтогъузунчу джыл
Мухаммат юйленгенди джангыдан:
Эфиопияда ёлген муслиманны
Отуз джыллыкъ бийчесине.

937

Байлыгъы, ариулугъу да джокъ эди аны,
Джарлылыкъ къысхан тиширыу эди.
Эрге чыгъыб, бегитмесе кесин,
Меккада бек инджиллик эди.

938

Мухаммат ол Савданы джаратмагъанды,
Алайлыгъын Савда да сезгенди.
Ол а а файгъамбарны бийчеси
Болгъанын а суйгенди.

939

Мухаммат некаяны бузарча
«Талах» салынса унамагъанды.
Андан айырылса да, Савда
Къалыргъа излегенди некаяхлы.

940

Мухаммат бла Савданы
Араларында келечиликни
Осман ибн-Махзумну бийчеси
Огъурлу Хаулат джюрютгенди.

941

Андан сора Мухамматха
Хаулат Абу-Бекрни
Сегиз джыллыкъ къызчыгъы
Айшатчыкъны да теджегенди.

942

Мухаммат анга разы болгъанды,
Абу-Бекр да къууаннганды.
Анга уллу сый эди,
Файгъамбар бла байламлы болса.

943

Мухамматны гитче къызы
Фатимадан талай джылгъа
Айшат гитче болгъанды,
Некаяхлары болмагъанлыкъгъа.

944

Мухаммат Абу-Бекрлеге
Кёб баргъаны себебли,
Бек эртдеден бери да
Айшатчыкъны таный эди.

945

Айшатны атасы Абу-Бекр
Керти муслиман болгъанды.
Азатлар ючюн ол къулланы,
Рысхысын аямай джойгъанды.

946

Чомарт болуб хар иште да,
Къарыусузлагъа болушханды.
Ислам динни шартларын да
Бир да къаты тутханды.

947

Муслиман болгъандан сора да
Байлыгъы, сыйы да болгъанды.
Алагъа джууукъ болгъаны да
Мухамматны къуандыргъанды.

948

Бошалгъанлай тойлары
Мухаммат бла Айшатны,
Алийге берирге сёз тауусханды
Файгъамбар къызы Фатиманы.

949

Битимсиз, ташлы джерлеге
Будай бла арпа себгендиле.
Куюладан суула ташыб,
Хурма, джюзюм ёсдюргендиле.

950

Ясребде джашагъан меджюсле да
Христиан джорукъну джюрютгендиле.
Мекканы санаб дин къалагъа,
Каабада табыныргъа суйгендиле.

951

Ясребде джашагъанлагъа
Аус не да хазратчыла дегендиле.
Эки тукъумгъа бёлюнуб, ала
Бир-бирлери бла келишмегендиле.

952

Мухамматны юсюнден да,
Джангы Ислам дининден да
Ма ол тукъумла Ясребде
Кёб зат эшитиб тургъандыла.

953

«Сыйлы кёрген халкъына
Аллах келечисин иерикди.
Душманларындан къорууларгъа
Кюч, къууат да берликди.

954

Саллыкъды аны тюз джолгъа»,
Деген хапаргъа ийнаннгандыла.
Мухамматны эшитгенлеринде уа,
Аны бла тюбеширге излегендиле.

955

Мухаммат къураиш болгъанлыкъгъа,
Ясребчилени сыйларын кѳргенди.
Абд-аль-Муталифни къызыны да
Ясрибчилени къаны джюрюгенди.

956

Ислам динни къонакълагъа
Магъанасын ангылатханды.
Эслерин алыб аланы,
Къуран аятланы окъугъанды.

957

«Имамлыла бир халкъдыла»,
Адамларыдыла бир умметни.
Бютеу адамлагъа Ислам дини
Арада джангыз бир динди.

958

Имамлыланы борчлары да,
Эркинликлери да тенгдиле.
Ислам динни хар ким да
Боллукъду къабыл этерге.

959

Ала барысы да бир Аллах деб,
Джорукъларына сыйыныб,
Урушсуз, тюйюшсюз джарашыб,
Джашасынла адебли», дегенди.

960

Ясрибчиле эшитиб хапарны
Джангы динни джаратхандыла.
Алагъа бек керек болгъанды
Мухамматны ауазлары.

961

Ызларына къайтхандыла
Къураишле кёб зат ангылаб.
Ясрибге джетер-джетмез,
Ислам динни махтаб.

962

«Чакъыргъынчы бир къауумла
Биз чакъырайыкъ да кесибизге,
Ансарла болайыкъ Мухамматха,» —
Дегендиле маджюсле.

963

Алтыджюз джыйырма биринчи джыл,
Табыныу башланган кёзюуде,
Онюч ясрибчи киши
Меккагъа келиб тюшгендиле.

964

Келген келечиле Мухамматха
Акаба төбени тубюнде
Табынныкъларын айтхандыла
Бир Аллахны кесине.

965

Адамны бетине сыйынмагъан
Затны этмезге деб.
Мухамматха сёз бериб,
Ислам динни алгъандыла.

966

Ясребде Мусаб Ислам динни
Терк огъуна джайгъанды.
Къуранны ариу окъугъаны ючюн
Анга «Хафиз» дегендиле.

967

Джылгъа джууукъ замандан
Муслиманланы Ясребге
Кёчюрюрге мадар болгъанын
Къураишле билмегендиле.

968

Мухаммат Меккадан кёчерге
Керек болгъанын муслиманлагъа
Айтыб ангылатыб кюрешсе да,
Кёбле разы болмагъандыла.

969

Аман, иги болса да,
Шахарда сатыу-алыу эте,
Башха тюрлю ишле бла да
Башларын кечиндиргендиле.

970

Андан сора да муслиманла
Каабаны кьояргъа базмагъандыла.
Аллахны юйюдю деб, анга
Кёллери бла табыннгандыла.

971

Башха иш да болмагъанды
Сабанчылыкъдан сора Ясребде.
Ариу билиб, ала аны
Таукел болмагъандыла кечерге.

972

Мухаммат сейир тюш кёргенди:
Каабада джукълаб тургъанча болуб.
Джабраил мёлек аны уятыб,
Каабадан чыгъаргъа букургъанды.

973

Мухаммат эшикге чыкыгъанында,
Къанатлы Борахъны кёргенди.
Башыны джартысы къадырча,
Адам сыфатлы, акъ бетли.

974

Джабраил миндириб ол Боракъгъа
Мухамматны эрлай огъуна
Иерусалимге джетдиргенди,—
Узакъ межгитге — джин къалагъа.

975

Мухамматны сакълаб тургъандыла,
Биргесине намаз этгендиле.
Сууу, чагъыры, сютю болгъан
Юч аякъны теджегендиле.

976

Мухаммат алыб сютню ичгенлей,
«Сени умметинге бюжюнден сора
Чагъыр харамды!» — дегенди
Джабраил мёлек Мухамматха.

977

Ала ушакъ эте тургъанлай,
Кёкден бачхыч тюшгенди.
Мухаммат аны бла кёкге
Мёлек бла ёрлегенди.

978

Къарауулла сакълагъан къабакъ эшикде
Исмаил файгъамбаргъа тюбегенди.
Мухамматны алгъышлай,
Ол разылыгъын билдиргенди.

979

Исмаилгъа бойсунуб
Кёб мёлекле тургъандыла.
Кёкню биринчи къатын ала
Заранлы джинледен сакълагъандыла.

980

Ышарыб, джарыкъ болгъандыла,
Ала Мухамматны кёргенлей.
Джаханимни оноучусу Малик мёлек а
Ышармайын тургъанды.

981

Мухамматны тилеги бла
Эшигин ачыб джаханимни,
Ёксюзлени хакъын ашагъанны
Азабда тургъанын кёргюзтгенди.

982

Кесини эри тургъанлай,
Зина айланган бир тиширыу,
Ёрге тагъылыб эшмелеринден,
Тура эди джылай, сарнай.

983

Бишген этге джеталмайын,
Дыгалас эте биреулен да,
Чий-сингир этни джаратханын
Малик кёргюзюб Мухамматха:

984

«Аллах тыйыншлы этмеген
Бир тиширыуну алгъан эди.
Ач-азаб чегеди аны ючюн,
Аллах буюруб», — дегенди.

985

Кёкню биринчи къатында
Адам улуну атасы,
Адамны кеси да болуб анда,
Туудукълары да айланнганды.

986

Кёкню экинчи къатында
Исса файгъамбаргъа тюбегенди.
Аны бла экиге айланнган
Къарнашы Зекерияны кёргенди.

987

Якубну джашы Юсуфха
Кёкню ючюнчю къатында тюбегенди.
Тёртюнчюсюнде уа Идрис файгъамбаргъа
Мухаммат тюбегъ кългъанды.

988

Бешинчисинде тюбегенди Харуннга —
Муссаны кичи къарнашына.
Алтынчысында — Ибрахимге,
Джетинчисинде уа — Муссагъа.

989

Мухамматны файгъамбарла
Къарнашларыча сыйлагъандыла.
Уллу хурмет этиб анга,
Тёгерегине джыйылгъандыла.

990

Аллахны аллына баргъанлыкъгъа,
Мухаммат аны кёралмагъанды.
Къат-къат джабыула
Кёрюрге къоймагъандыла.

991

Аллах Мухамматны кесине,
Саулай умметлерине
Элли кере намаз этерге
Буюргъанды хар кюнде.

992

Мусса файгъамбар аны эшитиб,
Мухамматха юретгенди:
«Аллахха бар да сен къайтыб,
Джазыкъсынырын тиле,» — деб.

993

Мухаммат джангыдан барса къайтыб,
Къыркъ беш намазгъа тюшюргенди.
Муссагъа ол да кёб кёрюнюб,
Мухамматны дагъыда ийгенди.

994

Мусса Мухамматны тилекчи эте,
Тогъуз кере ийгенине,
«Фарыз» намазны къысхартыб,
Тохтагъанды Аллах бешде.

995

Мухаммат Аллахны аллына
Онунчу кере баралмагъанды.
«Энтда тиле,» — десе Мусса,
Мухаммат унамагъанды.

996

Биягъы боракъ эрлай
Иерусалимден Меккагъа
Джетдиргенди Мухамматны —
Ийманлыланы къатына.

997

Эртденбласында муслиманлагъа
Джолоучулугъун айтханында,
Бир къауумла ийнанмайын,
Алдагъаннга санагъандыла.

998

Сёз къошса да, Абу-Бекр
Ийнандыралмагъанды аланы.
Сора джыйыб муслиманланы
Мухаммат айтханды хапарланы.

Ол кече джолоучулугъун
 Джик-джигине дери суратлагъанды.
 Алай а анда, ол джыллада
 Дин къала да болмагъанды.

1000

Чууутлула бла римчиле
 Бир-бирлери бла эте къазауат.
 Дин къаланы чачхан эдиле,
 Аны орнуна ишленген эди клиса.

1001

Мухаммат да, аны джанлыла да
 Аны дин къалалагъа санагъандыла.
 Джолоучулугъунда Мухамматны
 Узакъ межгити ол болгъанды.

1002

Хар сёзюне шагъатлыкъ бериб
 Абу-Бекр Мухамматны тургъанды.
 Бошагъынчын хапарын айтыб,
 «Тюздю» — деб, джакълагъанды.

1003

Абу-Бекр эм ахырында
 «Мен шагъатма Мухамматны
 Аллахны келечиси болгъанына» —
 Деб, таукел айтханды.

1004

Көрген тюшю файгъамбарны
Арсарлыкъларын чачханды.
«Узакъ межгит» Иерусалимдеги
Каабача сыйлыды.

1005

Ол алай сыйлы болмаса,
Джабраил мёлек Мухамматны
Боракъгъа миндириб элтмез эди,
Сакъламаз эди, бир файгъамбар да аны.

1006

Кёб турмайын андан сора
Тюрлендиргенди къыбланы да,
Иерусалимге бетин буруб,
Этгенди намаз ууахтысын да.

1007

Алтыджюз джыйырма экинчи джыл
Тюрлю-тюрлю тукъумланы адамлары,
Бир-бирлерини сыйларын кёре,
Меккагъа джыйылгъандыла хаджи
къылыргъа.

1008

Мухамматны шохлары да,
Ахлулары бла Ясребден келиб,
Мина ёзенде тохтагъандыла,
Шатырларын биргелерине келтириб.

1009

Келген кюнлерини кечесинде
Мухамматны излеб табхандыла.
Джетмиш чакълы ясребчи
Джашыртын болгъанды муслиманла.

1010

Ала Мухаммат сакълаб тургъан
Акаба сыртына баргъандыла.
Кенгеширик джерге ташатын
Эки тиширыу да баргъанды.

1011

Ол ясребчи муслиманла
Меккадан Ясребге кечерге
Разы болгъан мухаджирлеге
Борчланнгандыла болушургъа.

1012

Ансарла да, мухаджирле да
Мухамматны умметинден болуб,
Бир халкъча джашаргъа
Келишгендиле бирлешиб.

1013

Бир Аллахха табыныргъа
Гюнах ишле этмезге,
Мухамматха бойсунургъа
Ансарла сёз бергендиле.

1014

Файгъамбарны эм мухаджирлени,
Кеслерини сабийлеринича,
Сауут алыб къорууларгъа
Ант этгендиле ансарла.

1015

Экинчи «анты Акабаны
Аллай келишимледе тохтагъанды:
Анга «къазауатны анты» — деб,
Алайдан сора айтылгъанды.

1016

Мухаммат да ансарладан
Айырылмазын билдиргенди.
Бирге боллугъун ала бла
Алайда ант этгенди.

1017

Ансарладан онеки адамны
Наибле этиб ашыргъандыла.
Аны ишине къатышыб ала,
Ансарланы да къорууларча.

1018

Ол кенгешлени барында да
Мухамматны ата къарнашы,
Кеси меджюсю болса да,
Аббас къатышханды болушургъа.

1019

Антларын бузмайын
Ол кече огъуна Мина ёзенде,
Къайтхандыла киши кёрмейин,
Алай болгъанлыкъгъа къураишле,

1020

Аман иннет алыб,
Мухамматны ызындан сюргендиле.
Кенгешни баргъанын билселе да,
Анда не айтылгъанын билмегендиле.

1021

Ансарланы ала, ызлаб,
Бирин тутуб къыйнагъандыла.
Аякъларын аны байлаб,
Талай кюнню соруу алгъандыла.

1022

Ол джукъ айтыргъа унамаса,
Къураишле кеслерине
Душманлыкъ иш баргъанын биле,
Аны да бош этгендиле.

1023

Мухаммат а заманын
Бошуна ашыра турмагъанды.
Ясребге муслиманланы
Кёчюрюр къайгъысын башлагъанды.

1024

Тюелери болгъанла — тюелери бла,
Эшеклери болгъанла — эшеклери бла,
Улоулары болмагъанла уа
Джаяулай кечюб башлагъандыла.

1025

Адаргы хапчюклерин алыб,
Къолларындан сабийлерини тутуб,
Солуу алмай, исси кюнледе
Ташлы тауладан ала ётюб,

1026

Учу-къыйыры болмагъан джолну
Ала къоратыб баргъандыла.
Къураишле да алагъа
Чырмау да болмагъандыла.

1027

Кёб муслиманла кечгенликге,
Абу-Бекрни да, Мухамматны да,
Алийни да эм башхаланы да
Кёчер къайгъылары болмагъанды.

1028

Муслиманланы не акъыл бла
Къызгъанларын къураишле
Бек ариу да биле эдиле,
Ясребге да кёче эдиле.

1029

Ясреб Меккадан Магрибге
Эм «Джер арасы» тенгизни
Джагъаларына барыучу
Кериуан джолну юсюнде эди.

1030

Умар да кесини юйюрю бла,
Мухамматны ёге джашы да,
Ясребге кёчгенлеринден сора
Шахар седрей башлагъанында,

1031

Тукъумла да аз болгъанларында,
Мухамматны къурутургъа излеб,
Джыйылыб оноу этгендиле
Хусей-ибн-Хала бла да.

1032

«Мекка шахардан Мухаммат бла
Муслиманла кёчюб кетселе,
Анда джашагъанла бла
Кюрешедиле» — дегендиле.

1033

Бир къауумлары, джыйылыуда
Сындыр бла Мухамматны байлаб,
Къарауулла сакълаб турургъа
Керекдиле деб, айтхандыла.

1034

Бирсиле уа ол оюмну джаратмагъандыла:
Аны нёгерлери чабыуул этиб,
Файгъамбарны къутхарырла,
Деб, къоркъуу этгендиле.

1035

Абу-Джахаль а «Мухамматны
Ёлтюррейик» — дегенинде,
Онгсунмайын ол айтханны,
Экили болуб къураишле,

1036

Даулашханларындан сора
Ёлтюрмезге Мухамматны
Абу-Джахаль, оноу эте,
Къураишлеге ангылатханды.

1037

«Къан тёлеу» джангыз бир адамны
Бойнуна тюшюб къалмаз ючюн,
Айтылгъан кючлю тукъумладан
Сайлаб джети джашны алсакъ,

1038

Ала барысы да, Мухамматны
Къамалары бла бирден уруб,
Тенг ёлтюрселе бир джакълы,
Сора артда ачха тёлеб,

1039

Файгъамбарны джууукъларына,
Къанны-къан бла джууудан
Излегенди къутултургъа
Абу-Джахаль оноунда.

1040

Ол оноуну тюз кёрюб,
Джети джашны къурагъандыла.
Ала да кече ортасында
Салыб Мухамматха баргъандыла.

1041

Джашланы бири эшикден къараса,
Мухаммат орундугъунда,
Джашил къапдалын юсюне джайыб,
Джатыб тургъанын кёргенди.

1042

«Тышына чыгъар эсе уа» — деб,
Тангнга дери сакълагъандыла.
Тёзюмлери тауусулуб,
Юйге кириб баргъандыла.

1043

Орундукъда Мухаммат тюл,
Алий джатыб тургъанды.
Ёлтюрюрге келгенлени хар бири
Армау болуб къалгъанды.

1044

Къураишлени кир иннетлерин сезиб,
Мурдарла келгинчи Мухаммат,
Джашил къапталын Алийни юсюне
Джайыб кетиб къалгъан эди.

1045

Файгъамбар, юйюнден чыгъыб,
Таша джерле бла кече
Абу-Бекрни юйюне барыб:
«Дженгил огъуна экибиз да

1046

Къачаргъа керекбиз мычымай,
Аллахны буйругъу алайды.
Джабраил мёлек меннге
Билдиргенди» дегенди.

1047

Экиси да ол кече огъуна
Меккадан чыгъыб кетгендиле.
Шимал таба джол тутхандыла,
Къайры кетгенлерин къураишле
билмегендиле.

1048

Мухамматны табханнга
Джюз тую берлик болгъандыла.
Бир къауумла къадалыб
Мухамматны излеб айланнгандыла.

1049

Мухаммат да, Абу-Бекр да
Дорбунда юч кюнню тургъандыла.
Абу-Бекрни кызы Нама бла
Джашы Абдуллах алагъа

1050

Аш, суу ташыгъан бла къалмай,
Къураишлени этген ишлеринден
Хапар айтхандыла таймай,
Бир затны иймей эслеринден.

1051

Тауур тауланы тегерегинде
Абу-Бекр башына бош этген,
Ючюнчю кюнюнде хапар эшитиб,
Къойла кютюб айланган биреулен,

1052

Алийни да алыб биргесине,
Эки тюени ауур джюклеб.
Сюрюб келгенди экисин,
Аланы къураишледен къутхарама, деб.

1053

Ясреб таба атлангандыла
Мухаммат, Абу-Бекр, ол юч джаш да.
Алагъа къошулгъанды
Аркъатны джашы Абдуллах да.

1054

Алтынчы кюнлеринде ала
Ясребге джетгенлеринде.
Файгъамбар Ясреб ёзенни
Тохтагъанды Куба элинде.

1055

Алтыджюз джыйырма экинчи джылны
Сентябрны джыйырма төртюнчю кюню,
Аллахны келечиси Мухамматны
Меккадан Ясребге келген кюнюдю.

1056

Каабагъа келген кюнюнден башлаб,
Ызын тутханла файгъамбарны.
Ясребге Мадина шахар деселе,
Ол ат тюрленмейин къалгъанды.

1057

Мухаммат муслиманла бла
Куба меджюследен къоркъмайын,
Намаз да къылдырыб ачыкъдан,
Межгит туб да салдыргъанды.

1058

Атына «Табыныу джер» дегенди,
Төгереги ташдан хуна болуб.
Башы уа ачыкъча эди,
Чапракъла бла джабылыб.

1059

Кюн батхан джанына эшиги ачылыб,
Бир джанында кьююсу болуб,
Къатында джассы ташы да
Абдез алырча салыныб.

1060

Ол затланы кеси
Мухаммат этиб айланнганды.
Кьюю къазгъан заманында
Кююш джюзюгюн тас этиб къойгъанды.

1061

Намаз этген заманда уа
Бетлерин бурмайн Иерусалимге,
Шимал таба кюн чыгышха
Кеслерин буруб этгендиле.

1062

Файгъамбарны аты джазылгъан
Джюзюгюн табалмагъанында,
Багъалы кёрюб алайын,
Муслиманла табынадыла.

1063

Кьююну сууун быргъыла бла
Тартдырыб джерни тюбю бла
Мединагъа элтгендиле
Артдаракъда муслиманла.

1064

Джашил джерни джамагъаты
Ислам динни ала башлагъанында,
Мухаммат атланганды Ясребге
Абу-Бекр да биргесине.

1065

Сюйген туюси Касвагъа миниб,
Баргъан файгъамбарны аллына
Ийгендиле келечилерин —
Белгили адамларын Насарла.

1066

Абу-Бекр бла Мухамматны
Букъулу, кирли юслерин кёрюб,
Акъ абала кийдиргендиле,
Исси кюнде кирсиз этиб.

1067

Ариу джасалыб, джетмиш атлы
Мухамматны аллына баргъанды.
Ибн-аль-Хосеиби Бореида
Джылы тюбешиу къурагъанды.

1068

Бир къауум асхабла кюн иссиде
Пальма бутакъланы алыб,
Файгъамбарны юсюне ёрге туруб,
Салкъынлыкъ этгендиле анга къадалыб.

1069

Мухаммат кириб барганды
Абу-Бекр болуб биргесине,
Салам бере ясребчилеге
Байрам кюнню эртденнгисинде.

1070

«Динде кърорлукъ болмайды» — дей,
Мухаммат Мединагъа киргенди.
Ол сѣз а Аллахны файгъамбаргъа
Ийген сѣзлерини бири эди.

1071

Ол кюннге дери кърмегенле,
Мухамматны кърюрге излеб,
Чабхандыла аллына,
Бир-бирлерин тебериб.

1072

Абу-Бекрге баш ийгендиле
Салам бериб, хурметлей.
Кърюрге суйген ясребчиле:
«Файгъамбар дегенлери буду» — дей.

1073

Мухамматны къатында
Тутуб баргъан бутакъланы,
Бир джанына буруб салкъынлыкълны,
Кърюзтгенди файгъамбарны.

1074

Туугъан элинден къачхынчы болгъанны
Танымагъан эли сыйлы кёрюб,
Багъалы салам бергендиле,
Файгъамбаргъа къычырыкъ этиб.

1075

Файгъамбарны алай кёрмеген
Ол джолгъа дери меджюсле,
Къарагъандыла аман кёзден
Джюзле бла яхудиле.

1076

Файгъамбарны джакълагъандыла
Ол байрым кюн алайда.
Ауазына тынгылагъандыла
Ислам динни сайлагъанла.

1077

Ала алайына берселе да,
Мухаммат алай унамагъанды.
Ачха бериб алагъа,
Джерни сатыб алгъанды.

1078

Межгитни ишлер ючюн,
Аны керекли затларын
Кеслери джыйгъандыла муслиманла,
Файгъамбар да болуб арада.

1079

Мухаммат кеси кьо́лу бла
Ишлегенди межгитни.
Муслиманла да болушуб,
Бир джылгъа бошагъандыла ишни.

1080

Ачылыб эшиклери юч джанына:
Шимал, кюнбатхан табагъа.
Мухаммат кеси джюрюген —
Кюнчыкъгъан таба джанына.

1081

Алай ишленген межгитни
Бир бёлюмюнде – эркишиле,
Бир бёлюмюнде – тиширыула
Намазларын этгендиле.

1082

Арбаз арасында кёрюнгенди
Абдез алыучу джерлери.
Межгитни джанында орналгъандыла
Файгъамбарны юйюрлери.

1083

Башлары пальма чапыракъла бла
Джабылгъан межамла салынгандыла:
Бир арбазгъа ачылыб
Юйлерини эшиклери да.

1084

Ол межамлада джашагъандыла
Файгъамбарны къызы Фатима да,
Юй бийчеси Савда да,
Келинчик Айшатчыкълары да.

1085

Мухаммат амал излегенди
Межгит битгенден сора
Муслиманланы чакъырыргъа
Намаз этген заманлагъа.

1086

Ол оноууна Мухамматны
Зеитни джашы къошулуб,
Абдуллах алай айтханды
Мухаммат бла оноулашыб:

1087

«Межгитни мийик джерине чыгъыб
Къычырайыкъ», — дегенинде,
Ол айтханны тюзге санаб,
Чыгъаргъанды минаретге.

1088

Алай чыгъыб къычыргъанында,
Муслиманла джыйылгъандыла.
Ол адетни бузмагъанды
Разы болуб файгъамбар да.

1089

Межгитге джыйылган муслиманла
Намаз кылыб бошасала,
Тюрлю-тюрлю ауазла айтыб,
Джууаб бергенди сорганлагъа.

1090

Бир Аллах джерни джаратханды,
Джер а тебрениб турганды.
Юсюне Аллах тауну салса,
Тебрелгени тохтаганды.

1091

Алай сезген бир мёлек
Сыйлы Аллахдан сорганды:
«Сен джаратхан затлада
Тауладан кючлю бармыды?»

1092

«Таудан кючлю темир барды,
Темир тауну чачады» —
Деб, Аллах сёзюн бошаса,
Мёлек дагыда сорганды:

1093

«Темирден кючлю бармыды?» — десе,
Аллах отну айтханды.
«Отдан кючлю бармыды?» — десе,
Сууну онглулугъун ангылатханды.

1094

«Суудан онглу ким барды?» — десе,
Биягы мёлек кёймайын.
«Суудан кючлю джелди — дегенди,
Джелди сууну джюрютген».

1095

О, Сыйлы Аллах! Дунияны джаратхан!
«Джелден а онглу бармыды?» — десе.
«Сюйюмлю адамды, садакъя берген,
Онгузлагъя джарагъан.

1096

Онгу кёолу бла бергенин
Сол кёолуна кёргюзмейин,
Хар ишинде суймеклиги болуб,
Факъырлагъя болушхан.

1097

Ол айтылгъан затлада
Онглу суйюмлю адамды!»
Деб Аллах сёзюн бошаса,
Мёлек да аны джакълагъанды.

1098

Муслиманла тынгылагъандыла
Ауазларына Мухамматны.
Бир кюн а биреулен тургъанды да
Мухамматдан былай соргъанды:

1099

«Аллахны суйген келечиси!
Мени анам эртде ёлгенди.
Мен анга къалай садакъя
Берирге керекме?» — дегенди.

1100

«Суу! — дегенди Мухаммат —
Суусуз элге суу чыгъар!
Аджашханнга джол тюзет!
Суусаб болгъаннга — суу ичир!

1101

Сен болушсанг, сокъур адамгъя,
Анангы джандетге салырса.
Джолну ташдан ариуласанг,
Суююмлюге саналырса!»

1102

Межгит бла файгъамбарны
Юйлери битиб бошагъынчын,
Мухаммат Абу-Аюбню
Юйюнде джашагъанды.

1103

«Баш юйде тур», — деселе,
Меннге адамла келедиле,
Алай болмаз», — деб Мухаммат,
Джашай эди туб юйюнде.

1104

Мединагъа келгенли джыл толуб,
Мухаммат кѣчгенди юйюне.
Тоюн ѳтдюргенди Айшатчыкъ бла
Аны юй бийче этиб кесине.

1105

Джубатыр ючюн Айшатны,
Биргесине къошулуб,
Мухаммат ойнай тургъанды,
Айшатчыкъны эркетиб.

1106

Айшат да алайын эсгериб,
Кесин Хадиджатха тенг этиб,
Бир кюн Мухамматдан соргъанды,
«Къайсыбызны бек сюесе?» — деб.

1107

Хаджиджатха джетмезин
Мухаммат ачыкъ айтханды.
Бек ышанган Айшатчыкъны
Кѳлюн да къалдыргъанды.

1108

Мухамматны тоюндан сора
Дагъыда бир той болгъанды.
Оналты джыллыкъ Фатима
Алийге эрге чыкъгъанды.

1109

Джыйырма эки джылдагъы Алий
Юйленнгенин билдиргенди.
Сатыб талай тюесин,
Чагъыр алыргъа кюрешгенди.

1110

Мухамматны юйю ол кёзюуде
Бек джарлы болгъанды.
Хурма бла сютден сора
Столда джукъ да болмагъанды.

1111

Исси джерде джашагъанла
Меккагъа бек термилгендиле.
Джангы дин-сыйлы къаланы
Ала огъурсуз кёргендиле.

1112

Мылы Медина хауада
Безгек болуб къыйнала эдиле.
Меккада зем-зем сууну да
Ичерге термиле эдиле.

1113

Ала асыры къарыусуздан
Санлары бир-бирин тутмайын,
Олтуруб табына эдиле,
Намазларын бузмайын.

1114

Мухаммат ол кыйын кезюуде
Саулукъсузлагъа барыб турганды.
Намазны бёлмейин этселе,
Онг боллугъун ангылатханды.

1115

Алайсыз хайыр болмазлыгъын билиб,
Мухаммат кёллерин кёлтюрюб.
Ауругъанлагъа абдез алдырыргъа
Болушханды ахлуларына.

1116

Файгъамбар айтханча болгъандыла
Мухаджирле бла ансарла.
Ахырында бир-бирин ангылаб,
Къарнашлага болгъандыла.

1117

Бир-бирлерине джууукъ джерде
Ала джашай башлагъандыла.
Ансарлагъа кечгендиле
Мухаджирле кююрлери бла.

1118

«Имамлыла къарнашладыла,
Аланы араларында уа
Хаман тинглик джюрюсюн да,
Рахатлыкъ болсун джашауларында!»

1119

Ант этгендиле алай айтыб,
«Разылыкъларына да тубешиб.
Тыйыншлы сора болгъандыла» —
Дегенди Аллах аланы кёрюб.

1120

Алай а кърнашлыкълар хар джерде да
Мухаммат суйгенча болмагъанды.
Ант этгенликге, хар бири да
Тенгликни бирча тутмагъанды.

1121

Ислам динни алгъан кзулланы
Азатлагъан адет Мединада
Джюрюгенлей тургъанды,
Умметни ачхасы джоюла.

1122

Мухаммат бла аны джаллыла,
Алахха ийнанганланы
Кеслерине санагъандыла,
Ийнанмагъанны санамагъандыла.

1123

Къаджарлы Салман дегенни тутуб,
Мединада кзуллукугъа сатханларында,
Ол анда Ислам динни алыб
Тургъанын эшитиб муслиманла

1124

Ачха алыб келселе да,
«Ишин къулум бошагъынчын
Бош эталлыкъ тюлме» — деб,
Къулну иеси бермегенинде,

1125

Орната тургъанлай терекле,
Мухаммат да, тенглери да
Эрлай анга болушуб,
Салманны азат этгендиле.

1126

Андан сора къаджарлы Салман,
Мухамматны эм ышаннгылы
Эм джигит тенги, джолдашы
Болгъанлайына къалгъанды.

1127

Ислам Ясребни джарлыларыны
Эм ёксюзлерини араларында
Терк джайыла башлагъанды,
Меккадача созулмайын.

1128

Ислам дин Меккада
Ётерини аллы бла
Оноун кеси этген эсе да,
Мединада сюзгендиле.

1129

Дауур чыкъмаз ючюн,
Сабыр кенгеш бардыргъандыла.
Сюзюб аны къаугъасыз
Асчыла бла хазратчыла.

1130

Рахатлыкъ болсун деб,
Ислам динин суйгендиле.
Файгъамбар бла, мухаджирле бла
Бир болургъа кюрешгендиле.

1131

Аланы байлары, джарлылары да
Ислам диннге кечгендиле.
Оноу къолдан кетер да,
Хата болур, демегендиле.

1132

Бай ансарланы башчылары
Абдуллах-ибн-Убаида деген
Алгъын «Аус» Тайфаны
Башчысы болуб тургъанды.

1133

Башына кийиб алтын къуршоуну
Халкъны аллына чыкъгъаны ючюн,
Аны алай суймейин,
Сёз этгендиле ызындан.

1134

Хар Тайфада да бар эдиле
Мухамматны суймегенле.
Файгъамбаргъа ийнанмагъан,
Исламдан кери кетгенле.

1135

Мединачы бай меджуследен
Мухамматха хата келмегенди.
Бирикген къауум ала болмайын,
Ол да ала бла кюрешмейин.

1136

Дининде къорлукъ болмасын
Деген джоругъун бузмайын,
Къаршчы сѣз да айтмагъанды,
Къалаларында сѣз салмайын.

1137

Къайгъы этдирген башха зат эди:
Муслиман джашланы бир къауумлары,
Урлаб меджюсю Тейрилени,
Хата салыб башлагъанлары.

1152

Мухаммат келгенлей Мединагъа
Меджюслеге къаршчы кюрешгенди.
Ансарла тамадасы ибн-Убаигъа да
Излеген эди туберге.

1139

Мухаммат душманларына
«Мунафукъла» атагъанды.
Иймансызлыкъларын ачаргъа
Илхамлада да айтылгъанды.

1140

«Аллахха да, Хукъуму кюннге да
Ийнанабыз», — дейдиле бир къауумла
Дегенни айтханды Мухаммат,
Алай а ийнанмагъандыла.

1141

Мухаммат мунафукла
Аллахха ийнанмайдыла, дегенди.
Ийнанганла да терсине
Буругъа кюрешгендиле.

1142

«Ийнаныгъыз Ислам диннге»
Деб, Мухаммат алай айтса.
«Биз телилеге ушаргъа
Сюймейбиз» — дегендиле ала.

1143

Алай айтыб тургъанланы
Джуабларын эшитген Мухаммат да
Тенг юлеширге унамагъанды
Оноуну мунафукъла бла.

1144

Келечини оноуна
Ийманлыла бойсунургъа
Керек эдиле сёз салмайын,
Тартышмайын меджюслеча.

1145

Мухаммат муслиманла бла
Мединада ариу кенгешгенди.
Бёлюннген ансарланы уа
Алай истемегенди.

1146

«Мунафукъла сеннге келселе —
Деб, Уллу Аллах юретгенди
Суураларынгы биринде
Кесини келечисине.

1147

Сен Аллахны келечиси
Болгъанынга ийнанабыз.
Сен а аны келечиси
Болгъанынгы кеси биледи.

1148

Мунафукъланы къаууму
Халгъа кёре эски джашауну
Тыйдырмаз ючюн, кюреше эдиле, —
Сакълар ючюн къуру аны.

1149

Мардасыз, чексиз берилген
Садакъаны джаратмагъандыла.
Мухамматны «рысхысындан»
Юлюш чыгъарыгъыз дегенин да.

1150

Къаршчы сюелгендиле
Аллахны келечиси джанлылагъа.
«Джукъ бермегиз» — дегендиле,
Бир болуб ала.

1151

Мухаммат джанлыла бла,
Файгъамбар бла ибн-Убаианы
Араларындагъы кюрешлери
Рысхы ючюн баргъанды.

1152

Ол затны кеслерине
Къояр ючюн мунафукъла,
Заран салыб, излегендиле
Мухамматны джарсытыргъа.

1153

Мухамматны джаулары,
Тышында къураишлеге
Къошулуб, къарыу алыргъа
Излеб огъуна тебрегендиле.

1154

Мухаммат а алайлыкъларын
Барын билиб тургъанды.
Демлеширге суймейин,
Сейирлерине къарагъанды.

1155

Файгъамбаргъа кършчыланы
Ийманлыла сыйламагъандыла.
Межгитге намаз кылыргъа келгенни
Эрлай тутуб быргъагъандыла.

1156

Артдан-артха мунафукъла,
Табыныргъа кеслерине,
Энчи межгит этгендиле,
«Аль-Дирар» атаб атына да.

1157

Аллах бла аны келечисине
Кършчы чыкгъанланы ахырында
Джаханим оту сакълагъанын
Билмейин айланадыла.

1158

Мединачы араблыланы
Иги кесеги кьолайлы,
Билимли, белгили адамладыла —
Исламдан да джанламагъандыла.

1159

Ислам бла файгъамбарны
Арасында байламлыкълары
Уллу да тюлдю дегенлери
Тюрлю оюмла туудургъанды.

1160

Иш ала айтханча болса уа,
Ислам файгъамбарсыз да
Джашарыкъды деб, башларгъа
Боллукъ эдиле мунафукъла.

1161

Азатларгъа къулланы суйген,
Биринчи межгит этдирген,
Муслиманладан садакъа
Джарлылагъа буюргъан —

1162

Хар тюрлю ишлери огъурлу,
Чюйреликлери болмагъан
Файгъамбарны оноуу
Къарнаш бирликни кючейтген

1163

Кюрешлери мунафукъла бла
Иги кесек заманны алгъанды.
Хорлау кюреш дерча да
Тюл эди алайда.

1164

Мухаммат джашырмагъанды
Христиан, чуут динлеге
Ушагъан джерлери болгъанын
Ислам динни ичинде.

1165

Алай а Исламны аладан
Артыкъ кѳргенди игиликлерин.
Джангы буйрукъларында
Келямладан анга келген.

1166

Ол себебли Мухамматны да,
Сюйюб Ислам динин да,
Хар муслиманнга керекди
Ариу кѳрюб, алыргъа.

1167

Джашауда иш Мухамматны
Къууандырырча болмагъанды.
Насырланы къуру бир кесеги
Ислам динни алгъанды.

1168

Мухамматны файгъамбарлыгъына
Ийнанган къой, джаратмагъандыла.
Къуран Аллахны сыйлы Китабыды
Деб да, ийнанмагъандыла.

1169

Христиан, чууут динлени
Ислам диннге ушагъанлары
Ислам динни джаяргъа
Уллу зараны болгъанды.

1170

Аллахдан келген буйрукъла бла
Мухаммат ариу хайырланганды.
Меджюсю къауум а
Инджилни бек сайлагъанды.

1171

Мединаны поэтлери уа,
Ол меккачы поэтлеча,
Мухамматны файгъамбарлыгъына
Къаршчы чыгъа башлагъандыла.

1172

Бедиш назмула джазгъандыла:
Мунафукъла уа ол назмуланы
Мухамматха къаршчы чыгъарча
Кюрешледе хайырлангандыла.

1173

Аллай затланы барысы да
Мухамматха Мединада
Оноу алыргъа чырмау болуб,
Кёлюн иги сындыргъандыла.

1174

Эм алгъа якудиле бла
Хал бузулгъанды.
Игиге санала эдиле
Насырла хаман да.

1175

Иймамлыланы уллу джаулары
Энди якудиле болгъанын
Сен кесинг да билмейсе
Дегенди, Аллах келечисине.

1176

Ийманлылагъа эм джууукъ
Биз насирлебиз, — деселе,
Тюзлюклерин билirse,
Алай болса да кёрюрге.

1177

Христиан, чууут динле бла
Джууукълукъ излей турмагъанды.
Болгъан затланы да арада
Мухаммат ачыкълай башлагъанды.

1178

Мухаммат Ибрахимни динин
Башлагъанды джангыртыб.
Арсарлыкъларын ачыкълаб,
«О, арсар болгъанла, — дегенни айтыб —

1179

Сыйлы сёзге табынайыкъ,
Бир Аллахдан башха затха да
Башыбызны иймейик,
Кишини анга тенг этмейик.

1180

Даулашны Ибрахимни юсюнден
Этерге сиз нек сюесиз?
Инджил андан сора келгенин
Сиз билмейсиз.

1181

Ибрахим чууут, не насыр
Тейрилеге табынмагъанды.
Табынганлагъа да къошулмагъанды,
Кеси уа Ханифледен болгъанды.

1182

Араблыланы араларында
Ибрахимни сыйы болгъанды.
Сыйлы Каабаны къурулушу да
Аны аты бла джаратылгъанды.

1183

Ибрахимни Ханиф аты
Эртделеден айтылгъанды.
Ислам дини уа, барындан да,
Ханифлеге ушашыракъды».

1184

Оюмлада Мухаммат да
Алай бек да джангылмагъанды.
Абу-Амир дегенле да
Ибрахим джанлы болгъандыла.

1185

Мухамматны уа Ханифлеге
Санаргъа ала унамагъандыла.
Динин да Ибрахимникине
Тенг этерге суймегендиле.

1186

Кюнден-кюннге дауур чыгъа,
Бир онеки адамы бла
Абу-Амир кёчюб кетгенди
Меджусле таба — Меккагъа.

1187

Ханифле окъууун бузгъанла бла
Ол келишмейин кетгенди.
Ахыр кюнюне деричин да
Мухамматха къаршчы эди.

1188

Мухаммат Мединагъа келгенлей,
Бир он джылдан сора уа,
Ортасын толусу бла айыргъанды
Анга бойсунмагъанла бла.

1189

Аллахны буйругъун ачыкълагъанды
Къыбыла тюрлендириуню юсюнден,
«Сен биз буюргъан Къыбыланы
Тюрлендирмей тур» — дегенди.

1190

Бурулуб Иерусалимге
Намаз этерге биз сеннге
Буюргъан эдик, билир ючюн
Ким бююллюгюн биргенге.

1191

Энди биз сизге башха Къыбыланы
Буюргъаныбыз ючюн бол разы.
Кааба табагъа бура тур,
Намаз этсенг, мангылайынгы.

1192

Алай бла хар къуру да
Муслиманлагъа Исламны
Эм сыйлы, эм мархабатлы
Арасында Кааба саналгъанды.

1193

Мындан арысында муслиманла,
Къалайлада да болсагъыз да,
Кааба табагъа бурулугъуз
Намаз этген заманыгъызда.

1194

Алай бла муслиманланы
Къаласы Кааба болгъанды.
Ибрахим да, Исмаил да
Файгъамбарлагъа саналгъандыла.

1195

Ызы Мухаммат файгъамбарны
Ибрахим файгъамбарны ызы эди.
Бютеу араблыланы
Ата-бабаларыны ызыча.

1196

Алтыджюз джыйырма төртюнчю джыл,
Тюрлендиргенден сора Каабаны,
«Мединаны конституциясы» —
Джазмада чыкъгъанды.

1197

Ол бюгюннге дери сакъланган
Документде Мединадагъы
Мухамматны дараджасы
Бек ариу джазылыб турады.

1198

Мухаджирле бла ансарланы
Араларындагъы келишимча,
Эркинлик берилгени джазылгъанды,
Башхалагъа да къошулурча.

1199

Уллу Аллах Мухамматха
Келямла ийиб болушханды.
Анга кёре иманлыланы
Разылыкъларын айыргъанды.

1200

Уруш не да башха затха,
Не да мамырлыкъл джюрютюрге,
Энчи оноу ийманлылагъа
Болмагъанды этерге.

1201

Чууут динни тутханла да
Тура эдиле муслиманла джанлы.
Эркинликлери аланы да
Кем болмазча джазылгъанды.

1202

Уммет башчысына саналгъанлыкългъа,
Мухаммат оноучу болмагъанды.
Оноуну алыр ючюн ол кългъа,
Анга кюреширге керек болгъанды.

1203

Уллу бирлик да болмагъанды
Мухаммат джанлыланы арасында.
Бир-бирлерин тутмагъандыла
Мухаджирле бла ансарла да.

1204

Аусчыла бла хазарчыла,
Тутхан эски дертлерин,
Бир-бирледе унутмайын,
Аланы хайырландыра тургъандыла.

1205

Оноу этерча болгъандыла
Эндиге дери садакъа бла
Не да келтирген рысхычыкълары бла
Кечинген мухаджирле бла.

1206

Алтыджюз джыйырма ючюнчю джыл
Март айны кюнлерини биринде
Танг аласы бла отуз адам
Мединадан чыкъгъандыла.

1207

Тюелеге миниб къартыракълары,
Джаяулай баргъан джашыракълары
Меккадан кечген мухаджирле эдиле,
Хамзат болуб башчылары.

1208

Беллеринде бычакълары бла,
Аркъаларында садакълары бла
Келе эдиле ала,
Эте таукел атламла.

1209

Мухамматны ата кърнашы
Уучу Хамзатны къролунда уа, —
Мухаммат кеси берген
Ислам ючкюл акъ байрагъы.

1210

Биринчи байрагъын ёрге тутуб,
Буйругъуна кёре Мухамматны,
Джыйынны кюнбатыш таба буруб,
Пелиуан Хамзат баргъанды.

1211

Къызыл тенгизни джаны бла
Талай кюнден сора,
Къураишлени кериуанлары
Джюрюучю джолгъа чыкъгъандыла.

1212

Къураишлени къазауатчылары
Абу-Джахални аскерине, —
Сермешге хазыр джюрюгенлеге
Мединачыла тюбегендиле.

1213

Медина бла Мекканы
Арасында шохлукъ джюрютген
Джухаль Тайфны кючю бла
Сермеш болмайын къралгъанды.

1214

Къураишлеге муслиманланы
Аскер къураб чыкъгъанлары
Биринчи кере огъуна
Ариулукъ бла бошалгъанды.

1215

Талай ыйыкъ ётгенден сора
Мухаммат бош турмагъанды.
Тёрт джыйырма адамы бла
Джангы аскер къурагъанды.

1216

Убаида ибн Харисни
Тамада этгенди.
Ол да джангы джыйынны
Къызыл тенгизге элтгенди.

1217

Бу джол къураишлени
Тамадалары Абу-Джахалны
Джашы Икрам болгъанды,
Ол джигитлиги бла айтылгъанды.

1218

Болумгъа кёре къураишле,
Иги къураб аскерлерин,
Таукел келгендиле
Муслиманлагъа кёргюзтмей кеслерин.

1219

Сермеш бу джол да болмайын,
Убаида ызына къайтханды.
Ол джыйынны биргесине
Саад Ибн Ваккас да болгъанды.

1220

Ол он джылны андан алгъа
Муслиманлагъа чырмау этгенди:
Намаз къылгъан ууахтылларында
Бир меджусну инджитгенди.

1221

Ол аны сюек бла уруб,
Башын джаргъан эркиши эди.
Бу джол да тѣзалмайын,
Садакъ огъун джиберген эди.

1222

Ол окъ кишиге тиймесе да,
Меджуслеге къаршчылыкъ кѣргюзген
Ислам динни тарихинде къалырча,
Атылгъан окъ болгъанды.

1223

Алтыджюз джыйырма ючюнчю джылны
Май айында Къызыл тенгизни
Джагъасы бла Саадны
Уллу джыйыны чыкыгъанды.

1224

Алай ол да, кѳураишлени
Аскер джыйынларыны
Кериуанларына тюбемей,
Кѳайтханды узун джол кѳоратыб.

1225

Мухамматха келген келямлада
Бир кюнлени биринде:
«Аллах хар кѳуру да
Имамлыла джанлыды» — дегенди.

1226

Сора Мухаммат муслиманлагъа:
«Аллах имансызлагъа
Разылыгъын да бермейди,
Кѳрюб да болмайды» — дегенди.

1227

Хатасыз инджилгенлеге,
Кеслерини джашаулары ючюн,
Сермеширге кереклисин
Аллах келямлада буюргъанды.

1228

«Раббийибиз Аллахды» —
Дегенлери ючюн кѳысталгъан эселе,
Мединадагъы мухаджирлеге
Хазырды Аллахдан саугъалары.

1229

Дин бла байламлы болуб,
Меккадан кыысталгъан мухаджирлеге,
Эркинлик бар эди, кызауатда
Душманларына дерт джетдирирге.

1230

Алтыджюз джыйырма ючюнчю джыл
Мухаммат, тёртюнчю джыйыннга
Башчылыкъ этиб, август айда
Алтмыш мухаджир бла

1231

Душманларына тюбер мурат бла,
Кызыл тенгизни джагыасы бла
Хиджа таулагъа айланнганды,
Алай а тюбеялмай кыалгъанды.

1232

Сентябрь, декабрь айлада да
Мухаммат душманларына
Къаршчы чыкыгъанды дагыда, —
Таукёлленнген аскерчиле бла.

1233

Къарыулары болмагъанды
Ол джыллада Мединада
Андан аслам адам кыошаргъа
Мухаджирлени джыйынларына.

1234

Джайлыкъларына Мединаны
Чаба туруучу Круз тайфаны,
Экинчи чабмазча этиб,
Аскер кюч бла къркътутханды.

1235

Джангы халда джолоучулукъда
Бир къауум джорукъла туудургъанды.
Намаз ууахтыла солургъа
Тохтагъан джерледе этилирча.

1236

Душманла тюбешген заманда
Атдан тюшмейин, намазны
Этерге да буюргъанды
Кёзюу-кёзюу нёгерлери бла.

1237

Абдуллах ибн Джахшаны
Башчы этиб гитче джыйыннга,
Мухаджирлени атландыргъанды
Узун джолоучулукъгъа.

1238

Ибн Джахша джолоучулукъну
Билмей эди аскер борчун.
Эки кюн къроратыб джолунгу,
Чыгърса Мединадан —

1239

Деб, Мухаммат аскер борчун
Къагъытха джазыб бергенди.
Джазмагъа кёре уа аскер джыйын
Нахла ёзеннге джетгенлей,

1240

Къураишлени Тайфдан
Баргъан кериаунларына
Чыгъарсыз, деб джазылгъан
Джууаблы джазма болгъанды.

1241

Мухаммат ибн Джахша
Джолдашларындан кесине айыртханды.
Ибн Джахша да сёз салмайын
Буйругъун толтура файгъамбарны:

1242

«Ким хазыр эсе да, мени бла келсин,
Къурман этерге Исламгъа кесин!
Къурман этмезлик кесин Исламгъа,
Къайтсын, — дегенди, — Мединагъа.»

1243

Къурман болургъа Исламгъа
Хазыр болгъанларын айтханларында,
Нахла суу таба бургъанды,
Аскерин ибн Джахша да.

1244

Нахла сууну бойнуна
Джашыртын ётюб муслиманла
Кериуанларына къураишлени
Саутланыб чабхандыла.

1245

Къураишле аланы кёрюб,
Мухаджирлени хадж кылыргъа
Бара тургъанлагъа санаб,
Рахат солургъа тохтагъандыла.

1246

Къураишлени бирине
Садакъ окъ тийгенди.
Экисин джесирге алгъандыла,
Экиси уа къачыб кетгенди.

1247

Ачыгъан болмайын муслиманладан,
Медина таба бурулгъандыла.
Къолгъа тюшген рысхыны,
Ибн Джахш да, джолда бара,

1248

Беш юлюшден бирисин
Мухамматха къойдургъанды.
Джыйыннга юлеше къалгъанын,
Мединагъа джыйылгъанды.

1249

Аталгъан юлюшню кесине
Мухаммат алыргъа унамагъанды.
Ол огъай эсенг, ибн Джахша да
Тырын тартыб къалгъанды.

1250

Адам ачыгъанына джарсыгъанды.
Айтыугъа кёре, ол джыйынны
Къураишлени Тайфге дери
Джолларын билирге ийген эди.

1251

Этилген иш а мархабатлы
Ай бошалгъынчы этилген эди.
Аны бла уа эртдеден
Келген адет бузула эди.

1252

Джангы келген келямлада уа
Мархабатлы айлада.
Саут алыб сермешген
Саналгъанды бек гюнахха.

1253

Ол къураишлени бири уа,
Разылыгъын кеси билдириб,
Мединада къалыб кетгенди,
Муслиман динни да алыб.

1254

Муслиманла джангы келямгъа
Разылыкъларын билдиргендиле.
Мухамматха аталгъан рысхыны да
Джарлылагъа юлешгендиле.

1255

Ибн Джахша уа къайтханлы
Тюгел юч ыйыкъ ётгюнчюн,
Джангы хапар алгъанды
Мухаммат кеси джакълыладан.

1256

Мекка табагъа Шам табадан
Минг тюеден къуралгъан
Кериуанлары къураишлени
Келе тургъанларын билгендиле.

1257

Мухаммат айтханды ачыкъдан,
Адамларын эрлай джыйыб,
«Къураишлени рысхыларын
Аллах бизге саугъа этер,» — деб.

1258

Бу хапар джыйылгъанланы
Кёбюсюн разы этмесе да,
Уллу джыйын чыкъгъанды, —
Ючджюзден артыкъ эркиши болуб.

1259

Мухаммат джыйылган джыйыннга,
Къолунда чыммакъ байрагы бла
Кеси башчылыкъ этгенди,
Мусаб да къатында биринчи сюелгенди.

1260

Ислам динин джаяр ючюн,
Ол къыйынын аямагъанды.
Мухаджирле бла ансарланы уа
Къара байракълары болгъанды.

1261

Муслиманлада юч ат бла
Джетмиш тые болгъанды.
Аскер кереклилери уа
Алай эркин болмагъанды.

1262

Аскер джыйын кюнбатышда
Бадыр ёзен таба тартханды.
Къураишлени керуанлары да
Алайы бла ётерик болгъанды.

1263

Къураишлени джетмишге джууукъ
Аскер джыйыныны тамадасы,
Эртдеги джауу Мухамматны,
Мекканы эм бай адамы

1264

Абу-Суфиян болгъанды.
Аллына барыб эрлай аны,
Мухамматны душманлары
Джетдиргендиле хапарны.

1265

Ол себебли Абу-Суфиян да
Хапарны тюзюн билгенлей,
Меккачыладан болушлукъ излей,
Келечилерин ийгенди.

1266

Абу-Суфиянны джыйыны,
Джолда эслеб тые ызланы,
Кериуанларын терс джанына
Муслиманла кърмезча бургъанды.

1267

Джюклени баргъан кериуанлада,
Къураиш бай тукъумланы
Тюрлю-тюрлю кѣб затлары, —
Джыйылгъан рысхылары болгъанды.

1268

Къоруулар ючюн рысхыларын
Къолларында сауутлары бла
Ала таукел атлагъандыла
Тюбеген джаудан къоркъмай.

1269

Алагъа дагъыда къошулургъа,
Башчылыкъ этген шыйыхлары бла
Тогъузджюз адам келгенди,
Ичлеринде джырчылары бла.

1270

Бурулуб таша джолгъа
Баргъан кериуан муслиманладан
Къутулгъанларын эшитгенлеринде,
Андан ары бармайын,

1271

Болушургъа баргъан меккачыланы
Ючджюзден аслам адамы
Ызларына къайтхандыла,
Къалгъаны уа муслиманланы

1272

Джетиб ууатыргъа излегендиле.
Абу-Джахаль бла къалгъанлары
Ол кёзюуде уа джукъ билмегендиле.
Мухамматны адамлары,

1273

Тирилик кёргюзюб, къураишлени
Суу иче тургъан джерлеринде,
Кишиге кёрюнмей, бир-экисин
Тутуб, соруу соргъандыла.

1274

Эрлай джыйылыб Бадыр ёзенде
Къуюланы джабхандыла.
Къураишле ётмезча
Терен индекле къазгъандыла.

1275

Узакъ болмайын Мухамматха да
Къошчукъ этиб къойгъандыла.
Кесине да, джау ётмезча,
Къарауулла салгъандыла.

1276

Сакълыкъ керек болгъанды:
Къураишле эки кереге
Муслиманладан кёб эдиле,
Ала да аны биле эдиле.

1277

Мухаммат да намаз къылгъанлагъа
Башчылыкъ эте, аланы
Ислам ючюн къазауатха
Кёллендирирча ауазла айтханды.

1278

«Хорламгъа ийнанмагъанла,
Ийнанмазла Аллахха.
Дин ючюн джанын бергенлени
Джандет тёрле сакълайдыла.

1279

Къураишлеге къаршчы чыкъмайбыз,
Биз меджюслеге чыгъабыз.
Этиллик ишибизни уа
Аллахны буйругъу бла этебиз» —

1280

Деб, урушну аллы бла
Мухаммат тилекле тилегенди.
Тилеген тилеклерин Аллах да
Мухамматны эшитгенди.

1281

Абу-Джахаль джаллыла да,
Мухамматны ата къарнашы
Аббас да болгъанды урушда —
Ахлуларындан Мухамматны.

1282

Кёкден джауум келгенди,
Келген джауумла джолларын бузуб,
Къураишлени къыйнагъанды,
Муслиманла тургъандыла джукълаб.

1283

Танг ата, ала абдез алыб,
Намазларын рахат къылыб.
Сермешге хазырланнгандыла,
Къолларына сауут-саба алыб.

1284

Къураишле уа, ол кече
Бадыр ёзенни ол джанында
Кечелерин ётдюргендиле
Суу табмайын ичерге.

1285

Тюелери индекледен
Ёталмазлыкъларын билгенлеринде,
Къураишле сермешге
Джаяулай тебрегендиле.

1286

Хар тукъум эки бёлюнюб,
Бирикмеклик болмагъанча алай.
Башчылары да Абу-Джахаль болуб,
Сермешге чыкъгъандыла къоркъмай.

1287

Адетге кёре, эки джыйындан
Ючюшер аскерчи тутушха
Хазырлана тебрегендиле,
Тамадалары айтханны эте

1288

Утба бла Шаиба къарнашла,
Утбаны джашы да чыкъгъанды.
Алагъа къаршчы юч ансар да
Чыгъыб, тутуш башланнганды.

1289

Разы болмайын кѳураишле
Кѳычырыкѳ этиб тебрегендиле.
«Тайфаларын сатханла чыкѳсынла,
Чыкѳсынла энди» — дегендиле.

1290

Сора ансарланы орнуна
Убаида ибн Харыс чыкѳгъанды.
Кѳолларында кѳамалары бла
Хамзат бла Алий да...

1291

Хамзат Шаибаны сайлагъанды:
Алайда Утбаны джашы бла
Душманларын эрлай аудуруб,
Джолдашлары таба чабхандыла.

1292

Утба уа ала джетгинчин
Убаиданы бутун юздюргенди.
Муслиманла да хорлаб, Утбаны
Тенглерин джесирге алгъандыла.

1293

Кѳазауат бара тургъан джерден
Убаиданы чыгъаргъандыла.
Файгъамбар да болуб кѳатында,
Ол джараладан джан бергенди.

1294

Мухаммат джууаб къайтара,
Джаны чыгъа Убайданы,
Ол джандет зауукълугъуна
Тыйыншлы болгъанын ангылатханды.

1295

Атыш-тутуш бошалгъандан сора
Керти сермешле башланнгандыла.
Хауаны джыра садакъ окъла,
Кёблени джанын алгъандыла.

1296

Муслиманла къазауат отда
Кючлерине кюч къошуб,
Душманладан дерт алабыз деб,
Кючлю тукъум этгендиле уруш.

1297

Кюрешгендиле муслиманла
Хорламлы болургъа излеб.
Кеслерин аямасала да,
Болум бек кыйын эди.

1298

Мединачы ансарла уа
Сабыр-сабыр кыймылдай эдиле.
Къазауатдан къачмасала да,
Мухаджирле бла сермешмей эдиле.

1299

Уруш отуна киргенлеринде,
Аллах керти муслиманлагъа
Болушургъа ийген мёлекле
Бек тыйыншлы сермешгендиле.

1300

Булутланы ичлеринде
Санлары сансыз-санаусуз болуб,
Джабраиль мёлек, аскери бла
Муслиманлагъа болушуб,

1301

Хайзум атлы атына миниб,
«Алгъа, Хайзум, алгъа» деб.
Ол кычырыкъ этиб,
Келгенди атын да терлетиб.

1302

Адам санлары кёб болгъан бла
Къураишле хайырланыб,
Къуршоугъа алабыз,
деб муслиманланы,
Уруш этгендиле кючлерин салыб.

1303

Арый-тала, къоркъуу билмей,
Муслиманла бир болуб,
Бирем-бирем тебregenдиле
Душманларын адуруб.

1304

Мухаджир Муад ибн Амир,
Бычагъы бла эрлай джетиб,
Абу-Джахилни аудургъанды,
Джахилни джашы уа, сермеб

1305

Муаб ибн Амирни
Сол билегин чорт кесиб,
Терисине тагъыб къойгъанды.
Алай а Муаб, аууб къалмай,

1306

Къаны баргъан сол билегин
Аягъы бла басыб юзгенди.
Асланча сермеше,
Кёб душманны ёлтюргенди.

1307

Башчысыз къалгъан къураишле
Андан ары баралмайын.
Тюелери таба седирегендиле
Башха амаллары болмайын.

1308

Мухаджирлени ичлеринде
Хамзат бла Алий болгъандыла.
Джигитликлерин кёргюзте,
Душман бла урушхандыла.

1309

Аллай сермешледен сора уа
Хамзатха «Ислам асланы!»
Алийге да — «Ислам кыылычы»
Деген атланы атагъандыла.

1310

Къазауатда ёлген джашланы
Джуууб кюрешмегендиле.
Аланы акъгъан къанлары
Шагъат эди джигитликлерине.

1311

«Джетерик хукъму» кюнледе
Тынчлыкълы джандет тёрледе
Олтурлукъдула» — дегенди
Мухаммат имамлы джигитлеге.

1312

Экинчи кюнде сермешден сора
Муслиманла джесирлени
Бадырдан сюрюб алларына
Атлангандыла Мединагъа.

1313

Ол джесирлени араларында
Байланыб къоллары бойнуна
Санлы Аль-Аббас да болгъанды —
Абу-Суфияны бир джашы да.

1314

Мухамматны кюеую да
Абуль-Ас да болгъанды.
Алай джесирлени
Ёлтюрюрге джарамагъанды.

1315

Бадырда болгъан сермешлени
Келямланы биринде
Алай айтылыб кёргюзтюлгенди
Уллу Аллахны сёзлери:

1316

«Сора сиз, Раббийигизге хаман тилек
Этдиригиз, — дегенди.
«Аллахха этген тилек кимди? —
Мухаммат файгъамбарыгъыз эди».

1317

Джууабын айтады ол а сизге:
Болушлукъгъа мен сизге
Минг мёлекни иеме,
Сиз а анга ийнанмайсыз!

1318

Энди уа сиз уялыгъыз!
Эсигизде да тутугъуз,
Мухаммат файгъамбар айтхан затла
Болмайын къалмазлыгъын да.

1319

Сиз ёлтюрмегенсиз маджюслени.
Дин ючюн ол къазауатда
Не имамлы ёлтюрмегенди,
Аны Аллах ёлтюргенди.

1320

О, имамлыла! Аллыгъызгъа
Аскер джыйын сизни чыкъса,
Тёзюмлю болуб, Аллахыгъызны
Унутмагъыз къайда да.

1321

Хорламлы сиз боллукъсуз,
Ийнансагъыз Аллахха.
Аны сыйлы келечисине да
Имамлы да болсагъыз!

1322

Файгъамбаргъа бойсунуу — хорламды.
Бойсунмау а — хорланыуду.
Аллай оюму суураны
Мухаммат къайтарыб айтханды.

1323

Бадырда болгъан кюнлюк сермеш
Файгъамбарны дараджасын
Бютюн да бек кёлтюрюб,
Ачыкълагъанды файгъамбарлыгъын.

1324

Келген келямлада Мухамматха
Башха буйрукъла да болгъандыла.
Сѣз ючюн, башха файгъамбарлагъа
Къазауат буюрулмагъанды.

1325

Къазауатха къатышыргъа
Мухамматха буйрукъ болгъанды.
Кеси уа «Инджилде», «Таууратда» да
Джорукълагъа бойсунмагъанды.

1326

Джесирлени джазыкъсыныу да
Аллахны буйругъу болгъанды.
«О, файгъамбар, сен былай айтырса
Джесирлери болгъанлагъа:

1327

«Аллах сизни джюреклеригизде
Халаллыкъ болгъанын иги билсе.
Аны сизден алгъанындан эсе,
Бергени озар сизлеге!»

1328

Ислам динни алыргъа суюген
Джесирлени Мухаммат
Хакъсыз азатларыларын
Излегенди муслиманладан.

1329

Алайда болгъанды бир магъана:
Аны билген душманла уа
Кеслерин джесирге къоркъмайын
Берирге боллукъ болгъандыла.

1330

Мухаджирле бла ансарла уа
Джорукъгъа разы болгъандыла.
Ол джорукъ а джазылгъанды
Джумушатылыб Къураннга.

1331

«Бадырда» болгъан хорламладан сора
Ёлгенлерин да тыйыншлы асыраб.
Чыртда чырмаусуз Мединагъа
Муслиманла джыйылгъандыла.

1332

Тюшген рысхыны да, джесирлени да
Биргесине ала Мединагъа,
Аскеринден кюнню алгъаракъгъа
Мухаммат къайтханды.

1333

Мединагъа тюгел киргинчи,
Хорлагъанларыны юсюнден
Мединагъа къодуучу ийгенди,
Меджуслени къыйнар ючюн.

ФАЙГЪАМБАРНЫ КЪЫЗЫ РУКАЯ

1334

Ол къудретли хапарны
Къатыны Рукаяны басдыра,
Осман ибн-Аффанда эшитгенди,
Мухаммат а асыраргъа джеталмагъанды.

1335

Межгитге мединачылагъа джыйылгъан
Болушлугъу бла Уллу Аллахны,
Меккачы маджюслени ууатханларын
Мухаммат кеси айтханды.

1336

«Ислам дин ючюн къазауатха
Чыгъыб, къыйналгъанланы
Къыйынларын Аллах
Юч къатхан артыкъ къайтарлыкъды.

1337

Къорагъанла бла къызгъанчлагъа
Керти заран тюшерикди», —
Деб Мухаммат айтханында,
Анга ийнаныб къалалмагъандыла.

1338

Мухамматны айтханы керти болуб,
Рысхылы болуб къайтхандыла.
Ийнанмагъан муслиманла уа
Ойсураб да къалгъандыла.

1339

Сермешде этилген хорламла
Мухаммат джанлыланы санын,
Иги кесек кёбейтгенди,
Къолгъа тюшген рысхыны да.

1340

Бёлюб бешден бирисин,
Муслиманлагъа экили болгъан
Факъырлагъа да юлешиб,
Таукеллендиргенди кёбюсюн.

1341

Уллуну да, гитчени да,
Саусузла бла къартланы да
Къазауатха кёллендиргенди,
Эртдеги къулланы да.

1342

Джесирлерине кѳураишле,
Муслиманлагѳа кѳб тѳлеб,
Уллу хайыр тюшюргендиле,
Урушдан тюшгенден эсе.

1343

«Меджусме» — деб джюрюген
Мухамматны ата кѳарнашын,
Дирхем тѳлеб — онеки минг,
Этгендиле башына бош.

1344

Абд-Шамс-Махзум тукѳумланы
Джесирлери ючюн да алгѳандыла
Иги кесек рысхы
Ислам динни джаулары.

1345

Мухамматны меджус кюеую,
Зайнаф деген кѳызыны эри,
Муслиманлагѳа тюшгенин эшитиб,
Келечи ийгенди.

1346

Зайнаф эрге баргѳанында,
Мухаммат кѳызына анасы
Хадиджатны мынчакѳларын
Берген эди саугѳагѳа.

1347

Зайнаф, джалына атасына,
Ол мынчакъланы бериб ийгенинде,
Мухаммат аланы кёрюб,
Хадиджатны кёзюне кёргюзте.

1348

Аны кёлю толуб,
Былай айтдыргъанды кюеуюне:
«Не Ислам динни сен ал,
Не да Зайнафны къайтар» — деб.

1349

Башына эркин болур ючюн,
Ислам динни алгъандан эсе,
Зайнафны ызына къайтарлыгъын
Айтханды келечиге.

1350

Абуль-Асны бош этгенден сора,
Къайтханында уа ол Меккагъа,
Хазырлагъанды къатынын джолгъа
Иерге меджусуу къураишлеге.

1351

Унамагъандыла къайтарыргъа
Файгъамбарны къызын ала.
Аманат халда тутаргъа
Излегендиле Меккада.

1352

Заинаф кетерге тебрегенинде уа
Бир кѳураишчи Хаббар,
Ёлтюреме деб аны,
Бычагъын ёрге кёлтюргенди.

1353

Мухаммат да, аны эшитиб,
Кѳолларына муслиманланы
Кѳачан тюшсе да, Хаббарны
Кюйдюрюрге буюргъанды.

1354

Душманларын христианлыла
Отда кюйдюрюб тургъандыла.
Муслиманлагъа уа аллай затны
Этерге Аллах буюрмагъанды.

1355

Файгъамбар да ол себебли,
Буйругъун тюрлендиргенди:
«Отда кюйдюрмейин, аны башын
Кесерге керекди», — дегенди.

1356

Абуль-Ас а Заинафны
Не заманда да атмагъанды.
Алайлыгъын Мухаммат, эслеб,
Разы бола тургъанды.

1357

Заинафдан Абуль-Ас да
Сюймей эди айырылыргъа.
Ол да бек разы эди
Аллай эри бла джашаргъа.

1358

Алай а Мухамматха берген сёзюн
Толтурмайын къояргъа Абуль-Асны
Къолундан келмегенди,
Ол зат джарсытхан да этгенди аны.

1359

Атасына къайтхандан сора
Заинафны кёбле тилегендиле.
Ол да барыргъа унамаса,
Къысмагъанды Мухаммат да.

1360

Алты джыл ётгенден сора
Кесини кериуанлары бла
Абуль-Ас джангыдан муслиманланы
Тюшюб къалгъанды къолларына.

1361

Абуль-Ас атасындан
Тилегенди Рахимли боллугъун.
Къатыныны болушлугъу бла
Къутулуб кёб палахдан

1362

Ислам динни да алгъанды.
Мухаммат да кызы Зайнаф
Джангыдан Абуль-Асха эрге
Чыкъса разы болгъанды.

1363

Тёлеусюз ариу кьутулгъан
Джесирлени ичинде эм башчы
Абу-Суфиянны джашы болгъанды,
Къанлы джауу Мухамматны.

1364

Къураишлени къолларына тюшген
Бир муслиманны ызына бериб,
Абу-Суфиян тёлеу бермей,
Кесини джашын бош этдиргенди.

1365

Мухаммат, муслиман динни
Къабыл этген джесирлеге,
Аладан джукъ алмай,
Болушлукъ бердириб тургъанды.

1366

Муслиман динни алгъанланы
Бир къаууму, къураишледен къоркъуб,
Джашагъан джеринде джашай,
Меккагъа къайтмай къалгъанды.

1367

Ауурлукълары юйлерини
Башларындан басхан джесирлеге,
Мындан ары муслиманлагъа
Ала къаршчы турмазча этилгенди.

1368

Аллайлагъа аман этмегендиле:
Мухаммат аланы Меккагъа
Къайтарыргъа бош этгенинде,
Джыйылгъандыла юйлерине.

1369

Аланы къул этиб сатмагъанды,
Бугъоула салыб къыйнамагъанды.
Мухамматны ол джесирлеге
Кёргюзтген Рахматы болгъанды.

1370

Джесирлени юсюнде Мухамматны
Бир магъанасы болгъанды:
Эркин этиб душманларын,
Джумушатыу джолун тутханды.

1371

Бушуу этиб кюйгенди
Мухаммат Рукая ёлгенинде.
Аны замансыз ауушханы
Ишине да чырмау болгъанды.

1372

Файгъамбарны кюеую
Анга уллу таянчакъ эди.
Къызы ёлгенинде уа
Джууукълукъ да юзюлгенди.

1373

Муслиман умметге оноучу —
Бир къауумланы арасында
Кесине орун табаргъа
Кюрешген эди Умар да.

1374

Джетер ючюн муратына
Кесини къызы Хафзаны
Эрге берирге Абу-Бекрге
Кёлю айланыб тохтагъанды.

1375

Эри уа Бадыр ёзенде
Белгили урушда ёлген эди.
Хафзагъа уа ол кёзюуде
Онсегиз джыл толгъан эди.

1376

Айтыугъа кёре, кёз къаматхан
Ариу тиширыу болгъанды.
Атасына ёхтемлиги бла
Ушар ючюн къалмагъанды.

1377

Джылы келгенин
Ол сылтаугъа салыб,
Къылыгъын джаратмай къызны,
Абу-Бекр унамагъанды юленирге.

1378

Сора Осман-ибн-Аффагъа
Берирге къызын излегенди.
Алай а, ол да унамагъанында,
Умаргъа ачыу тийгенди.

1379

Умар аллай тарыгъыуларын
Айта, Мухамматха баргъанында,
Къайгъы чыгъа айланнганын
Мухаммат ангылаб,

1380

Кесине тилегенди Хафзаны.
Умар бек къууаннганды.
Ишни артха созмайын,
Мухаммат Хафзаны алгъанды.

1381

Савда бла Айшатны
Юйлери джууукъ болгъанды.
Алайлада юй ишлеб,
Хафзаны ары джыйгъанды.

1382

Мухаммат джангы къатынын
Джаратхан этгенлигине,
Джашагъанды тюрлендирмейин
Айшатха тутхан иннетин.

1383

Юйюнде Хафза Мухамматны
Тюйюшле чыгъара тургъанды.
Керексизге эрини джюрегин да
Кёб кере кыйнагъанды.

1384

Файгъамбар анга да къарамайын,
Аллахдан келген Къуран сёзлени
Джыйыб тургъан кюбюрюн
Хафзагъа аманат этгенди.

1385

Мухаммат Осман-ибн-Аффагъа,
Джууукълукъдан суууб тургъаннга,
Къызы Умм-Кюлсюмню бериб,
Кюеу этгенди джангыдан.

1386

Абу-Бекр да, башхала да,
Осман, Умар, файгъамбар бла
Джууукълукъларын бегитиб,
Кёлкълалды болмай джашагъандыла.

1387

Алай бла умметлени
Седрей башлагъан джерлери,
Душманлары кюлмейин,
Джел кирмезча эшилгенди.

1388

Огъурлу, ариу сыфатлы,
Диннге берилген тиширыуланы
Файгъамбар сыйлы кёргенди,
Эм мийикде тутханды.

1389

Кюч алыб тебрегени Мухамматны
Мунафукъланы бек сагъайтханды.
Уллу къайгъыгъа аланы салыб,
Джолгъа джайыб къойгъанды.

1390

Къаршчы чыкъгъан меджуслеге
Мухаммат кесиди.
Муслиманла аны суймейдиле,
Аны джанлы тюдюле

1391

Деген оюмну айтыб Убаида,
Къураишлеге къаршчы урушну
Муслиманла ачмагъандыла,—
Деб билдиргенди меккачылагъа.

1392

Къураишле бла уруш этерге
Аллах чыртда буюрмагъанды.
Мухаммат кеси къурашдыргъанды, —
Деб санагъандыла аны ётюрюкчюге.

1393

Алай айта Мунафукъла,
Джууукъ заманда къураишле,
Кючлерин джыйыб, Мухамматха
Чабарыкъларына ийнаннгандыла.

1394

Иуда динин тутханланы
Къууандырмагъандыла Меккада.
Ол тукъумла бек къоркъгъандыла
Кючлерин билиб муслиманланы.

1395

Мухамматны суймегенле
Мединачыла да къаршчы анга
Чыгъарыкъларын излегендиле,
Аманлыкъларын аямагъандыла.

1396

Къыт боллукъду аш-суу да
Кёб турмайын хар джерде да.
Ала айтханны биз этсек
Деб, адамланы къозгъагъандыла.

1397

Джырчыла джырла джырлагъандыла
Файгъамбаргъа налат бериб.
Кааб-ибн аль-Ашраф поэт а
Меккада ачыкъ аманлагъанды.

1398

Меккачы джесирлени юйлерин
Джарлылыкъ къыса башлагъанды.
Ачха төлеб джесирлери ючюн,
Ашарлары да къалмагъанды.

1399

Адамлары ёлгенле да
Бушууланыб джашагъандыла.
Сирия бла Палестинагъа
Баргъан джолла да джабылгъандыла.

1400

Бу затланы барысын да
Меккачыла бузгъандыла.
Амаллары болмай
Къазауатха хазырланнгандыла.

1401

Мединагъа кирмей къураишле,
Узакъ джол бла Сириягъа
Кериуанларын джиберселе,
Оюлгъанды ол ишлери да.

1402

Мухамматны ёге джашы
Зеит кесини джыйыны бла
Джолда тыйыб кериуанланы,
Рысхыларын сыйыргъанды.

1403

Меккачыла къоюб къачхандыла
Бютеу хапчюк харакетлерин.
Къураишле уа ол ишден сора
Ёрге туруб къалгъандыла.

1404

Абу-Лахаб да, Бадыр да
Къураишлени болумларын эшитиб,
Бир-эки кюн ётгенден сора
Ёлгендиле уллу азаб чегиб.

1405

Айтыугъа кёре, аллай азабны
Аллах Лахабха сынатханды.
Ислам диннге къаршчы чыкъгъаннга
Аллах къыйынлыкъ буюргъанды.

1406

Бютеу санлары ирин этиб,
Къатына киши баралмагъанды.
«Эминадан ауруй болур эди» — деб,
Ёлюгюн да киши джуумагъанды.

1407

Къабыр къаза турмайын анга,
Ёлююн атыб бир чунгургъа,
Атын этиб, юсюне
Топуракъ къуюб къачхандыла.

1408

Сыйсыз ёлюм Абу-Лахабха
Начаслыгъы ючюн, Аллах анга
Джетдиргенди дегендиле,
Джыламайын джыйылгъанла.

1409

Кючюн сансыз этгендиле да
Къураишле Мухамматны,
Андан хорланнгандыла,
Деб сёз чыгъаргъандыла.

1410

Ол себебден Мединагъа
Къаршчы чабыуулну ашыкъмайын,
Иги хазырланыб этерге
Деген оюмгъа келгендиле.

1411

Аланы къанларын муслиманладан
Алыргъа керекди дегендиле.
Джылауну бошуна этмейин
Бадырда джоюлгъанла ючюн.

1412

Адетдеча басдырмагъандыла
Бадырда джоюлгъанларыбызны.
Къанны – къан бла джууаргъа,
Дерт джетдирирге керекбиз

1413

Деб, Абу-Сафианны къатыны
Хенда муслиманлагъа
Дерт джетдирирге меккачыланы
Бютюн да бек чакъыргъанды.

1414

Бадырда баргъан къазауатда
Хенданы атасы,
Атасыны къарнашы,
Джашы да джоюлгъандыла.

1415

Абу-Сафиан да, джашы ючюн,
Муслиманлагъа дерт джетдиргинчи
Тынчлыкъ табыб турмазлыгъын
Ачыкъ этиб айтханды.

1416

Берген антын толтурлугъун
Кёргюзтюр ючюн, муслиманланлагъа
Экиджюз чакълы аскери бла
Атланганды Мединагъа.

1417

Мединаны уа тийресине
Кеч барыб джетгенлеринде,
Надыр тукъумну шыйыхы
Джетерча этгенди кёлюне.

1418

Бош турмагъанды Мухаммат да:
Мединадан, башха джерледен да
Иги кесек кюч джыйыб,
Хазырлагъанды орушха.

1419

Къазауатха буюргъан келямларын
Ётюрюкге чыгъаргъан адамланы
Кечгинчилик бермейин,
Кереклилерин табдыргъанды.

1420

Келямланы хыликге эте,
Солуу табмайын тургъанында,
«Къайсыгъыз хазырсыз ёлтюрюрге?» —
Деб, Мухаммат соргъанында,

1421

Абу-Афакны, — мен — деб,
Кеси джууукъларындан бири
Кюндюзгю кюн юйюне барыб,
Къама бла ёлтюргенди.

1422

Марваны кызы Асма
Мухамматны кёрюб болмагъанды.
Хар кзуру да анга кършчы болуб,
Назмула джазыб тургъанды.

1423

Меккадан келиб, Мухамматха
Табынганланы терсге санагъан
Абу-Афакны ёлтюргенлерин
Терсге санаб джашагъанды.

1424

Тёзалмайын Мухаммат да,
«Марваны кызын кёз аллымдан
Кзуруталлыкъ ким барды?!» — деб,
Кычыргъанды муслиманлагъа.

1425

Кысха джуугу Асманы
«Мен!»- деб кычырыб, Умаира
Кече юйюне барыб ёлтюргенин
Мухамматха келиб айтханды.

1426

Мухаммат файгъамбар анга:
«Умаира, Сен Аллахха болушханса!» —
Деб, ангылатханды,
Аны алай этгенин джаратыб.

1427

Джууукълары да, Умаирагъа
Чамланыр орнуна, экинчи кюн
Ислам динни джаратыб,
Къабыл этиб алгъандыла.

1428

Алай бла Бадырдан сора
Мединада муслиманлагъа,
Файгъамбаргъа да къаршчы чыгъыб,
Кюрешгендиле сындырыгъа.

1429

Нек дегеннге, муслиманла,
Ислам динни душманларын
Дженгил джоуб, Аллахны аллына
Барлыкъларын джаратхандыла.

1430

Мухамматны Меккадан эсе,
Мединадагъы душманлары
Кураиз, Надир дегенле
Кючлюрек тукъумдан эдиле.

1431

Мухаммат, кесини кючю бла
Аллай меджусу тукъумланы
Боллукъ эди къоратыргъа,
Къарагъан джери болмаса.

1432

Ала бла кюреш башларгъа
Мухаммат турса сылтау табмай,
Къойнукъ тукъумдан бир джаш,
Алтындан затла ишлеучю

1433

Базарда сатыу эте тургъан
Бир муслиман къатынны,
Къатына барыб,
Ёрге кёлтюргенди чебгенин.

1434

Муслиманла уа, тёмейин,
Меджусу кир адетлеге,
Айланган заман болгъаны себебли,
Ол джашны ойнагъанын

1435

Уллу бешишге санаб,
Муслиманладан биреу,
Алайда огъуна ол джашны
Бычакъ бла уруб ёлтюргенди.

1436

Джууукълары да ол джашны
Муслиманланы ёлтюргендиле.
Аллай ишле уа Мухамматны
Умметин иги чамландыргъанды.

1437

Сауут алыб кьолларына,
Къуршоулаб къаланы төгерегин,
Къымылдатмайынк кьойгъандыла
Кьойнукъчу тукъумну адамларын.

1438

Ачыкъ къазауат этерге
Муслиманла бла базмагъандыла.
Чууут динни тутханла
Болушурла, деб кьоркыгъандыла.

1439

Ала айтхан тукъумла да
Болушуб алай кьыйналмагъандыла.
Надыр, Кураиз тукъумла уа
Чырта къатышмагъандыла.

1440

Башчылыкъ этген Ибн Убаи,
Хазратчы тукъумла да,
Тынгылауну басхандыла,
Сюймегендиле джарашдырыгъа.

1441

Ибн Убаи аскери бла
Къайнукъчуланы кьарыуларын айтыб,
Къоркьутургъа кьуралса да,
Мухаммат анга ачыуланыб,

1442

Къатындан Ибн Убаиданы
Терк огъуна кыыстагъанды.
Аны уа уллу кючю болгъанын
Мухаммат ангылаб тургъанды.

1443

Мухаммат къойнукъчулагъа
«Ислам динни алыгъыз да,
Бютеу тукъумларыгъыз бла
Муслиманла болугъуз!

1444

Не да юйлеригиз бла
Рысхыгъызны къоюб,
Мединадан кетигиз!»
Дегенинде алагъа.

1445

Мухамматны айтханын этиб,
Муслиманла болмаз ючюн,
Мединадан узакъгъа кетиб,
Хабар деген джерде
джашагъандыла.

1446

Мединагъа кечюб келгенлеринде,
Юйлери болмагъан мухаджирле,
Къойнукъчула къоюб кетген
Юйлеге джашаргъа кечгендиле.

1447

Алай бла бу хорламда
Мухаммат белгили болгъанды.
Джауу ибн Убаины уа
Кючю седирей башлагъанды.

1448

Мухамматны кёрюб болмагъан
Бир къауум къойнукъчуланы
Мединадан къысталгъанлары
Болумну рахат этмегенди.

1449

Поэт Кааб ибн Ашраф
Къураишлени муслиманлагъа
Къаршчы чакъырыб айланганды
Кесини джырларында.

1450

Меккадан ол келгенинде,
Мухаммат аны джояргъа
Буйрукъ берсе муслиманлагъа,
Беш ансар джаш боюнларына

1451

Ёлтюрюрге алгъанлыкъгъа,
Мединада аны ахлулары
Болгъаны себебли, аны
Болмай эди джояргъа.

1452

Бек сакъ болуб ол кесине
Джюрюгени ючюн,
Ачыкъ чабыуул этерге
Ансарла къркъгъандыла.

1453

Аны алдаб бир джанына
Алыб кетиб ёлтюрюрге,
Керек болса, ол Ислам диннге
Алай келишмегенинде,

1454

Алдаргъа чыртда болмаса,
Не этерге билмейин ансарла
Амалсыз болуб кългъандыла.
Ол заманда Мухаммат:

1455

«Кааб Исламны джаууду!
Аны не этиб да ёлтюрген
Гюнах тюлдю,»
Дегенди ансарларына.

1456

Ансарла, эрлай Каабха тюбеб,
Бир кече аны чыгъаргъандыла:
«Душманларыбыз Мухамматны» — деб,
Каабаны ийнандыргъандыла.

1457

Кёкюрегин аны ариу джарыб,
Джюрегин чыгъаргъандыла.
Ансарла алыб келиб,
Мухамматны аллына атхандыла.

1458

«Ислам дин ючюн этгенсиз да,
Сиз бу ишигизни» деб,
Разылыгъын билдиргенди
Файгъамбар муслиманлагъа.

1459

Къанлары-джанлары бла
Ислам диннге берилиб,
Мухамматны айтхан ишин
Толтургъандыла муслиманла.

1460

Сёзюн джерге тюшюрмеген
Аладан бири, кесини
Туугъан къарнашы меджусге:
«Файгъамбар меннге башынгы сени

1461

Кесиб кел деб буюрса,
Сёз айта турлукъ тюлме»
Деб, билдирсе къарнашына,
Киргенди ол да Ислам диннге.

1462

Аллай ишлени кёре тургъан
Мединадагъы меджусле да,
Къаршчы чыгъаргъа Мухамматха
Алай бек базмагъандыла.

1463

Муслиман меджуслени
Межгитлерине тиймегендиле.
Ала джангыз Ислам диннге
Тийгенни суймегендиле.

1464

Бадыр сермешден сора да
Муслиманла Мединаны
Тегерегинде джашагъанлагъа
Чабыуул этиб башлагъандыла.

1465

Мухаммат хар чабыуулгъа
Кеси башчылыкъ этгенди.
Мухаджирледен орнуна да
Адам салыб кетгенди.

1466

Хар чабыуул сайын
Кёбден кёб адам къошулуб,
Тёртджюз джарымгъа дери
Джетгенди адамланы саны.

1467

Алтыджюз джыйырма төртюнчю джылны
Май айында Мухаммат
Наджге барыб, бир айны
Анда туруб кьайтханды.

1468

Сентябрь айда кьайтыб барса,
Алгын баргьаныча, экинчи кере
Гатафанчыла Мухаммат бла
Уруш этерге базмагьандыла.

1469

Мухаммат октябрь айда да
Хиджаз тауну төгерегиндеги
Меджусуу тукьумлагьа барса,
Ала да кьаршчы чыкьмагьандыла.

1470

Мухамматны чабыуулары
Медина төгерегинде тукьумлагьа
Ислам динни джаяргьа
Онг бергенден сора да,

1471

Ала бир-бирлери бла тюбешиб,
Сёз ючюн, «Меккачы кьураишле
Муслиманлагьа кьаршчы чыкьмагьыз», —
Деб айтыргьа кюрешгендиле.

1472

Сыйлы айла башланганлай,
Дин джорукъланы бузмагъанды.
Мухаммат чабыуулну тохтатыб,
Къураиш чабыуулну сакълагъанды.

1473

Алтыджюз джыйырма бешинди джылны
Март айыны онбиринчи кюнюнде
Абу-Суфианны башчылыгъы бла
Мухамматха къаршчы чыкъгъандыла.

1474

Китан, Тихан эмда башха
Меджусуу тукъумладан да,
Аны юсюне да Эфиопияны
Аскерлери къошулгъандыла.

1475

Алагъа базыныб меджусле,
Тейрилерибиз болушурла деб,
Бир-бирлерине кёл эте бара,
Абва деген элге джетгендиле.

1476

Джолда бара, тохтаб солуй,
Мартны джыйырма биринде,
Мединагъа джууукълашхандыла
Таукеллениб баргъан къураишле.

1477

Ала Медина ёзенни
Магрибге айланган джеринде
Арпа сабанланы ичинде
Шатырларын къуруб тохтагъандыла.

1478

Тюелери бла атларын ийиб,
Мединачыланы бачхаларында
Хурма тереклерин къырдырыб,
Уллу халеклик салгъандыла.

1479

Къураишле Меккадан
Чыкыгъанлай, муслиманлагъа
Джан басхан кёчгюнчю тукъумладан
Хапар келгенди Мухамматха.

1480

Меджуслени къалай,
Къаллай кюч бла келгенлерин
Киши да билмейин тургъанды,
Ала Мединагъа джетгинчин.

1481

Ала орналгъандан сора
Кючлерин алай билгендиле.
«Чабыуул этерле» — деб, кече
Мухамматха билдиргендиле.

1482

Муслиманла эртденгиде
Аскер кенгешге джыйылыб,
Шахар ичинде къазауат
Этерге дегендиле.

1483

Ол оноуну унамагъандыла
Талпыб тургъан джигитле.
«Душманны шахаргъа джиберсек,
Бизге ыйлыкъды», — дегендиле.

1484

Джашла айтханны тюзге санаб,
Къураишле тохтагъан джерге
Чабыуул этерге оноу этиб,
Мухаммат кеч эте джолгъа чыкыгъанды.

1485

Душман орналгъан сабанны
Сол джаны бла айланыб,
Тереклени ичи бла
Къарангы кече къоркъмай,

1486

Шабат кюнню эртденнгисинде,
Март айны джыйырма ючюнде,
Кеслерин муслиманла бегитгендиле
Ухуд тауну этегинде.

1487

Эки кѳат кюбе да кийгенди
Файгѳамбар кесини юсюне.
Кѳылычын а Кузмагѳа бергенди,
Етгюр болгѳаны себебли.

1488

Ол билмегенди кишиден кѳоркѳа,
Кеси да меджус болгѳанды.
Муслиманланы джакѳлар мурат бла
Уруш этерге кеси келгенди.

1489

Мухамматха шатыр салгѳандыла
Ухуд тауну башында.
Ол мийик джерден кѳарарча,
Кѳазауатха оноу эте турурча.

1490

Уруш барлыкѳ джерни
Онг джанындагѳы кѳанатына
Элли садакѳчы салгѳанды,
Сол джаны уа кѳуз болгѳанды.

1491

Файгѳамбар ортасына да
Сюннгенлери бла сауутланнган
Муслиманланы салгѳанды, —
Атлы аскери уа болмагѳанды.

1492

Душманла муслиманладан
Эки-юч кереге кёб эдиле.
Мукъминле да, илгенмейин,
Эрлеча ёрге сюелгендиле.

1493

Къазауат баргъан сагъатда
Онглу болуб, душманны
Артха ыхтыргъандыла
Джигитликлери бла муслиманла.

1494

Къуугъандыла меджуслени,
Лагерлерине аланы джетиб.
«Рысхылы болабыз» — дегенлери
Артыкъ да бек къыздырыб.

1495

Урушну онг джанындагъыла
Меджуслени къачханларын
Кёргенлеринде, ол садакъчыла да
Къычыргъандыла аямайын:

1496

«Талауур рысхы» — деб,
Мухамматны буйругъун бузуб.
Орналгъан джерлеринден тебиб,
Палах этгендиле аланы къууб.

1497

Хамид-ибн-Валид башчы,
Атлы аскерин эрлай джыйыб,
Душман таба
Джангыдан чабыуул этиб,

1498

Къазауат майданындагъы
Садакъчыланы ууатыб,
Меджуслени къууб баргъанланы
Эрлай ызларындан джетиб,

1499

Мукъминлени илгендиргенди
Къуугъанларын къоюб ала,
Ухуд таулагъа къыстырылгъандыла.
Кимден эсе да ол заманда

1500

«Мухамматны ёлтюргендиле» — деген
Хапарны эшитгенлеринде,
Къачхандыла къазауатдан
Къоркъуу кириб мукъминлеге.

1501

Алайда уа Мухаммат ёлмегенди.
Аны къатында муслиманланы
Байракъларын кёлтюрюб тургъан,
Мухамматха бек ушагъан ёлгенди.

1502

Ол а Мусаб болгъанды.
Алайгъа джетген джигит Алий
Аны къолундан тюшген байракъны
Джерден ёрге кёлтюргенди.

1503

Юслерине чабхан къураишледен
Бирин файгъамбар сюнгюсю бла
Уруб къаблагъандан сора,
Бир таш тийиб Мухамматха,

1504

Бетин джаралы этгенди,
Джаягъына окъ чанчылыб,
Бир тишин да сындыргъанды,
Аягъын да аурутханды.

1505

Мухаммат къураишлени
Къолларына тюше тебрегенлей,
Кёлтюрюб эрлай муслиманла
Тау башына чыгъаргъандыла.

1506

Ычхыннганла къазауатдан
Файгъамбар таба къачхандыла.
Къураишле ызларындан
Къуууб да къыйналмагъандыла.

1507

Абу-Суфиян да сермеш башларгъа
Кесине алай базмагъанды.
Тукъумла кёб болгъаны себебли,
Джан басханды муслиманлагъа.

1508

Ол сермешде муслиманланы
Джетмиш адамы джоюлгъанды.
Къураишледен да бир онусун
Меджус Кузма къыргъанды.

1509

Кеси да ауур джаралы болуб,
Тау башына чыгъаргъандыла.
Чыдаялмайын джараларына,
Ол бек инджилгенди.

1510

Мухаммат аны кючлююгюне
Уллу махтау бергенди.
Муслиманла джанлы сермешгени ючюн,
Гюнах болмагъанын билдиргенди.

1511

Ол сермешде Ислам динни
Джигит джашы, белгили
Хамзат да ёлгенди
Абиссинли Ухша бла.

1512

Муслиманланы ёлюклерин кёрюб,
Ол къазауат майданда
Къураишле къууанчлы болуб,
Къанны къан бла джуугъандыла.

1513

Ёлген муслиманланы
Юслеринден тешиб кийимлерин,
Алгъандыла кубелерин,
Алай бла да тохтамайын,

1514

Ёлюклени кесиб бурунларын
Эмда кесиб къулакъларын,
Къарынларын жаргъандыла,
Къан бла джууб къанларын.

1515

Абу-Суфиянны къатыны Хенда
Хамзатны эмда башха ёлюклени
Къулакъларын тизиб халыгъа,
Мынчакълача такъгъанды бойнуна.

1516

Хамзатны джарыб кёкюрегин
Абиссилли, адамланы къатында
Хендагъа алыб берсе джюрегин,
Ол да ашаб тебрегенди аны.

1517

Къураишле алайдан кетгенлей,
Тау башындан муслиманла
Тюшюб, къазауатда джоулгъан
Нёгерлерин асырагъандыла.

1518

Аланы джуугъан да этмейин,
Экишер, ючюшер асырагъандыла.
Ислам ючюн джан берген
Шеитлеге санагъандыла.

1519

Хамзатны къабырын къучакълаб,
Мухаммат бек джылагъанды.
Джабраиль мёлек ёрлей келиб,
Хамзатха алай айтханды:

1520

«Кёкню аршынында Хамзатха
Сыйлы джер сайланнганын
Эмда «Исламны Асланы» — деген
Аты ёмюрге сакъланныгъын.»

1521

Джабраиль алай билдиргенден сора
Мухаммат тынчлыкъ табханды.
Ол хапар а муслиманланы
Барысына да джайылгъанды.

1522

Джоюлгъанланы къабырларын
Мермер ташла бла джасагъандыла.
Ол батырланы атлары да
Белгили турурча сакъланадыла.

1523

Ингиринде уа Мухаммат,
Хорланыб, ол джыйыны бла
Къайтханында Мединагъа,
Къууаннгандыла меджусле да.

1524

Экинчи кюнню эртденнгисинде
Джыйырма ючюсюнде март айны,
Ыйых кюню файгъамбар
«Ухуд» къазауатха къошулгъанланы

1525

Къодучула ийиб чакътыргъанды.
Ибн-Убайда эм мунафукъладан
Бир адам да къошмайын,
Къураишлени ызларындан

1526

Муслиманла къуугъанлыкъгъа,
Атлагъа, тюелеге миниб баргъан
Маджуслени джеталмайын,
Джыйырма чакътырым Мединадан

1527

Хамр-аль-Азад кьююну
Төгерегине чатырларын салыб,
Мухаммат ызына кьайтханды,
Джыйыны бла юч кюн туруб.

1528

Абу-Суфиан да
Сермеширге кьайтмагъанды.
Кесини юч минг аскери бла
Меккагъа сау-эсен кьайтханды.

1529

Динлери ючюн муслиманла
Джанларын аямазлыкъларын
Билиб, кьайтханды
Мухаммат хорлам табханча.

1530

Мухамматха келген Келямлада
Кёб зат ачыкълана,
Къазауатны юсюнден да
Алтмыш төрт аят келгенди.

1531

Аллах а муслиманланы
Ол къазауатда сынагъанды.
Ызындан файгъамбарны барыб,
Тюз этгенлери да джазылады.

1532

Ол кѣзауатха кѣатышмагъанла
Иймансыз меджуследиле.
Кечерикди Аллах аланы
«Кечигиз бизни», деселе.

1533

Бадырда хорламгъа джетгенча
Джетиширик эдиле Ухуда да.
Хорлаб башлагъанларында уа,
Дуния малгъа алдангандыла.

1534

Файгъамбарны садакъчыла
Буйрукъларын бузуб,
«Рысхы» — деб чабхандыла,
Бегинген джерлеринден чыгъыб.

1535

Терсликлерин Аллах аланы
Бек ариу да джетдиргенди.
Алай а Аллах муслиманланы
Толу ууатдырыб кѣойдурмагъанды.

1536

Аллахдан келген аятлада
Ухуд кѣзауатха кѣатышханла
Джандет ахлула боллукълары
Бек ачыкъ да айтылады.

1537

«Мухаммат ёлдю» дегенлеринде,
Джан солуу этиб муслиманла
Къачыб тебрегенлерин ол
Кёрюб тургъанды тау башында.

1538

Ол ишни Мухаммат джаратмагъаны
Аятлада айтылады.
«Мухаммат да адамды» — деб,
Анга да ёлюм джазылгъанды.

1539

Файгъамбар ючюн этилмейин
Къазауат, дин ючюн баргъан эсе,
Файгъамбар джоюлгъанлыкъгъа,
Дин ючюн кюреш тохтамазгъа керек эди.

1540

Къазауат этерге муслиманла,
Къарамайын бир затха да,
Ислам динни джер юсюне
Джаяргъа борчлудула.

1541

«Къазауатха бармайын,
Сиз турсагъыз Мединада,
Боллукъ эди джан сакъларгъа»
Дегенлеринде мунафукъла.

1542

Мухаммат: Огъай! — дегенди —
Къайры барса да, аджалы джетген
Къутулаллыкъ тюлдю, — дегенди, —
Къызбайлыкъ къутхармайды ёлюмден.

1543

Къазауатха кириб, Аллах джолуна
Джигитлеча джоюлгъанланы
Ёлгеннге санамагъыз!
Аллахны ала къонакъларыдыла».

1544

Файгъамбарны айтханын этиб,
Мындан арысында муслиманла,
Къыйын сагъатда артха турмайын,
Къурман этселе джанларын.

1545

Сермеше турсала муслиманла,
Меджуслени хорларгъа
Онг бериллик эди, — деб айтылады.
Мухамматха келген келямлада.

1546

Бошалгъандан сора Ухуд къазауат,
Мухаммат кёб турмайын
Къураишлени тукъумундан чыктыгъан
Мхзум деген тиширыугъа юйленгенди.

1547

Аны керти аты Ум Салама болгъанды.
Аны Абу-Бекр, Умар да тилегендиле.
Ол алагъа барыргъа унамай,
Мухаммат тилегенинде, анга баргъанды.

1548

«Мени сабийлерим бардыла,» — дегенинде,
Мухаммат анга кыйналмагъанды.
«Кюндешлигим да мени кыйнар,» —
Деб билдиргенди тиширыу.

1549

«Кюндешлигинг шош болурча
Мен Аллахдан тилерме,» — десе
Файгъамбар Ум-Саламагъа,
Ол да разылыгъын билдиргенди.

1550

Ишлери алай созулмагъанды.
Мухамматны юч бийчеси да
Джашагъан юйге келиб, Ум-Салама да
Алайда джашаб башлагъанды.

1551

Файгъамбар сора Ум-Саламанны
Ол бийчелерича кӛргенди.
Бир аш къазан, джатар орун,
Бир тирмен да бергенди.

1552

Ухуд тауну башындан кёрюне
Эртденнги кюнню нюр таякълары,
Хурма тереклеге да тие,
Мухамматны отоуун джарытханды.

1553

Аллахны Келечиси ол заманда
Эртденнги намазын кылыб бошаб,
Айланнганды арбазында
Юй джумушларын тындыра.

1554

Кече файгъамбар Аллахха табына,
Тёрт сагъатдан артыкъ джукъламагъанды.
Кюндюз кеси кыалыргъа да
Аллай бошлукъ табмагъанды.

1555

Кюн бир кесек кёлтюрюлгенден сора
Арбазы адамдан толгъанды.
Факъырлыкъ кысхан, къртайгъан
Муслиманла болгъандыла ала.

1556

Ала бош заманларында
Мухаммат бла кенгеширге
Кёллери бла суйгендиле,
Джыйылыб аны арбазында.

1557

«Бош болмаз», — деб къарамайын,
Муслиманла хаманда
Джумушлары бла Мухамматха
Келиб, кетиб тургъандыла.

1558

Мухамматны бийчелери
Адамсыз болмагъандыла.
Джууукъ ахлулары келиб,
Алий бла ушакъ этиб тургъандыла.

1559

Мухаммат кеси кыйынлы
Сюйгенликге къалыргъа,
Аллай онгу болмагъанды
Аллахха табыныб турурча.

1560

Меккадача болмайын,
Мединада иши кёб болгъанды.
Кеси джангыз къалыргъа
Заман чыртда табылмагъанды.

1561

Шахардан чыгъыб кетерге
Бютюн да бек джарамагъанды.
Ант этген душманлары
Ёлтюрюрге боллукъ эдиле.

1562

Дин кѳуллугѳун толтурургѳа
Межгитге барыб тургѳанды.
Межгитни тюз кѳатында
Шатырчыгѳы да болгѳанды.

1563

Аллахха табына, ол анда
Эки-юч кюн да тургѳанды.
Ол кѳзюледе киши аны
Тынгысын да бузмагѳанды.

1564

Арт кѳзюуде юйюрю
Мухамматны кѳыйнамагѳанды.
Бадырдан тюшген юлюшю
Анга тамам болгѳанды.

1565

Мухамматны джайлыкѳлада
Тюе сюрююю кютюлгенди.
Накѳут-налмаз мынчакѳла да
Айшатха алыб да бергенди.

1566

Башха кѳатынларына да
Сыйлы сауутла алыб бергенди.
Кѳалайда да уруш чыгѳармай,
Ариу джашаргѳа кюрешгенди.

1567

Кёлтюрюрге кюрешгенди кёллерин
Бирча кёрюб бийчелерин.
Белгили да этгенди
Къайсысы бла къаллыгъын.

1568

Аны бузаргъа файгъамбарны
Эркинлиги болмагъанды.
Джолгъа чыкъса, биргесине
Бирин алыб баргъанды.

1569

Биргесине ким барлыгъын
Чёб атыб билиб тургъандыла.
Тюени сыртында шатыргъа
Миндириб атландыргъандыла.

1570

Ариу сёзлени бийчелерине,
Джюрек суймеклигин да
Тенг юлеширге излегенликге,
Джылы адамны оза бара,

1571

Аланы бирча суйюб турмазлыгъын
Мухаммат джашауда ангылагъанында,
Айшатха мынчакъла алгъанын
Башхалары джаратмайын:

1572

«Юйде тюзлюк сакъламагъанса,
Джумушакъ кёллю болгъанса», —
Деб уллу къайгъы чыгъаргъандыла,
Джараша да тургъандыла.

1573

Ол затла бла байламлы бола,
Кёре тура хар кюнде да,
Аллай келямла келгендиле,
Уллу Аллахдан файгъамбаргъа:

1574

«Сиз, эркишиле, не кюрешсегиз да,
Къатынларыгъызыны араларында
Тюзлюк болаллыкъ тюлдю» —
Деб айыблагъанды алада.

1575

Ухуд тауну къатында
Мухаммат хорланнгандан сора,
Къазауатда джоулгъанланы
Джарлылыкъларына джарарча

1576

Мадар излегенди
Ёксюз къалгъан сабийлеге,
Тул къалгъан къатынлагъа,
Аланы джууукъларына да.

1577

Аланы кългъан рысхыларын
Тюзлюк бла бёлюнмесе.
Аланы юслеринден
Билиб туююш чыгъарлыкъларын,

1578

Аллахдан болушлукъ тилегининде,
Тилеги джетиб Аллахха.
Алтыджюз джыйырма бешинчи джылны
Апрель айында Раббий анга

1579

Оналты аят эшитдиргенди.
Байрым кюн намаз бошалгъанлай,
Мухаммат ол аятланы
Джамагъатха ангылатханды.

1580

Сабийлени рысхыларын
Кеслерине беригиз.
Ёксюзлени рысхыларын
Кесигизникича кёрмегиз!

1581

Джетген юлюшню алагъа
Акъыл-балыкъ болгъандан сора
Кеслерине табдырмасала,
Гюнахлыгъын айтханды.

1582

Некях этиуде да Мединада
Эски меджусуу адетлеча,
Болджал некяхла болгъандыла
Эки джылгъа дегенча.

1583

Бир айгъа да, бир кюннге да
Некях этерге болгъанды.
Бир кюннге этгенлерин
Арта бузаргъа да болгъанды.

1584

Бир тиширыу бир джолгъа
Ненча эркиши бла
Некях джюрютюрге болгъаны,
Бир эркишини талай тиширыу бла.

1585

Някях этиб джюрюгени
Къахмеликге джол ачханды.
Мухаммат а ол адебсизликлени
Бетсизликге санагъанды.

1586

«Юйленнген тиширыуларыгъызгъа
Рысхыгъыздан юлюш этигиз,» —
Деб айтылады Аллахдан
Мухамматха келген келямлада.

1587

Муслиманла къаллай джууукъларына
Юйленирге бла юйленмезге
Боллукълары да айтылады.
Къанлары къатыш джууукъланы

1588

Бир-бирлерине къатышыулары
Фасыкълыкъгъа саналады —
Атасыны бийчелерине да,
Эмчек аналарына да.

1589

Къатышыргъа болмайды
Эгечлерине, къызларына да.
Келген джангы келямлада
Ариу аннгылатханды барын да.

1590

Бир-бирлеринден эр бла къатынны
Айырыу джорукъ да айтылады.
Талах салыныргъа эркишиге да,
Къатыннга да бирчады.

1591

Эр бла къатын айырылыргъа
Сёз ачыкъ болгъандан сора,
Юч айны ала бирге джашаргъа
Керек болгъаны айтылады.

1592

Джастыкъ джууукълукъ болса арада,
Ол кѣзюулени ичинде
Бир-бирлеринден айылыргъа
Джарамайды ол кюнледе.

1593

Аллахны атындан Мухаммат
Джайгъан джорукъларын Мединада
Сингдиргенинде миллетни ичинде,
Хар ким да дурусха санагъанды.

1594

Хар Тайфа тукъум алгъынча,
Оноула чыгъарыб кеслерича,
Эски адетлерин джюрютюб
Туругъа излегендиле.

1595

«Буйрукъду хар инсаннга да
Аллахдан келген джорукъла,» —
Деб ангылатханды Мухаммат
Мединадагъы муслиманлагъа.

1596

Алай бла джангы келямла
Кѣб муслиманны къуандыргъанды.
Къуллагъа Рахимли болургъа
Джангы адетле да чыгъаргъанды.

1597

Сёз ючюн, ауур гюнахлы болгъан
Онг болурун ангылатханды.
Кесин тазаларыкъды гюнахларындан
Эркин этсе тутхан къулун.

1598

Муслиманлагъа къул тутаргъа
Джорукълада буюрулгъанды.
Келген мухаджирлеге уа
Ол бек керек болгъанды.

1599

Къулла тутууну юсюнден
Мухамматны бегитген джорукълары,
Аллай христан джорукъладан
Игирек, маджал болгъанды.

1600

Джарлылагъа болушуу
Ийманы болгъан адамгъа,
Бегитилгенинде, бары да
Сёз да салмайын, бойсуннгандыла.

1601

Бир кесегин муслиманла
Рысхыларыны кеслерини
Бергендиле Мухамматха,
Ол да юлешгенди джарлылагъа.

1602

Файгъамбаргъа рысхыларындан
Мединачы муслиманла
Къаллай бирни берликлерин
Толусу бла билмегендиле.

1603

Хар ким кесича бергенинде,
Мухаммат къаллай бир бер десе да,
Аллай бир бериб тургъандыла,
Ортадан дауур чыкъса да.

1604

Аз бериб, гюнахлы болургъа да
Муслиманла суймегендиле.
Кёб бериб, заран этерге да
Кеслери онгсунмагъандыла.

1605

Аны бла да къалмайын,
Берликлерин бергенден сора,
Джыл тауусулуб бошалгъынчын
Джасакъ джыйыуну башлагъандыла.

1606

Ол ишле уа, оноусуз
Болмазлыгъын ангылаб,
Рысхы джоюуну эки джоругъун
Къурашдыргъанды джаратыб.

1607

Биринчи зекят, деб айтханды:
Юч процентин рысхысыны
Джарлы, бай болса да
Берирге борчлу болгъанды.

1608

Экинчисине садакъа дегенди,
Ким къаллай бир берсе да,
Джарлылагъа разы болуб
Берирге керек болгъанды.

1609

Зекятны да Мухаммат
Айыргъан адам джыйгъанды.
Ол ишде хыянат болмаз ючюн,
Кеси да къошула тургъанды.

1610

Файгъамбар тюшген зекятны,
Къазауатдан тюшген рысхыны да
Ёксюзлеге, сакъатлагъа
Юлешиб тургъанды.

1611

Къарыусуз юйлеге да юлешгенди.
Эринчек адамланы уа
Файгъамбар кёрюб болмагъанды,
Къатына да къоймагъанды.

1612

Файгъамбар былай айтханды:
«Эринчек адамланы
Аллах да суюмейди,
Алагъа болушургъа болмайды.»

1613

Зекят берирге муслиманла
Огъай демегендиле.
Мунафукъла уа ол джорукълагъа
Къаршчы чыгъыб тургъандыла.

1614

Дерт джетдириуню юсюнден да,
Къанны-къан бла джуууну да,
Мухаммат бир кесек джумушатса,
Ансарла аны унамагъандыла.

1615

Келямла айтылгъанына кёре,
Биреу-биреуню билмейин
Ёлтюрюб къойса, Мухаммат
Бюрюгъанды ачха телеуню.

1616

Аллахдан келген буйрукъланы
Мухаммат талайын баджарыб,
Кёб кюрешиб муслиманланы
Тюз джолгъа буруб тургъанды.

1617

Уллу Аллахдан аны ючюн
Кесини кертичи къулуна,
Къаллай бирни суйсе да,
Энчи бергенди Рахимлилин.

1618

Алыргъа буюруб тиширыуланы
626-джылы
Джаз башында бир тул къатыннга,
Кеси да муслиман болгъанды,

1619

Кузаимни къызы Зайнафха
Файгъамбар юленнгенинде,
Бир-эки айдан сора ол да,
Ёлюб къалгъанды, дейдиле.

1620

Рахматлыкъ келтирирге себеб болгъанды
Ол джайгъан жангы джорукъла.
Сермеширге муслиманла бла
Умут этгенлени тохтатыргъа.

1621

Ухуд къазауатда маджюсле
Хорламлары бла къалмайын,
Кеслерин ала джер-джерде
Эркин джюрюб тебрегендиле.

1622

Бир кѣаум маджюсле Мединада
Ислам динни алыргѣа айтсала,
Мухамматха ийнанмайын,
Экили болуб да тургъандыла.

1623

Кѣчюучю тайфаладан Мухамматха
Келечиле келгендиле.
Ислам динин алыргѣа айта,
Джорукъла да излегендиле.

1624

Мурка дегенни башчылыгы бла
Файгъамбар алты муслиманны
Адыл эм ал-Кара таифагѣа
Къуран окъутургѣа ашыргъанды.

1625

Ала джолда ар-Радж деген
Къудукъдан узакъ болмайын,
Солургѣа тохтагъанларында,
Келечиле къоюб къонакъларын,

1626

Кеслери къураишле бла
Шохлукъ джюрютген Худ-кѣл деген
Таифагѣа барыб айтхандыла,
Муслиманла къалайда тургъанларын.

1627

Төгереклеринден кършоулаб,
Худхилчиле муслиманланы:
«Кесигиз бериле эсегиз,
Алмайын къроябыз джаныгъызны»

1628

Дегенлеринде, Муркад
Алданмайын маджюслеге,
«Къран тегейик андан эсе,
Намысыбыз бла ёлейик,» дегенинде,

1629

Негерлеринден экеулен,
Муркадны сёзюн тюзге санаб,
Ол сагъатлай сауутларын алыб,
Маджюсле бла сермешге чыгъыб,

1630

Алайда джоюлуб къралгъандыла.
Худхилчиле къралгъанларын да
Аркъранла бла байлаб,
Меккагъа алыб баргъандыла.

1631

Аланы бири, къролларын
Джибден ычхындыра кетиб,
Муслиманда джан бергенди,
Худхилчиле бла сермеше кетиб.

1632

Къалгъанларын Ухуд урушда
Джууукълары ёлген къураишле
Ачха бериб, сатыб алгъандыла,
Каабагъа джууукъ бир джерде.

1633

Ташдан этилген бычакъла бла
Аланы ёлтюргендиле.
Алай бла ёлгенлери ючюн
Дертлерин алгъандыла.

1634

Кюн батхан джанында Мединаны
Андан сора бир аман иш болгъанды.
Нежда тауну этегинде
Кече айланган тукъумну шыйыхы:

1635

«Амирчилени барысына да
Ислам динин алдырыр ючюн,
Муслиманладан ауазчыла
Джибер» — деб тилегенди Мухамматдан.

1636

Биргесине файгъамбар ол шыйыхны
Муслиманладан уллу къауумланы —
Диннге берилген джаш адамланы
Сауут-сабалары бла ийгенди.

1637

Биягы муслиманла амирчилени
Джерлерине джете башлагъанлай,
Сулайым деген маджюсю тукъум
Алагъа чабыуул этгенди.

1638

Муслиманланы келгенлерин
сулайымчылагъа
Амирчиле билдиргендиле.
Кеслери уа урушха
Къатышмайын къалгъандыла.

1639

Мухаммат ийген къауумдан
Бири ауур джаралы болгъанды.
Экинчиси уа тюеле къатында
Къатышмайын къалгъанды.

1640

Аны джаны саулай тутуб,
Башында терисин тегерек кесиб,
Башына эркин этгендиле,
Къулну белгиси алай болуб.

1641

Ызына Мединагъа ийгендиле
Ол джолда келе-келиб,
Бираздан хапарлары болмагъан
Эки амирчиге тюбегенди.

1642

Джоюлгъан нёгерлери ючюн
Дерт алыргъа излеб,
Экисин да къалай джойгъанын
Келиб файгъамбаргъа айтханды.

1643

Муслиманла амирчилени
Джерлеринде къырмагъан эдиле.
Мурдарлыкъ ишге къатышханла уа
Сулаимла болгъандыла.

1644

Ол себебден амирчилени
Ёлтюргенлери тюз тюл эди.
Аны ючюн а Мухаммат алагъа
Тазир төлерге керек эди.

1645

Дауур чыкъмаз ючюн
Абу-Бекр бла Алийни алыб,
Амирчилеге баргъанды
Мухаммат келишиу этер ючюн.

1646

Амир тукъумгъа төлерге
Тюшген тазирни джартысын
Надирчилеге төлерге
Муратлы эди Мухаммат.

1647

Эртдеден бери да амирчиле
Медина төгерегинде джашагъан
Надирчиле бла шох эдиле,
Ёлгенле уа алайдан эдиле.

1648

Болумну табсызгъа санаб,
Мухаммат сакълай туруб.
Ызына кетиб къалгъанды
Абу-Бекр бла Алийни алыб.

1649

Мухаммат юйюне келгенлей,
Буруу башындан надирчиле
Тирмен ташны атыб, мени
Ёлтюрюрге умут этгендиле да,

1650

Кенгешни да аны ючюн
Созаргъа кюрешгендиле.
Аны манга кёкден келген
Ауаз билдиргенди, — дегенди.

1651

Надирчиле да аны ючюн,
Дерт джетдирирге муслиманлагъа
Амал излеб айланнгандыла.
Мухаммат да андан сора

1652

Надирчилеге адам ийгенди.
Он кюнню ичине Мединаны
Тийресинден кетерлерин излеб,
Дагъыда алай да айтдыргъанды:

1653

Кетмеселе къан тегюлюрге
Боллукъгъун да билдиргенди.
Кетселе, хурма тереклерине
Тиймейин къояргъа сѣз бергенди.

1654

Надирчиле Медина ѳзенде
Аус тукъумну къонакъларыча
Джашаб тургъандыла.
Муслиман дин чыкългъандан сора уа

1655

Кълонакълбайлыкъл юзюлгенди.
Аусчуланы араларындан
Мунафукъла чыкългъанларында уа,
Надирчиле кѳл басхандыла.

1656

Мунафукъланы башчылары
Ибн Убаиа надирчилеге
Джашыртын тубегенинде,
«Мухаммат базыб кесине

1657

Чабыуул этерик тюлдю,
Чыртда андан кьоркъмагъыз,
Сизни къачан да джакъларыкъбыз,
Сиз айтханны этерикбиз.

1658

Сиз къысталсагъыз сизни бла
Биргегизге кетерикбиз.
Алай бла биз Мухамматны
Мединадан тюб этерикбиз,»

1659

Деб ышандыргъанды аланы.
Ышаныб ибн-Убаиагъа
Надирчиле Мухамматны
Айтханын этмей тохтагъандыла.

1660

Олсагъатдан муслиманла
Надирчилени кьуршоулагъандыла.
Муслиманлагъа кьаршчы Ибн Убаиа
Мунафукъланы чыгъаралмагъанды.

1661

Надирчилеге болушургъа
Шох тукъумла да келгендиле.
Джетинчи кюн уа муслиманла
Надирчилени тереклерине

1662

Зарауатлыкъ салгъандыла.
Хурма тереклерин да ала къоюб,
Мединадан кетерге ашыкъгъандыла,
Мухаммат а алагъа дагъыда:

1663

«Сауут-сабаларыгъызны да,
Бютеу юлеригизни да,
Терек бачхаларыгъызны да
Къоюгъуз муслиманлагъа,» десе.

1664

Надирчилени джоллары
Алай бла бошалыб, ала
Хапчюклерин улоулагъа джюклеб,
Къуллерын да биргелерине алыб,

1665

Сабийлери бла тиширыуларын
Тюелерине миндириб,
Душманларын кюлдюрмез ючюн,
Омакъ, омакъ кийиниб,

1666

Къууанч тыбырлы болуб,
Медина ёзенден кетгендиле.
Муслиманлагъа дертлери къайнай,
Хаибарагъа джетгендиле.

1672

Къалгъан сауут-сабаны
Мухаммат уруш этерге
Къолундан келлик муслиманлагъа
Буюргъанды берирге.

1673

Ансарладан да эки юйге,
Ислам динин къабыл этген
Надирчиледен да эки юйюрге
Джер юлюш бергенди.

1674

Бурунгу аскерчи адамлары бла
Мухаммат атланыб башлагъанында,
Минг бла джарым адам болуб
Файгъамбар бла джолгъа чыкъгъандыла.

1675

Абу-Суфиан да чыкъгъанды
Эки минг сауутлу аскери бла.
Алай а къазауат болмагъанды
Сатыу-алыу этиб къайтхандыла.

1676

Хорлар умутдан тюнгюлюб,
Къураишле, Мухамматдан къоркъуб,
Ала артха тургъандыла,
Ызларына да къайтхандыла.

1677

Келгенлей аскер джыйгъандыла:
Кёчюб айланган малчыладан,
Чууут диннге табынган
Сабанчы таифаладан.

1678

Хаибар оазисни адамларын
Джыяргъа ала суйгендиле.
Ала диннге уллу эс бёлмегендиле,
Кишиге хаталары да болмагъанды.

1679

Бедуинлени сагъайтыр ючюн,
Саугъала бериб къураишле
Ислам диннге хата этерге
Къызындыргъандыла аланы.

1680

Кеслери джанлы болгъан
Бир къауум къойнукъчула бла
Надирчилени Мухамматха
Къаршчы хазырлагъандыла.

1681

Кеслери уста аскерчиле
Болмасала да къураишле,
Ачха бла болушхандыла
Бедуинчилеге къазауат этиуде.

1682

Мухамматха кършчы чыкъсала,
Хурма байлыкъларындан
Алагъа берирге айтхандыла
Алгъанларыны джартысын.

1683

Къзауат къызгъан заманда
Банууу, кураиз диннге табынган
Таифаны да Мухамматха
Кършчы тургъузургъа айтхандыла.

1684

Минг бла джарым аскери бла
Мухаммат Бадыр ёзеннге баргъанында,
Кёчюб айланыучу малчыла
Файгъамбарны аскерин кёрюб,

1685

Къошулуб къураишлеге,
Къзауатха кирмегендиле.
Кеслерине базмайын,
Айтханларын этмегендиле.

1686

Бир ай озуб арадан,
Тёртджюз аскерчиси бла
Къураишле джанлы болгъан
Гатафан деген таиф бла

1687

Бетлешгенди Мухаммат.
Муслиманладан гатафанчыла
Иги кесекге кѣб болгъанлыкъгъа,
Сермеш башлаялмагъандыла.

1688

Алтыджюз джыйырма алтынчы джылны
Август, сентябрь айларында
Мухаммат бир минг аскери бла
Атланыб Шимал табагъа,

1689

Къураишле джанлы бедуинле бла
Сермеше тебрегенинде,
Ала ёзен таба къачыб,
Тас болуб кетгендиле.

1690

Ол джылны аягъында
Мухаммат кючлю аскери бла
Къызыл тенгизни джагъасындагъы
Таифалагъа да баргъанды.

1691

Муслиманлагъа къаршчы чыккъъан
Таифаланы адамлары
Къураишле бла биригиб,
Чабыуул этерге излегендиле
муслиманлагъа.

1692

Муслиманла ала бла тюбешиб,
Сермеше башлагъандыла.
Бир-бирлерин ала къоюб,
Уруш тюзден къачхандыла.

1693

Джесирлени тизимлеринде
Таифаны эм намыслы
Шыйыхларыны ариу кызы
Барра деген да болгъанды.

1694

Барраны кёлю бла джаратыб,
Файгъамбар кесине алгъанды.
Талай кюнден ол файгъамбарны
Къатынларыны бири болгъанды.

1695

Мухаммат аны алгъанын
Эшитгенлей, муслиманла
Бютеу таифаны джесирлерин
Башларына бош этгендиле.

1696

Озгъан урушда тюшген рысхы
Иги кесек болса да,
Мухаджирле бла ансарланы
Арасында уруш чыгъаргъанды.

1697

«Кимле джигит болгъанын
Биз анда кёре барырбыз.
Ишни анда бошарбыз,
Къарыуну да сынарбыз.

1698

Мен Аллах бла ант этеме,
Къарыусузланы къарыулула
Бирин да къоймай къыстарыкъдыла,
Алай бла муратларына джетерикдиле.

1699

Кючюбюзню кёргюзтейик!
Бизбиз! — деб муслиманла
Бютеу къралны сюзедиле!»—
Деб, къычыргъанды Убаиа.

1700

«Болушхан эдик келгенлеринде
Джер, рысхы бла да.
Энди башыбызгъа миндиле,
Рысхыбызны, джерибизни да

1701

Энди сыйыра башлайыкъ,
Кеслерин да къыстайыкъ!» —
Деб айтханы Убаианы
Ачыу тийсе да Мухамматха.

1702

Абдуллах ибн Убаианы
Ёлтюрюрге излеген Умарны
Кёлюн басыб Мухаммат,
Джойдуртургъа унамагъанды.

1703

Сау кюнню джолда арыб баргъан
Муслиманланы файгъамбар
Солургъа кьоймайын
Джолгъа чыгъаргъанды.

1704

Къайтхандан сора джолоучулукъдан
Мухамматны иги мыдах этген
Айшатчыкъны юсюнден
Бир чюйре иши болгъанды.

1705

Мединадан къайтыб келе,
Къайсы эсе да Айшатны
Башы джабылгъан бачхычны
Ичинде кёрмейин кьойгъанды.

1706

Танг ата бир аскерчи джашны
Тюесине Айшат миниб келиб,
Джюреги кыйнала,
Нек къалгъанын айтханды:

1707

«Мен мынчакъларымы тас этиб,
Аланы излей тургъанымда,
Эслемейин мени ашырлыкъла
Ашыгъыб, кетиб къалгъандыла.

1708

Мынчакъларымы табханлай,
Эрлай эшикге чыкъгъанымда,
Мени таныгъан келтирди
Тюесине миндириб.»

1709

Мухамматны суюмегенлери
Алай кѳргенлей Айшатны,
Табсыз хапарла къурашдыргъандыла
Файгъамбарны къыйнаргъа.

1710

Артыкъ да бек аман хапарны
Мухамматны бир юй бийчеси Зайнаб,
Тышына джайыб айланнганды,
Къыстатыр ючюн Айшатны.

1711

Бу хапар Мухамматны
Сагъышлы этдиргенди.
Айшат да бек къыйналыб,
Къыйын ауруб къалгъанды.

1712

Айшатны энди файгъамбар кечсе,
Аты айтылыб аман бла
Тюшерик эди аны сыйы,
Кюлкюлю болуб бютеу Аравиягъа.

1713

Сюйген тиширыундан айырылса,
Мухамматха тынч болмаз эди.
Хурметли Абу-Бекр бла
Арасы уа бузуллуку эди.

1714

Айшат, бир кесек эс джыйгъанлай,
Кече-кюн да ант этиб,
Кюрешгенди тохтамай,
«Менде терслик джокъду» — деб.

1715

Ахырында Мухамматны
Башха амалы чыртда болмай,
Аллахдан болушлукъ излегенди,
Аллах да аны эшитгенди.

1716

Айшат айыблы иш этмегенин
Мухамматха билдиргенди.
Дау салгъанны анга джалгъан
Гюнах алгъанын эсгертгенди.

1717

Айшатха айтылган зийна сёзле
Араблылада тохтаганды.
Айшат Мухамматны джюрегинде
Сыйлы орун да алганды.

1718

Хапар джайыб джюрюгенле,
Адетдеча сыртларына
Чыбыкъ ызла тюшюртгендиле,
Бошуна хапар джаймазча.

1719

Керти хапарлары чыкъганлагъа
Чыбыкъ уруу, юйден кыыстау
Деген затланы сакълагъандыла
Аллахдан келген келямлада.

1720

Алтыджюз джыйырма алтынчы джыл
Болган къазауатдан сора,
Къураишлеге джакъ басхан
Таифала аладан айырылгъандыла.

1721

Къураишле джанлыла уа
Джангыз гатафан деген таифа
Биригиуню адамлары
Сулаимла болгъандыла.

1722

Файгъамбарны буйругъу бла
Абдуллах ибн Убаиа
Бир къауум тенглери бла
Атланнганды Хаибара таба.

1723

Аскер хазырлагъан Мединагъа
Надирлени шыйыхларындан
Чакъырыб бирин, хыйла бла
Джойгъанды аты айтылмазча.

1724

Сулаимланы шыйыхлары
Алай этиб, ызына
Сау-саламат къайтханды,
Файгъамбар джашагъан Мединагъа.

1725

Алтыджюз джыйырма джетинчи джылны
Март айында къураишледен
Къазауатха иги хазырланган
Он минг аскерчи чыкъгъанды.

1726

Юч тюрлю джыйын джыйылыб,
Терт минг аскерге башчы болуб,
Абу-Суфиан да алларында,
Меджусле баргъандыла.

1727

Ухуд сермешде джигитлик этген
Халиб-ибн-Валид болгъанды.
Ючджюз аскерден къруралгъан
Атлы аскерге тамада болуб.

1728

Гатафанчыла бла сулаимланы
Кюнчыгъыш бла шимал джанындан
Атлы аскерлери чыкыгъанды,
Кючлю тукъум сауутланыб.

1729

Кърураишлени хазырлыкъларындан,
Аскер кючлерини юсюнден да
Хапар алыб тургъанды
Мухаммат кесини адамларындан.

1730

Атлы аскерлери болмай,
Муслиманла ачыкъ ёзенде
Хорланыргъа боллукъларын
Мухаммат да ариу биле,

1731

Башха амал излегенди да,
«Эм тирилеригизден мединачыла,
Башха джылладан эсе,
Кёб джыйыб башлагъыз,» — дегенди.

1732

Март айны ортасында
Арпа сабанларын оргъандыла.
Уста Салман аль-фарси болушуб,
Индекле да къазгъандыла.

1733

Келлик атлы аскерден
Мединаны кюнбатхан джанын
Тау къобанла сакълагъандыла:
Аладан душман ёталмазлыкъ болгъанды.

1734

Шимал джаны оазисни
Сай ёзен болгъаны себебли,
Атлы аскер кирлик эди да,
Индекле алайда да къазгъандыла.

1735

Индек къазгъан
Алай тынч болмагъанды.
Файгъамбар да, Умар да,
Абу-Бекр да къошулгъандыла.

1736

Кече юлерине барыргъа
Эркинликлери болмагъанды.
Ишлегенлеге азыкъ
Тиширыула ташыгъандыла.

1737

Индек бла оазис ортасында
Сад деген бир дуппурда,
Файгъамбаргъа оноу этерча
Орун да хазырлагъандыла.

1738

Аллахдан келген келямлагъа
Муслиманла ийнана эдиле.
Хорларыкъларын билиб,
Бек кёллениб да эдиле.

1739

файгъамбарны ауазларындан
Къоркъгъандыла джигитле да.
Муслиманланы бири да
Къураишледен къачмагъандыла.

1740

Аскерлери къураишлени
Муслиманладан кёб болгъандыла.
Джигитликлери бла муслиманлагъа
Ала джеталмагъандыла.

1741

Къураишлеге къошулгъанланы
Таифаланы адамлары
Къазауатха керти къатышхандыла,
Болур ючюн рысхылы.

1742

Индекледен ётерге меджуследен
Бир адам да базмагъанды.
Узакъдан садакъ атылгъанды,
Чабыуул а болмагъанды.

1743

Болушлукъ болмай атлы аскерден,
Джаяу аскерлери аланы
Къазауатха киралмагъандыла.
Аны ангылаб Абу-Суфиан да

1744

Башчылары къураишлени
Бану-Кураиза тайфагъа
Келечисин ийгенди,
Болушлукъ излей.

1745

«Мухамматны адамларын
Ууатхынчын, биз былайдан
Кетерик тюлбюз!» — деб айтдыргъанды
Ол ийген келечилеринден.

1746

«Къураишле джанлы болгъаныгъызны
Кёргюзтюрге излей эсегиз,
Келишиу къагъытыгъызны джыртыгъыз да,
Муслиманланы джоюгъуз!

1747

Сизни уа ала бошарыкъдыла» —
Дегенинде къураишлеге.
Ала бир джанына болгунчу,
Хапар джетгенди Мухамматха да.

1748

Мухаммат сатхычланы
Хапарлары муслиманлагъа
Джетмезча, амал табханды,
Созмай къураишлеге:

1749

«Меджусле джанлы болмагъыз, —
Деб Мединаны адамларыдыла
Сизни джакъларыкъла,» —
Деб айтдыргъанды.

1750

Мухамматны ийген келечиси
Маджуслеге келгенди.
Мухамматны къураишлеге
Ийген саламын да бергенди.

1751

Мухаммат къураишлени
Муратларын юзгенди.
Башхала энди алагъа
Ышанмазча да этгенди.

1752

Мединачыланы азыкълары
Джете эди кеслерине.
Къураишлени уа адамлары
Ашдан къырыла эдиле.

1753

Къураишле къыйнала башлагъандыла
Сууукъ джел къысыб.
Мал ашлары да тауусулуб,
Къачар къайгъыгъа киргендиле.

1754

Алтыджюз джыйырма джетинчи джыл
Медина къатында сермешге
«Индек аллында сермеш» дегендиле,
Ол ат бла араб тарихде къалгъанды.

1755

Алай бла къайтхан къураишле,
Энди Аллахны келечиси бла
Келишиу джолун излегендиле,
Мухамматны джояр мурат бла.

1756

Юч адам къураишледен джоюлса да,
Муслиманладан да — алтаулан.
Бу къазауатда Мухамматны
Хорлагъаны ачыкъ болгъанды.

1757

«О, кѳураишле!» — деб кѳычыргъанды
Абу-Суфиан адамларына,—
Бизни кюнкюбюз батды,
Бануу Кураиза да болушмады.

1758

Тюелерибиз, атларыбыз да
Кѳырыла башлагъандыла,
Сууукъ шималны джеллери
Шатырларыбызны джыртдыла.

1759

Отубузну джандырмайды,» —
Дегенинде тамадалары.
Кеслери алларына Мединадан
Кетиб тебрегендиле адамлары.

1760

Файгъамбар, кѳайтыб сермешден,
Намаз эте тургъанлай.
Джабраил мѳлек Аллахдан
Анга буйрукъ келтиргенди.

1761

Ол буйрукъда уа файгъамбаргъа
Бану Кураиза бла кѳаршчылашыргъа
Эркинлик келгенин Аллахдан
Билдиргенди муслиманлагъа.

1762

«Кетсек элибизден разылыгыбыз бла
Не этерикдиле муслиманла?» — деб,
Соргъанларында кураизла,
Келечи къолун бойнуна салыб:

1763

«Башларыгъызны юздюрлюкдюле»
Деген магъананы билдиргенинде.
Дерт сёзле айтыб Мухамматха,
Бойсунмазгъа кюрешгендиле.

1764

Талай айдан сора
Мухаммат тюбегенинде ол сатлыкъгъа,
Джукъ да айтмайын къойгъанды.
Ол кёзюге кураизланы да

1765

Сауут-саба джюрютген
Адамлары джоюлгъандыла.
Меджусле къысталыб Мединадан
Таифа атлары да къуругъанды.

1766

Бану Кураиза таифаны
Джокъ этгенлеринден сора уа,
Аладан къалгъан рысхы бла
Муслиманла байыннгандыла.

1767

Андан кълган рысхыгъа
Саут-саба да алгандыла.
Темир бёрклери, кубелери болган
Аскерчилени да джыйгандыла.

1768

Къазаутха атланьргъа
Хазьрылыкъларын кёргюзтгендиде.
Хазьрыланган атлыла да
Уллу дараджагъа джетгендиде.

1769

Мухамматны саутланган
Не джаны бла аскери
Бютеу Арабда кючлю аскер
Болганы ачыкъланганды.

1770

Муслиман аскер джыйылыб
Кюнбатыш, кюнчыгыш джоллагъа,
Меджуслеге чабуул этиб,
Башлаган эди кюркюу сала алагъа.

1771

Ромеиге, Къаджарлагъа да
Джол излеб башлагандыла.
Кериуаны алларын тыйыб,
Джюрюген джолларын джабхандыла.

1772

Кёчюб айланган малчыла уа
Мухаммат бла келиширге,
Аны кёлюне джетерге
Джол излеб тебрегендиле.

1773

Ислам динни алыргъа
Ала тебреген эдиле.
Бара баргъан заманда
Джанларына кьоркьюу болмаз ючюн.

1774

Келиб башлагъан эди Мединагъа
Рысхы, аны садакъа халда
Джарлылагъа, ёксюзлеге,
Къартлагъа да юлешген эдиле.

1775

Зекатдан тюшген рысхыгъа
Файгъамбар атла алдыргъанды.
Рысхысындан кьошуб, кесине да
Сауут-саба да кьюрагъанды.

1776

Зеит да джигитлик этгенди,
Джети кьазауатха
Ол болуб тамада
Кесин тенглерине суйдюргенди.

1777

Алий болгъанды эм тамадалары,
Мухамматны кызыны баш иеси.
Алай а Мухаммат бла аны
Арасында келишим болмагъанды.

1778

Ол себебден муслиманла
Файгъамбарны кызы Фатимагъа,
«Ислам кылычы» — деб аталгъан
Алийге сууукъ къарагъандыла.

1779

Джолдашлары файгъамбарны уа —
Ислам ишин джюрютгенле,
Аз баргъандыла къазауатха, —
Абу-Бекр, Умар дегенле да.

1780

Мединаны оноунда
Болгъан джерле кюнбатышда
Кызыл тенгизге деричин
Недж тау сыртла болгъандыла.

1781

Гатафан таифаны чеклерине дери
Джыйылгъандыла кюнчыгышда.
Андан сора муслиманлагъа
Къонакъла келе башлагъандыла.

1782

Мухаммат бла джолдашларына
Дженгил-дженгил келгендиле.
Къуру къоллу келмегендиле,
Саугъа келтире тургъандыла.

1783

Мухаммат кёчюб айланычуланы
Белгили адамлары бла
Сабыр, оюмлу сёлешгенди,
Келишиуле да этгенди.

1784

«Мен да сизнича бир адамма,
Бир Аллахны буйрукъларын
Кеси айтханча толтурама,
Дегенди Мухаммат алагъа.

1785

Муратын билирге Аллахны уа
Меннге ол буюрмагъанды.
Бююннню кюн да, келлик кюн да
Бир Аллахны къолундады,» — дегенди.

1786

Шыйыхлары бла таифаланы
Сёлешген заманда файгъамбарны
Не сёзюнде, не халисинде
Джалгъан заты болмагъанды.

1787

Байламлыкъларын Аллах бла
Файгъамбар ариу ангылатханды.
Ол ауур джюкню хаманда да
Элтиригин да айтханды.

1788

Аллахны джаулары-аман адамла
Ёмюрде джукъ ангыламазла.
Ийнанганла уа джюреклери бла
Игиликге батарла.

1789

Ёзен таифаланы келёчилери
Аллай сёзлени эшитгенликге,
Къоюб маджюсю да Тейрилени,
Ашыкъмагъандыла башха диннге.

1790

Ислам диннге шыйыхлары
Кёчерге хазыр болгъанларында,
Келишиу ушакъла бардыргъанды
Мухаммат ала бла.

1791

Келишиуге кююш джюзюгюню
Мухуру бла къол салгъанды.
Анда уа: «Мухаммат Аллахны
Келечисиди,» — деген джазыу болгъанды.

1792

«Аллахны бирлигине ийнаныгъыз!
Анга тилекчиле болугъуз!
Намаз таймай этигиз!
Садакъа бере туругъуз!» —

1793

Дегенинде Мухаммат,
«Садакъа» дегенни шыйыхла
Кеслери да ангылагъандыла
Берирге керек болгъанын.

1794

Уллу эс бёлгендиле
«Намазсыз дин болмайды,
Садакъа да алайды,»
Дегенине фыйгъамбарны.

1795

Рысхы къоллу болур ючюн,
Бу таифаны адамлары
Къазауатдан къачмазлыкъларын
Мухаммат бек ангылагъанды.

1796

Сиз кесигизни муслиманнга
Санаргъа алай ашыкъмагъыз!
Ол алкъын сизге сингмегенди,
Къуран тизмелени да билмейсиз!

1797

Алтыджюз джыйырма сегизинчи джылны
Февраль айында файгъамбаргъа
Илхам келсе, ол Аллахны
Келямына тынгылагъанды.

1798

«Тюз ораза башланганлай,
Дегенди Мухаммат муслиманлагъа,
Каабагъа барыргъа керекди
Аллахны буйругъу бла.»

1799

Сора ышанган адамлары бла
Меккагъа джол салгъанды.
Эм джууукъ джолдашлары уа
Мухаджирле болгъандыла.

1800

Ансарланы асламысы
Мунафукъла бла къалгъандыла.
Тюелерине миниб, муслиманла
Мекка таба атлангандыла.

1801

Хадж къылыуну буйрукъларын
Къалай бардырыргъа боллугъун
Мухаммат кеси да билмей эди,
Келямда ачыкъ айтылмайын.

1802

Мухамматха толу ийнанганла
Аны ызындан баргъандыла.
Аны хар этгенин этерге
Хазырлыкъларын айтхандыла.

1803

Файгъамбар солургъа тохтагъанында,
Саут-сабасын да тешиб.
Алайда абдез алгъандан сора,
Хадж кылыргъа баргъанлача,

1804

Кийиучю акъ абасын кийиб,
Белине кылычын такъгъанды.
Муслиманла да аныча этиб,
Тюелерине затларын джюклеб,

1805

Меккагъа баргъан джолоучулача,
Джолну толтуруб тебregenдиле.
Юч кюн арадан ётгенден сора
Хапар келгенди былагъа.

1806

Айтханларына кёре,
Файгъамбарны къураишле
Меккагъа джыйынын иймезге излеб,
Аскер къурашдырыб кюрешгендиле.

1807

Файгъамбар эшитгенлей хапарны,
Къураишлени башларына
Уллу палах джауарыкъды,
Бизге къаршчы нек боладыла?

1808

Мени ала къоркъутханлыкъгъа,
Исламдан башха джоллары
Болмазлыгъын ангыласынла,
Сермешге да хазыр болсунла!

1809

Мен, Аллах бла ант этеме!
Мени бери ийгенни
Буйругъун толу этерге,
Бардырлыкъма керти кюрешни!» —

1810

Деб, дагъыда Мухаммат
Меккагъа таша джолла бла
Чыгъар ючюн, кёб мадар
Излеб кюрешгенди.

1811

Ышаннгылы джол кёргюзюучюле
Сездирмезча къураишлеге
Тохтагъандыла бара-барыб,
Аль-Худаибиа деген бир джерде.

1812

Ол кезюуде Хуза таифаны
Адамлары, сёз бла
Къураишле джанлы болгъанлыкъгъа,
Джакълагъандыла Мухамматны.

1813

Аланы адамлары барыб,
Муслиманла хадж кылыргъа
Тыйыншлы, ариу кийимлери бла
Келе тургъанларын айтхандыла.

1814

Меккагъа кирирге излегенлерин
Джасаулу тюелери бла,
Къурманлыкълары да болгъанын
Хадж кылыргъа башласала,

1815

Абу-Суфиан, Мухамматха
Къаршчы чыгъаргъа базмайын,
Муслиманланы сыйлы къалагъа
Кирликлерин излегенди.

1816

Шахарны маджуслери уа:
«Мухамматны хадж кылыргъа
Иймегге керекди» — деб,
Ёрге туруб тохтагъандыла.

1817

Ол маджусле уа файгъамбарны
Биргесиндеги адамланы да,
Кеч болса да, хорларгъа
Мурат этиб тургъандыла.

1818

Мухаммат къураишлеге
Умут юзмейин, Умарны
Келечи этиб иерге излесе,
Умар унамайын къойгъанды:

1819

«Меңден суймегенлери
Аланы джокъду.
Мени ала джойсала,
Муратынг сени толмаз» — деб.

1820

Мухаммат даулаша турмайын,
Эшитгенден сора ол сёзлени,
Аны орнуна Ибн-аль Аффатны
Кюею Османни ийгенди.

1821

Эки кюн бла эки кечени
Муслиманла сакълагъандан сора,
Елтюргенлерин Османни анда
Бир джолоучу билдиргенди.

1822

Андан сора уа файгъамбаргъа
Айыб болуб ызына къайтыргъа,
Сора Мекканы кюч бла
Алыргъа керек болгъанды.

1823

«Файгъамбаргъа ант этген
Аллахха ант этгенин билсин,» —
Десе Мухаммат муслиманлагъа,
Ала да хазыр болгъандыла.

1824

Бурун адетдеча,
Эркинлик бериб хадж кылыргъа,
Сухаил ибн Амрны
Джибергендиле Мухаммат бла
тубеширге.

1825

Ол барыб муслиманланы
Тохтагъан джерлерин да кёргенди:
Аланы къурманлыкъ малларын да,
Икрам кийген кишилерин да.

1826

Мухамматха тубеб
Сухаил деген ол киши:
«Арада мамырлыкъ келишиуню
Он джылгъа созайыкъ,» — дегенди.

1827

Хадж кылыуну юсюнден да:
«Келир джыл келирсиз да,
Юч кюнден кетерсиз»,
Дагыда ол кыошханды:

1828

«Алай болмайын кюч-кыарыу бла
Меккагъа кирирге сен излесенг,
Кыураишле кенгден кыараб турмай,
Сизге кыаршы чыгъарла.»

1829

Келишиуге файгъамбар разы бола,
Алийге кыагыт джаздыргъанды.
Алай этгенин джаратмагъандыла,
Умар да чамланнганды.

1830

«Меджусле бла келишиулени
Нек этерге керек болдукъ?»,
Дегенинде Умар Мухамматха,
Белгили Абу-Бекрге да:

1831

«Ол Аллахны буйругъуду,
Мен а Аллахны кыулума.
Аны керти келечиси
Болгъанымы билирге керекдиле.

1832

Алай джаз, алайды да,
Ррахманлы уллу ррахматлы,
Атындан Уллу Аллахны» —
Деб, Алийге айтыб турса.

1833

Бу келишиуле Аллахны
Келечиси Мухаммат бла
Амырны джашы Сухайлны
Разылыкълары бла тохташылды,» —

1834

Деб, алай айтыб башлагъанында,
«Огъай, тохта» — деб Сухайыл,
Мухамматны айта тургъанын
Бёлюб къойгъанды да:

1835

«Мен сени Аллахны келечиси
Болгъанынга иги ийнансам.
Келишиуле этмегенлей
Дженгил бойсуннукъ эдим.

1836

Джангыз кесинги атынг бла
Атангы атын айтыб къой,»
Деб, Сухайыл алай айтса,
Мухаммат да былай айтханды:

1837

«Абдуллахны джашы Мухаммат,
Амырны джашы Сухайыл да
Каабагъа келир джылда
Келликдиле» — деб.

1838

Кёчюб айланган таифалагъа да
Кимле бла суюселе, ала бла
Хадж кылыргъа Мекнада
Келишиу эркинлик берилгенди.

1839

Хуза таифала алайда огъуна
Муслиманлагъа къошулгъандыла.
Бекр таифала уа къураишле бла
Боллукъларын да айтхандыла.

1840

Сёлешиу бошалгъандан сора
Тюе къурманлыкъ да этдириб,
Мухаммат муслиманла бла
Намаз этгенди Каабагъа къараб.

1841

Муслиманла уа меджусле бла
Этилген келишиуге разы болмайын,
Мыдах болуб къайтхандыла
Ызларына Мединагъа.

1842

Файгъамбаргъа айтмасала да,
Кааба бла зем-зем суудан
Узакъда этилген къурманлыкъны
Санамагъандыла сыйгъа.

1843

Файгъамбар джолгъа атлана,
Алай да айтханды муслиманлагъа:
«Аллах Мекканы имамлылагъа
Буюргъанды эртде огъуна.»

1844

Кесини ол оюмларын
Аллахдан келгеннге санаб,
Ийнандыргъан да этгенди
Мухаммат муслиманлагъа.

1845

Мунафукъланы терсликлерин
Мухаммат, Мединагъа къайтханында,
Кечиб къоймайын,
Бир ай бла джарымдан сора

1846

Минг бла төртджюз адам болгъанды:
Экиджюз атлы аскерден сора да,
Джюзле бла джаяулу адамла,
Джюзле бла джаяу аскерчиле да.

1847

Тиширыула да болгъандыла:
Тюрлю-тюрлю джумушлагъа
Джарар ючюн баргъандыла,
Ала артха турмай.

1848

Муслиман аскерни башында
Бир-бирде булут баргъан атлай,
Темир бёрклеринде да
Кюн таякъла джылтырай,

1849

Шош ургъан исси аяз да,
Къара тюрсюнлю, къуш сыфатлы,
Байракъланы шууулдата,
Оазис тийреде тохтагъанды.

1850

Уллу аскерни кёрген адамла
Къоркъуб, къачыб тебрегендиле.
«Мухаммат! Мухаммат!» — деген тауушла
Эшитилгендиле төгерекде.

1851

«Аллаху Акбар!» — деб кычыргъанды
Мухаммат алайда алагъа.
«Уллу Аллах бирди! —
Хаибара энди бошалды!» — деб.

1852

«Аллахха ийнанмагъанлагъа
Энди къара кюн башланды.
Кёкню, джерни джаратхан
О, Аллахым, деб къычырыб:

1853

«Бу шахарны халаллыгъындан
Бизге да бир юлюш эт.
Бу шахарны хорламлыгъындан
Бизни кери бир эт».

1854

Муслиманланы кючлерин кёрюб,
Муслиманла бла сермешиуге
Малчылары бла сабанчылары
Чыртда базмагъандыла.

1855

Ала гитче къалаларында
Эшиклерин кенг ачыб,
Ашыгъыш къачхандыла,
Рысхыларын да къоюб.

1856

Хаибараны ара къаласы
Эшиклерин ачмагъанында,
Хунасыны тюбюн къазыб,
Муслиманла аудургъандыла.

1857

Файгъамбарны кюеу Алий —
Муслиманланы белгили джигити
Эшигин ачыб къаланы
Душманларына чабханды.

1858

Фудак тюзню адамлары уа,
Хаибараны шимал джанында
Болгъан затны эшитгенлеринде,
Уруш этмей, бойсунгандыла.

1859

Ала муслиманлагъа
Этген тирликлеринден
Келишгендиле бериб турургъа
Экиден бирин джыл сайын.

1860

Минг бла сегизджюз юлюш этиб,
Къолгъа тюшген рысхыны,
Мухаммат теппе-тенг бёлюб,
Аскерчилеге чачханды.

1861

Кесине да Мухаммат,
Кёб болмайын ёлген шыйыхны
Онджети джыл толгъан
Юй бийчеси Сафиятны алгъанды.

1862

Ёлген муслиманла ючюн
Намазын кыла, тилегенди:
Аллах алагъа джандетни
Буюрсун дегенди.

1863

Уруш бошалгъанлы муслиманла
Юч, төрт джылны ичинде
Юрениб аскер усталыкъгъа,
Уста аскерчиле болгъандыла.

1864

Джангы сермешге чыгъаргъа
Кёргюзтүб хазырлыкъларын,
Сабанларын да унутхандыла,
Ала Ислам дин ючюн.

1865

Мухаммат ызына къайтыргъа
Хазырлана тургъанлай,
Кир иннет алыб Мухамматха
Бир джесир тиширыу,

1866

Хорланган кесини халкъы ючюн,
Кюрешгенди дерт джетдирирге.
Къозу этге ууу салгъанды
Мухамматны ёлтюрюрге.

1867

Мухаммат чайнаб башлагъанлай,
Джауорун къалакъны этинден къабыб.
Бир башха татыуну ол сезиб,
Къабынын эрлай ауузундан атыб,

1868

Табсызлыгъын да билдиргенинде,
Къатындагъы Бишр ибн аль Боре,
Къабынын чайнаб джутханды,
Кёб да турмайын аугъанды.

1869

Ауруулу болуб къайтханды,
Файгъамбар алайда ёлмегенликге.
Хаибарадан ол Мединагъа,
Алимле айтханнга кёре,

1870

Мухаммат эсгермей ауругъанын да,
Къууанч эте къайтханды.
Рысхыны кёрген мунафукъла
Бармакъларын къабхандыла.

1871

«Сизге огъурсуз халкъ бла
Сермеширге тюшерикди —
Дегенди Мухаммат алагъа,—
Алай а сиз Аллахха

1872

Ийнаннганлай турсагъыз,
Сизни хорламлы этерикди.
Алай болмай, ийнанмасагъыз,
Азаб чеге, джоюллукъсуз!»

1873

Башха къралла бла
Шохлукъ джюрютюрге излегенди да,
Мухаммат кѣб къралгъа
Къагъыт джазгъанды.

1874

Кърал оноучула
Мухамматха бирча сый бермегендиле.
Бирсилери, тамам сыйын кѣрюб,
Шохлукъ джюрютюрге излегендиле.

1875

«Меннге тенг болуб, къагъыт джазыб,
Уллу къралны патчахы бла
Кюрешген къаллай сылхырды?!» — деб,
Кеси кеси бла сѣлеше,

1876

Ёменинде Наиыбына
Былай сѣзле джазгъанды:
«Ким эсе да Мединада
Кесин файгъамбаргъа санагъанды.

1877

Сен аны кесин келтир!
Не да аны джетдир башын!» —
Деб джазгъаны ючюн ол,
Бир джыл да тюгел озгунчу

1878

Къралында да къаугъа ачылыб,
Джашыны къолундан джоюлгъанды.
Уллу Аллах Исламгъа
Джол ачханча болгъанды

1879

Мухаммат кесини къагъытларын
Хоншу къралладан сора да,
Хаман джибериб тургъанды
Аравияда таифалагъа да.

1880

«Аллахны сыйлы келечисинден
Духаины эм Джурмуз таифалагъа» —
Деб, джаздыргъанды Мухаммат
Кесини къагъытчысына.

1881

Ислам динин сиз алсагъыз,
Керти муслиманла болуб,
Зекят бериб да турсагъыз,
Келечисине да бойсунсагъыз,

1882

Рысхыгъызны файгъамбаргъа
Бешден бирин бериб турсагъыз,
Сизни Аллах да, келечиси да
Сакъларыкъдыла чырмаусуз, — дегенди.

1883

Джанбах сыйлы таифагъа
Эм Магъана шахарда Якудлагъа,
Былай джаздыргъанды Мухаммат
Биягъы къагъытчысына:

1884

«Мени къагъытым сизге джетгенлей,
Къоркъуусузлукъгъа санагъыз.
Кесин сакълагъанча, сакъларыкъды
Аллахны келечиси сизлени.

1885

Файгъамбаргъа төртден бирин
Сокъгъан къумачыгъызны келтиригиз.
Алай болса, джасакъдан
Бош боллугъугъузну билирсиз.»

1886

Мариямны джашы Исса файгъамбарны
Ызын тутхан христиан таифагъа
Мухаммат былай джазгъанды
Джиберген къагъытларында:

1887

«Уллу Аллахны келечисинден
Аль-Харис таифаны епископуна
Эмда Неджранны епископларына,
Бютеу клисаланы башчыларына!

1888

Бойнугъузгъа алгъан борчланы
Толтуруб, мамырлыкъ сакъласагъыз,
Джангыз бир епископ кесини
Дин къаласындан къысталмаз!»

1889

Ма аллай къагъытланы алыб,
Мухамматны къуугъунчулары,
Къум тюзледен да аууб,
Къуршоулагъандыла араблыланы.

1890

Тышындан а Мухамматха
Сыйлы-сыйлы саугъала алыб,
Келгендиле кериуанла.
Файгъамбар да келген рысхыны

1891

Муслиманланы къарыусузларына
Эм онгсузларына юлешгенди.
Къазауатда ёлген эркишилени
Юйдегилерине да бергенди.

1892

Къазауатда керек болур деб,
Сауут-саба ол алгъанды.
Муслиманла джунчумазларын излеб,
Къышха азыкъ джыйгъанды.

1893

Надж деген тау джерледе,
Кюн кюйдюрген Тихма ёзенде
Тукъумлагъа бойсунмагъан
Мухаммат джыйын ийгенди.

1894

Уллу Аллахны буйругъуна кёре,
Белгили Каабаны Ибрахим бла
Джабраил мёлек ишлегенлерине
Мухаммат ийнаннган эди бек эртде.

1895

Аллахдан келген келямлада
Каабагъа барыб, хадж къылыргъа
Хар ийманлыны борчу болгъанды —
Мухаммат айтыб ангылатханды.

1896

Каабагъа барабыз деб, кёб тукъумдан
Мединада кёб адам хазырланнганды.
Ала бир-бирлерин ангыламай,
Аланы арасында къаугъа да чыкыгъанды.

1897

Хадж кылыргъа Каабагъа барсала,
Меджусле кзурашдыргъан адетдеча
Этибми кыйтырыкъдыла огъесе хар тукъум
Кесича этгеними этерикди экен? —

1898

Деген соруула кзуру муслиманланы
Сагъышлы этдириб кыймагъандыла,
Мухамматны сагъышлы этдириб,
Анга тынчлыкъ бермей тургъандыла.

1899

Бир кюн ол Аллахха бурулгъан кезюуде
Аны бютеу санлары кълтыраб,
Кзулагына кюнгурау тауушла келиб,
Тюрлю-тюрлю сёзле эшитгенча болгъанды.

1900

«Хадж кылыуну сыйлы айларында
Хадж кылыргъа барыргъа
Ант этгенле тиширыула бла
Кълмазгъа керекдиле.

1901

Аллахны джолунда айлана эсегиз,
Сизге ким кършчы эсе да,
Аны бла уруш этигиз,
Алай а мардадан чыкъмагъыз!

1902

Алагъа тубесегиз сиз,
Аланы джояргъа кюрешигиз.
Ала сизни кыыстагъан джерден
Сиз да аланы кыыстагъыз.

1903

Кеслери башлагъынчын
Ала бла уруш этмегиз.
Сыйлы межгитни къатында
Уллу Аллахны эсгеригиз.

1904

Ас Сафа бла Ас Марваны
Тегереклеринде айлансагъыз,
Гюнах боллукъ тюлдю,
Ала да Аллахны белгилеридиле.

1905

Хадж кыылыргъа баргъанла
Аллах ючюн барыгъыз.
Эки дунягъызгъа да Аллахдан
Тилекле тилей туругъуз.

1906

Хаджгъа баргъан адамны
Икрам боллукъду кийгени.
Каабаны тегерегине айланса,
Юсюнден тешмезге керекди.

1907

«Къуранны аятларын
Окъуб барыргъа керекди.
Къычырыу, сызгъырыу адетлени
Меджуслеча сиз этмегиз.» —

1908

Деб, Аллахдан келген ол келямланы
Эртденбла межгит аллында
Барын айтыб бошагъанды
Мухаммат муслиманлагъа.

1909

«Икрам» — деб а айтханлары
Тигилгенлери болмайын,
Эки шарфха айтылгъанды,
Чилле болмайын, тюз къумачдан.

1910

Бирин беллерине байлагъандыла,
Экинчисин боюнларына.
Имбашлары бла, онг къолларын
Бош къойгъандыла.

1911

Алтыджюз джыйырма тогъузунчу джылны
Март айында Мединадан
Мекка таба джол тутхандыла
Мингле бла адамла.

1912

Муслиманла файгъамбар бла бирге
Сюрюб къурманлыкъ малларын да,
Къураишлеге берген сёзлерин
Толтурур ючюн баргъандыла хадж
къылыргъа.

1913

Къамаларын къысыб баргъандыла
Икрамны тышындан беллерине.
Башха сауут алмасала да,
Чырмаусуз да баргъандыла.

1914

Меджусу таифала Меккагъа
Эки ыйыкъдан келлик эдиле.
Ол себебли муслиманла
Каабагъа эркин болгъандыла.

1915

Мекканы ичинде къураишле да
Юй башлагъа миниб,
Къарагъандыла муслиманлагъа,
Хадж къылгъанларына сейирсиниб.

1916

Мухаммат Каабагъа джетгенлей,
Юсюнде икрамны этек джанын
Сол имбашларына атыб, эрлай
Онг къолун эркин этгенди.

1917

Дин къаланы эшиги бла
Къара ташны арасында,
Уппа эте аны да,
Кёкюрегин тирегенди къабыргъагъа.

1918

Андан сора эски адетдеча,
Аз-аз секирген да эте,
Чабханды Каабаны төгерегине,
Муслиманла да аныча этгендиле.

1919

Каабаны къыбыла джанында
Мюйюшюне къолун салыб,
Муслиманлагъа эслетмейин,
Мухаммат уппа этгенди къолун.

1920

Төгерегине Каабаны
Мухаммат юч кере чабханды.
Андан сора айланыб,
Уппа этгенди къара ташны.

1921

Табыныуну джорукъларын Каабада
Мухаммат алай тамамлагъанды —
Къараб тургъан къураишле да
Анга разы болуб, джаратхандыла.

1922

Андан сора муслиманла
Башларын джюлютгендиле.
Къурманлыкъ малларын сойгъандыла,
Тырнакъларын кесгендиле.

1923

Мухаммат, келгенинде Меккагъа,
Аббасны бир ариу къайын къызын
Алыргъа мурат этгенди,
Аббас кеси да келечиси болуб.

1924

Маимулат атлы ол тиширыугъа
Элли бир джыл бола эди.
Аны къолайлы къураишле бла
Джууукълугъу да бар эди.

1925

Ол а Мухамматха файдалы эди,
Меджусле уа Мухамматха
Той этдирмегендиле алайда,
Ол ауазла айтса да.

1926

«Келишген заманынг бошалды,
Юч кюннге деб, келген эдинг да,
Кёб мычымайын шахардан
Чыкъ» — деб къысхандыла.

1927

Мухаммат муслиманла бла
Шахардан чыгыб тохтагандыла.
Маимулат бла тоюн алайда
Этиб, рахат къайтханды.

1928

Хелалит аль-Харессини кызы
Маимулат а файгъамбарны
Эм арт юй бийчеси болганды,
Кеси да кеч ауушханды.

1929

Къарнашыннан туугъан Маимулатны
Халид ибн Валид
Ухуд урушда Мухамматны
Ёлтюрюрге да излегенди.

1930

Терек тюбюнде салынган
Шатырны ичинде
Файгъамбар бла тойлары болганын
Арта айтханды Сакифте.

1931

Андан сора талай джылдан
Кеси асыраллыкъ джерде,
Сау сагъатында Маимулат кеси
Межгит ишлетгенди мермерден.

1932

«Маимулат» — деб, атын джаздыргъанын да,
Файгъамбар бла тою болгъанын да,
Ол джерледе Аль-Даннабий
Суратлагъанды бек ариу.

1933

Мухаммат Маимулатны да,
Абу-Суфианны кызын алгъандан сора
Къураишледен кёбле келиб,
Мухамматха къошулгъандыла,

1934

Меккадан Мухаммат къайтханында,
Кёбле анга бойсунгандыла.
Мухамматны къанлы джауу —
Халиб ибн-Валид да.

1935

Ол Маимулатха терс къарагъанды,
Валидни биргесинде да
Амр ибн Ас да болгъанды,
Ол Эфиопиядан къайтхандан сора.

1936

Келишиу эталмагъанында,
Мухамматны да саталмагъанында,
Меккагъа бармай,
Мединагъа джол тутханды.

1937

Келген кѳонакѳлагѳа
Мухаммат джарыкѳ тюбегенди.
Адамны кѳзлерине кѳараса,
Файгѳамбар аны билиучю эди.

1938

Аллайланы бет кѳанларындан
Исламгѳа джюреклери тартханын
Кѳрюб, эски кѳл кѳалдыланы
Кѳоя эди кѳозгѳамайын.

1939

Мухаммат терен сагѳышланмай.
Валидни да, Асны да
Джыйыннга башчы этгенинде,
Муслиманла джаратмагѳандыла.

1940

Аскер башчыгѳа сала туруб,
Халид ибн Валидни,
Мухаммат ариу биле эди
Кѳытайгѳа джетерин Ислам динни.

1941

Аллах билдиргенден
Амир ибн Асны да
Атлы аскери Мисирни
Хорларын сезген эди.

1942

Мухамматны уа баш кыйгысы
Йемен бла Османны,
Хадрамаут бла Бахреини,
Византия бла Къаджарны

1943

Бийликлерине тюшюб турган
Аравияны шимал джанындагы
Ислам диннге таифаланы
Бойсундуруу болганды.

1944

Алтыджюз джыйырма тогузунчу джылны
Джайында Мухаммат Меккадан кыйтыб,
Византияны чеклерине
Чабыуул этерге башлаганды.

1945

Ала бла шохлукъ джюрютген
Гассан деген таифагъа
Мухаммат ийгенинде келечисин,
Ала аны ёлтюрюб кыйгандыла.

1946

Мухаммат да алагъа дерт
Джетдирирге хазырланганды:
Фудакъдан, Хаибардан тюшгенлени да
Аскер джыйыннга джойдурганды.

1947

Аскер башчыгъа сайлагъанды
Зеид ибн аль-Харисни да,
Экиге айланган къарнашы
Джафал ибн Абу-Бекрни да.

1948

Мухаммат кеси ол джортуулагъа
Башчылыкъ этерик эсе да,
Аны джолундан тыйгъанды
Ауругъаны Хаибарда.

1949

Эфиопиядан эртде къайтхан
Абдуллах ибн Рауахну
Зеидге болушурун ол излегенди,
Мухаммат не этерин айтыб.

1950

Алай бла кёл эте,
Мухаммат айтыб ючюсюне,
Юч мингден артыкъ атлы аскерни
Атландыргъанды биринчи кере.

1951

Мухаммат къара Сархын къысыб,
Юсюне къара къапталын кийиб,
«Иги джолгъа барыгъыз» — деб,
Аскерни алай ашыргъанды.

1952

Аллы бла ётгендиле
Аусчыла бла хазратчыла,
Мухаджирле бла Ансарла,
Таифала бла тукъумла.

1953

Атлы аскерни тамадасы
Халид ибн Валид деген:
«Аллах бирди,» — дегенди,
Атлана тебреб къазауатха.

1954

Византия бла Гассанны
Джюз минг араблы аскери,
Алларына чыгъыб, муслиманланы
Билдирмейин, тыйгъандыла.

1955

Къанлы къазауатда муслиманла
Аямайын сермешгендиле.
Зеид да, Джафар да, Абдуллах да,
Талай муслиман да ёлгендиле.

1956

Халид ибн Валид да,
Мадары болмай,
Сау къалгъанларын алыб,
Мединагъа къачханды.

1957

Мединагъа джетгенлеринде уа
Алларындан чыгыб аскерчилени,
Джоюлгъанланы юйдегилери
Уллу къаугъа ачхандыла.

1958

«Джоюлгъанла ючюн, сиз
Дерт алмайын нек келдигиз?!» —
Деб уллу сёлешгендиле
Халид ибн Валидге.

1959

Адамлары ноябрь айда,
Эски дертлерин джетдирир ючюн,
Бану Хуза таифадан,
Мухаммат джанлы болуб тургъан

1960

Бир къауумну ёлтюргендиле.
Мекка тийреде джашагъанлагъа
Келишиуден сора уа Хузайчыла
Тиймезге керек эдиле.

1961

Анга да къарамайын бакрчыла
Кече чабхандыла хузаичылагъа.
Аланы биргелеринде
Къураишле да болгъандыла.

1962

Ол хапарны эшитгенлей
Дауурну кенг джаймаз ючюн,
Абу-Суфиан, солуу алмай,
Мединагъа джетгенди.

1963

Мухаммат аны къатына къоймагъанды,
Сора ол дыгалас этиб,
Абу-Бекрден Умаргъа,
Умардан Осман ибн Афагъа да чабханды.

1964

Бары аны этгенин ушатмагъандыла.
Абу-Суфиан къызы,
Болмагъанында, Мухамматны юй бийчеси
Ум Хабибагъа баргъанды.

1965

Аны бла киши сёлешмегинде,
Алий аны джазыкъсыныб:
«Меккагъа не къадар дженгил къайтсанг,
Кесинге иги болур эди, дегенди.

1966

Алай бла Абу-Суфиан
Мухамматха тюбеялмагъанды.
Къураишлеге барыб айтханды
Аны адамгъа санамагъанларын.

1967

Кёб да турмайын Мухаммат,
Джыйышдырыб муслиманланы
Чабыуулгъа хазыранганды,
Къайры тебрегенин айтмагъанды.

1968

Тюз хапар киши билалмайын,
Кёб тюрлю сёз чыгъаргъандыла.
Тюзюн ангыламайын
Къураишле къалырча.

1969

Къураишлеге ол хапары
Керти джетиб къалмаз ючюн,
Ары баргъан джолоучулагъа
Уллу тыйгъыч салгъанды.

1970

«Я Аллах! Сен джауларыбызны
Бизге бойсунурча бир эт.
Кёзлерин джумдура аланы,» —
Деб тилегенди Мухаммат.

1971

Джангы келямла келгендиле
Ол кёзюледе Мухамматха.
Муслиманла Меккагъа
Атланырларыны аллы бла.

1972

Келген келямлагъа кёре,
«Чыгъаргъа боллукъдула сермешге.
Алагъа тиймеген междуслеге
Муслиманла тиймесинле.»

1973

Онунчу кюнюнде Рамазан айны —
Ёлген кюнюнде Хадиджатны,
Мухаммат, аскерин да тизиб,
Мекка таба атланганды.

1974

Мухаммат, джолгъа Мисирни
Башчысы анга бериб ийген
Акъ къадыргъа миниб чыкъгъанды,
Ораза ауузун ачмайын.

1975

Джолну эки джаны бла
Юлешиниб, Меккагъа
Тебрегендиле кериуанлары бла
Ораза тутуб барысы да.

1976

Джер джерледе тохтасала,
Сакълыкъ ючюн от этдирмейин,
Кёб аскерге башчылыкъ этген
Умар бек тынгысыз болгъанды.

1977

Марр-аль Захрам деген джерде
Мухаммат аскерин тохтатханды.
Бир кесек солуу алдыртыб,
Кеч эте, аууз ачдырганды.

1978

Меккачыла къайгыгыга кългъандыла,
Рамазан айны онджетисинде
Мухаммат Меккагъа джууукъ джерде
Тохтаб тургъанын эшитгенлеринде.

1979

Рамазан айны онджетисинде
Къураишлени эслерине
Бадыр къазауат тюшгенди, —
Ол да ол кюн башланган эди.

1980

Аббас Меккадан Мухамматны
Джанына джашыртын къачханды.
Аны ызындан къачаргъа
Талай адам хазырланганды.

1981

Мухаммат бла келгенле,
Меккадан къысталгъан мухаджирле,
Мединадагъы ансарла да
Шахаргъа кириб келселе.

1982

Къан тѣгюу башланныгъын,
Ишни арты аман боллугъун
Меккачыла ангылагъандыла,
Артыкъсыз да Абу-Суфиан.

1983

Аны амалтын Абу-Суфиан
Будайыл деген хузаичыланы
Эмда кесини гитче джашын
Алыб Мухамматха баргъанды.

1984

Будайил шыйых
Мухамматны шоху эди.
Шатырына кириб Мухамматны,
Абу-Суфиан бла баш ийгенди.

1985

«Аллахдан сора Аллах болмагъанына,
Аны келечиси болгъанына,
Сени файгъамбарлыгъынга да
Мен шагъатлыкъ этеме.

1986

«Мен шагъатлыкъ этеме,» —
Деб, иман келтиргенди алайда, —
Мухамматны къатындагъыла да,
Умар бла башхала.

1987

Муслиманлагъа джетдирген
Хыянатлары ючюн къураишлеге,
Абу-Суфианны ёлтюрюб,
Дерт джетдирирге излегендиле.

1988

Абу-Суфиан а муслиманланы
Джюреклерин джумушатыргъа
Джалыннгыч сёзле айтханды
Мухамматны аллында.

1989

«Мен сени Меккадан къыстаргъа
Къарыууму аямагъанма.
Алай а сен да, сени Аллахынг да
Хорларыкъсыз барысын да.

1990

Не заманда да сени
Къураишле сакълайдыла.
Сен да меннге туугъан атамдан,
Анамдан да багъалыса.

1991

«Бир Аллахдан сора Аллах джокъду!
Бизни хорларыкъ да олду!
Бир Аллахны кючюдю!
Анга сёз да джокъду.

1992

О, Мухаммат файгъамбар!
Къураишле дининги алыргъа,
Эм бойсунургъа хазырдыла
Аллахны келечисине.

1993

Аллахны джолунда да ала
Джанларын аямайын къазауат этерле.
Мен сени толу ийнандырама,
Хапарынгы да айтыб барырма.

1994

Кесинги рахатлыгъын бла
Аланы аярынгы айт, айтырма.
Ала энди бурунча къаршчы
Сеннге чыртда чыкъмазла.»

1995

Деб, айтырын айтханында,
Мухаммат да джууаб бергенди.
Абу-Суфианны джояргъа
Муслиманла уа оноулаша тургъандыла.

1996

«Къураишлеге къайтыб бар да,
Абу-Суфиан, сен алай айт:
Кечгинчилик барды, бойсунсала,
Сени юйюнге бугъунсала да.

1997

Кааба юйде бугъунсала да,
Къоркъуу энди алай болмаз!
Аланы душманларына уа
Рахатлыкъ чырта болмаз.

1998

Ашыра чыгъыб Абу-Суфианны
Аббас аскерни кёрюзтгенди.
Хорлаялмазлыгъын Мухамматны
Абу-Суфиан билгенди.

1999

Ол, Меккагъа джетгенлей,
Къураишлени эрлай джыйыб,
Мухаммат кесини аскери бла
Меккагъа кирлигин билдиргенди.

2000

Кесибизни аладан къорууларгъа
Джетерик тюлдю кючюбюз.
Бойсунмасакъ биз алагъа,
Аманнга бурулур кечебиз, кюнюбюз.

2001

Деб, джыйылгъанлагъа алай айтханында,
Анга тамам ачыуланыб,
Къазауатлада адамлары къырылгъанла
Айтхан эдиле анга ачы сёзле.

2002

«Сен бизни кѣб урушда
Муслиманла бла сермешдириб,
Джашларыбыз бла эрлерибизни
Къырдыргъанса аяусуз.

2003

Къан алдырыуну орнуна
Бизни барыбызны да Мухамматха
Бойсунургъа чакъыраса,» —
Деб, къычыргъандыла Абу-Суфианнга.

2004

Алай болса да, Абу-Суфианнга
Эс бѣлгенле да болгъандыла.
Бойсунургъа да келишгендиле
Къурайшле муслиманлагъа.

2005

Шахардан узакъ болмайын
Джу деген ёзенде Мухаммат,
Ючге юлешиб аскерин,
Ким къалайдан кирлигин

2006

Белгили этиб тургъанды.
Ол Зубаирны аскерин
Кюнчыгъыш джанына ашыргъанды,
Сол джанына уа башхаланы.

2007

Муслиманла шахаргъа киргенлеринде,
Къураишле къаршчы чыкъмагъандыла.
Кёчгюнчю тукъумла чыгъаргъан
Бир-эки сермешиу болмаса.

2008

Алай уллу сермеш болмай,
Адам къан да кёб тегюлмей,
Рамазан айда январны онтогъузунда
Мекканы толусу бла алгъан эди Мухаммат.

2009

Мухаммат шахарны ичинде
Мухаджирле бла ансарладан
Талай адамны къойгъанды,
Къалгъанын шахардан чыгъаргъанды.

2010

Къураишлеге берген сезюн
Мухаммат Меккада толтургъанды.
Уруш этиб, къан тегюб,
Рысхыларын алмагъанды.

2011

Ол миниб акъ тюесине
Сафа сыртына чыкъгъанды.
Онджети джылны андан алгъа
Биринчи ауазын анда айтханды.

2012

Ол заманда кѳураишле
Файгѳамбаргѳа бедиш этгендиле.
Энди уа кѳауум-кѳауум келиб,
Аны динин ала эдиле.

2013

«Ийман келтирирге зорлукъ бла
Джарамайды,» — деб Уллу Аллах
Мухамматны юретгенди,
Ол да аны айтханын этгенди.

2014

Ислам динни кѳабыл этгенлеге
Мухаммат бир зат да айтмагѳанды.
Тыйыншлы кѳрмей эселе,
Турсунла динлеринде, дегенди.

2015

Джюрек разылыкѳлары бла
Иман келтиргенлеге уа,
Файгѳамбар разы болгѳанды,
Кеси умметине кѳошханды.

2016

Мухаммат аскерчилерине
Байладан алгѳан ачханы
Саугѳа халда юлешгенинде,
Ала да бек кѳууаннгандыла.

2017

Аллахны излемин толтура,
Ичинде, тышында Каабаны
Тейри къачланы къурутургъа
Муслиманлагъа буюргъанды.

2018

Къаршчы киши турмагъанды,
Къаршчыла уа кёб болгъандыла.
Ташдан, агъачдан ишлениб,
Омакъ-омакъ джасалгъанла.

2019

Элли джыл озгъандан сора
Эсгермегендиле аланы.
Аллахлары къаллайла болгъанын,
Къайдан чыкъгъанларын унутхандыла.

2020

Алий ачхычларын Каабаны
Кеси алыргъа излегенди.
Алай а Мухаммат анга сыйлы ишни
Бермей къойгъанды.

2021

Хар заманда да Абд-ад-Дар тукъумну
Туудукълары джюрютюб тургъандыла.
Ол сыйлы ишни ала алсала,
Мухаммат алагъа берлик эди.

2022

Кааба сууну ишин да,
Файгъамбар ёмюр артына дери
Къураишлеге бермейин,
Аббасха, аны туудукъларына бергенди.

2023

Мухаммат меккячылагъа
Сюд этген заманда келгенинде,
Рахматлы файгъамбарлыгъын
Ариу халисин да кёрюзгенди.

2024

«Мекка сыйлы джерди,
Бююнден башлаб,
Мында къан тёгюлмезге
Керекди дегенди Мухаммат.

2025

Меккачыла бла къураишлеге
Файгъамбарны рахматлы болгъаны
Къайгъылы этиб ансарланы,
«Сора, бизни къоюб кетемисе?»—

2026

Деб, ансарла соргъандыла.
«Сиз меникисиз, мен сизникиме,
Мен ант этеме Каабада
Сизни къоюб кетмезге,» — дегенди.

2027

Мухаммат бла кѳураишле
Даулашхан да этгендиле.
Аллахны буйругѳу бла аны
Джангы сермешле сакѳлай эдиле.

2028

Джыйырма кюн ѳтгенден сора
Мухаммат джыйыб аскерин да,
Мекка шахарда кѳалмайын,
Атланнганды Медина таба.

2029

Ёмюрню ахыр кюнѳне дери
Файгѳамбарны буйругѳу бла
Ислам динни отджагѳасы
Мекка шахар болуб кѳалгѳанды.

2030

Хиджардагѳы тукѳумла да,
Таифада джашагѳан сакифле да,
Хузайчыла да бир болуб,
Джыйырма минг аскер кѳураб,

2031

Мухамматха кѳаршчы чыкѳгѳандыла.
Сора барысы да биригиб,
Таифаны шимал джанында
Таулагѳа тирелиб тохтагѳандыла.

2032

Мухаммат аскери бла
Ала таба айланнганды.
Къураишледен Мухамматха
Эки минг адам къошулгъанды.

2033

Хунайим деген бир джерде
Юч кюнню ичинде душман тохтагъан
Хиджаз тауланы этегинде
Бир джерлеге джетгендиле.

2034

Халид ибн Валидни джыйыны
Аскер аллында баргъандыла.
Муслиманла, ансарла
Эмда къураишле артдаракъда.

2035

Душман бегиген джерлеге
Талай чакъырым къалгъанында,
Аллында баргъан аскерге —
Халид ибн Валидге

2036

Чабыуул этиб, хауазчыла
Къуш тюгюнлей чачхандыла.
Юч мингден артыкъ аскерни
Ызларына ыхтыргъандыла.

2037

Джукъ эшитдирмейин, тюеле ёкюрюб,
Букъу кёлтюрюлюб, кёзлерин джабыб,
Джан дыгалас этгендиле,
Ахырзаман келгенча болуб.

2038

Файгъамбарны да ала кьоюб,
Хар аскерчи кеси башын
Алыб, къачханларын кёрюб,
Алай айтханды Абу-Суфиан.

2039

«Энди тенгизге
Джетгинчи тохтарыкъ тюддюле.
Муслиманла бла ансарланы
Не келген эсе да кёллерине.»

2040

Мухаммат кычыргъанды алагъа:
«Тохтагъыз, муслиманла!
Тохтагъыз! Мен Мухамматма,
Аллахны келечисиме...!»

2041

Мухамматны тауушун эшитген
Бир адам да болмагъанды.
Абу-Бекр, Абу-Суфиан,
Умар, Зеидни джашы Алим

2042

Аны төгерегине джыйылгандыла.
«Ансарла!» — деб да кычырганды
Аббас ачы тауушу бла: —
«Къарнашларым! Къайтыгъыз,

2043

Къайдасыз, сыйлы муслиманла!» —
Деб, эс табдырганды.
Ансарла да тюбегенлери бла
Джыйыла башлагъандыла.

2044

Муслиманла ол кёзюде
Хауазчыланы кёргендиле.
Муслиманланы кыууб келгендиле
Ала миниб кызыл тюелеге.

2045

Джюз чакълы муслиман да,
Иги сауутланыб кеслери да,
Керти сермешгендиле
Къаршчы чыгъыб хауазчылагъа.

2046

Бир сагъат арадан озгунчун
Муслиманла, кёбюрек джыйылыб,
Джангы къазауат башлагъандыла,
Душман бегинген джерге джетиб,

2047

Хауазчыла бла таифала
Биринчи сермешде хорланыб,
Джер-джерге къачхандыла,
Юйлерин, джерлерин къоюб.

2048

Арта турмайын сермешгендиле
Ахырына деричин сахифле да.
Къарыулары джетмезин билгенлеринде,
Таифагъа къошулгъандыла.

2049

Уллу байлыкъ тюшгенинде къолгъа,
Аскерчиле аны юлеширге
Излегенлеринде, чыгъыб алгъа,
Мухаммат къоймагъанды алай этерге.

2050

Джыйылгъан рысхыгъа къарауул салыб,
Аскерни бургъанды Таифха.
Сахифле уа, юйлерине къачыб кириб,
Кеслерин къоруулагъандыла.

2051

Салман деген устаны
Башчылыгъы бла къабыргъаланы
Оючу сауутла ишлетиб,
Къалалагъа чабхандыла.

2052

Сакифле да къараб турмагъандыла:
Садакъ окъла джаудургъандыла.
Эриген къроргъашынны къюуб,
Юслерине халеклик салгъандыла.

2053

Абу-Суфианны кёзю чыкъгъанды,
Юч муслиман да ёлгенди.
Мухаммат а шатырындан къараб,
Къазауатха оноу этгенди.

2054

«Мени джанлы шыйыхлагъа
Сыйлы саугъала берликме,» —
Деб, файгъамбар къычыргъанында,
Чыкъмагъанды бир адам да.

2055

Болмагъанында Мухаммат
Терек бачхаларын душманларыны
Тюб этерге буюргъанында да,
Сакифлени бюгелмегенди.

2056

Кюнден кюннге Таифде
Къазауат джайылыб баргъанды.
Душманны хорлялмазлыгъын,
Къазауат эте, муслиманланы

2057

Эрикгенлерин билгенинде,
Мухаммат келишиу излегенди.
Алагъа төлеусоюз юйдегилерин
Къайтарыгъа дегенди.

2058

Уруш этиб Мухаммат бла
Айланган кёчгюнчю тукъумла уа,
Оноуну алай онгсунмайын,
«Юлюшюбюзню бер» —
деб тохтагъандыла.

2059

Энди тюшген рысхыдан
Алагъа хар джесир ючюн
Алтышар тую берирге айтыб,
Ортаны джарашдыргъанды.

2060

Хауазчыла Мухамматны
Айтханына бой салгъандыла,
Файгъамбар төлеусоюз аланы
Юйдегилерин къайтаргъанды.

2061

Аны ючюн Мухаммат бла
Мамыр келишиу этгендиле.
Аланы келечилерине да
Сыйлы саугъала бергендиле.

2062

Джесирлени ичинде Мухамматны
Эмчек анасы Халиматны
Къызы да болгъанын айтхандыла,
Мухаммат а аны танымагъанды.

2063

Мухамматха кесин таныта келиб,
«Мен сени гитче заманында
Кёб айланганма кёлтюрюб,
Бир джолда уа сен ачыуланыб,

2064

Имбашымдан къабхан эдинг.
Сен салгъан джара таб болуб,
Ма бюгюн да турады» — деб,
Кёрюзгенди этин ачыб.

2065

Файгъамбар сора къууанчлы болуб,
Халиматдан хапар соргъанды.
Тюрлю-тюрлю саугъала бериб,
Сют эгечин бошлагъанды.

2066

Мухаммат Таифаны нек
Алалмагъанына сагъыш этиб,
Джыйырма кюнден сора
Амал табмагъанында,

2067

Кетерге керекди дегенди,
Келишиуле да этгенди.
Кючюн да седиретгенинде,
Ол да хорламча кёрюннгенди.

2068

Къайтыб келе Мухамматны
Аягын тые басханында,
Ачыулу Мухаммат тыечи Ансарны
Къамчи бла ургъанды.

2069

Артдан чакъырыб тыечини
Андан кечмеклик тилегенди.
Файгъамбар ансарны кесине
Он тые да бергенди.

2070

Ачыуланыб къайтхан Таифадан
Къуру Мухаммат болмагъанды.
Джесирлени къайтаргъаны ючюн
Бир къауумла джашыртын

2071

Кёл-къалды болуб, Мухамматны
Тюшген рысхысындан урлагъандыла.
Джолда тохтаб, солугъан джерде
Мухаджирле бла ансарла

2072

Мухаммат бла даулаша кетиб,
Юсюнден кѡапдалын сыйыргъандыла.
«Тюшген рысхыны юлеш» — деб,
Онгун иги алгъандыла.

2073

Айтыугъа кѡре, муслиманлагъа
Урлагъанларын кѡйтартханды.
Экинчи кюн а рысхыны
Мухаммат аскерге чачханды.

2074

Юлешни уа бир ълчеми
Бир тюеге саналгъанды.
Джортуулагъа чыкѡгъанлагъа уа
Тѡртюшер тюе буюргъанды.

2075

Атлы аскерчилеге джыйырма тюе,
Дагъыда аланы бир кѡауумлары,
Душманны ълтюрген эсе,
Сауут-саба да саугъаланнгандыла.

2076

Сауут-сабаны сатсала,
Джер юлюш алыб тургъандыла.
Мухамматны кесине кѡалгъаны
Он минг тюе болгъанды.

2077

«Файгъамбар кесини юлюшюн
Къалай этерик болур?» — деб.
Сакълагъандыла муслиманла
Тамам кёллери бла ашыгъыб.

2078

Кесини юлюшюн Мухаммат
Къураишлеге, меджуслеге —
Джангы диннге киргенлеге
Толусу бла юлешгенди.

2079

Кёчгюнчю таифаланы башчыларына
Сыйлы саугъала этгенди.
Бадырда къазауат этгенле бла
Ухуд къазауатда болгъанлагъа,

2080

Ансарлагъа джукъ да бермегенди,
Кесине джукъ алмагъанды.
Алай кёрген муслиманла
Бир да разы болгъандыла.

2081

Мухамматны алай этгени
Къураишлеге рахматлы болгъанды.
Ансарла уа джаратмагъандыла,
Таб, къоркъгъан да этгендиле.

2082

Мухаммат кесини таифасына
Къайтыргъа умут этгенди.
Меккадан сора да энди
Кеси оноу этерикди

2083

Дегенлерин Мухаммат эшитиб,
Аланы алларына барыб:
«Ансарла, меннге болушуучула!
Не дейсиз, сизле меннге? — деб.

2084

Мен сизге келген заманда
Бек гюнахлы фасыкъла эдигиз.
Энди Раббийини оноунда
Байлагъа къошула башлагъансыз.

2085

Сиз бек джарлы джашай эдигиз,
Бир-биригизни кёрюб болмагъан
Ансарла! Джууаб нек бермейсиз?
Меннге сиз ийнанмаймысыз?

2086

Киши ийнанмагъан заманда
Меннге сиз ийнанган эдигиз.
Меккадан мен къысталгъанымда,
Сиз меннге ышыкъ болгъансыз!

2087

Мен джарлы эдим да,
Бютеу кереклими табхансыз.
Энди не болду сизге ансарла?
Сиз меннге кёб болушхансыз.

2088

Сизни Исламны таза джолу бла
Элтирге суюб айланама.
Ол сизни эки дунягъызгъа да
Бек уллу саугъа боллукъду.

2089

Ала кеслерине джетгенлерин —
Къойлары бла тюелерин
Алларына суюб кетерле,
Сиз а Аллахны келечисин —

2090

Аллахны кеси ийген келечисин
Элтисиз ансарла биргегизге.
Ол азымыды сора сизге,
Айтыгъыз, сиз меннге.

2091

Джаным кимни къолунда эсе да,
Мен Мединада туулган болсам.
Ансарланы бири болур эдим,
Кёлюгюзню да къалдырмаз эдим.»

2092

Файгъамбарны ол сёзлери
Аланы ачыуларын чачханды.
Бир къауумлары мыдах болуб,
Таб, джылагъан да этгендиле.

2093

Таифдан къайтадыла меккачыла,
Мухаммат Умра къылгъанды.
Азандан оноу этерге деб сахаргъа —
Мединагъа къайтханды.

2094

Келе-келиб, Мухаммат джолда
Аква деген элге къайтыб,
Анасыны къабырыны къатында
Джыгъылгъанды тобукъланыб.

2095

Аминат меджуслей ёлген эди,
Ол себебли муслиманла
Файгъамбарны алай этгенине
Сейирсиниб къарагъандыла.

2096

«Анамы къабырына къайтыргъа,
Аллахдан эркинлик тилеген эдим.
Эркинлик бериб Раббийим манга
Аны бла джылайма.

2097

Мен эркин тюл эдим да,
Дууа этмегеними кёрдюгюз.
Аллах а тыйгыыч салмайды
Ахлуларына джыларгъа.»

2098

Деб, ангылатханды файгъамбар
Къатындагъы муслиманлагъа.
Мединагъа джетгенинде уа,
Бир къууанч хапар эшитгенди.

2099

Джесирге алгъан юй бийчеси
Мариям джаш табхан эди.
Мухамматны тукъуму юзюлмеди
Деб, айтыргъа болгъан эди.

2100

Алай болгъанына
Мухаммат бек къууаннганды.
Джашына да Ибрахим деб,
Файгъамбарны атын атагъанды.

2101

Алай а сабийни туугъанына
Мухаммат бла Мариямдан сора
Башхала къууанмагъандыла,
Башха бийчелери да зарланнгандыла.

2102

«Гитче Ибрахимни тууулгъаны
Ислам динни алгъанланы —
Алийни, Умарны, Абу-Бекрни —
Барысын да кьоркьутханды.

2103

Ала барысы да
Мухамматны артында кьалгъанлагъа
Кеслерин санаб тургъандыла,
Энди уа анга джаш туугъанды.

2104

Мухамматны кызы Фатима да
Къууанмагъанды кьарнашына.
Хасан, Хусей деб да
Бар эдиле аны туудукълары.

2105

Сыйлы Файгъамбарны юсю бла
Муратларына джетер ючюн,
Ибрахим дунягъа джаратылгъанлай
огуна
Джууукъла кьаугъа чыгъаргъан эдиле.

2106

Къаугъала кёб болуб,
Билиб уруш чыгъарын,
Мухаммат Мариямгъа
Джашыртын тюбегенди.

2107

Мухамматны юй бийчелери
Кёзюулешиб Мухаммат бла
Тюбешиб тургъандыла.
Бир кюн Хафза уа туберге
керек эди анга.

2108

Хафзаны кюню джетиб,
Атасыны юйюне баргъанды.
Ол кюн ол а 630 джыл эди,
Джайында къаугъа чыкъгъанды.

2109

Келгенинде ызына къайтыб,
Мухаммат бла Мариямны
Бирге тургъанларын кёрюб,
Хафза ачыуланнганды.

2110

Мариям бла тубешмегенча
Хафза этерге керек эди.
Сора Мухаммат сёз бергенди
Мариямны элден къыстаргъа.

2111

Файгъамбарлыгына да къарамайын,
Мединагъа Мухамматны
Айгъакъ этерин айтханды,
Хафза-къатыны Мухамматны.

2112

Джесир кълну кыстатыб,
Айшат бла Хафза биригиб,
Мариямны джылатхандыла,
Аны джаш табханына зарланыб.

2113

Джер-джерден келиб,
Ислам динни кыбыл этгендиле.
Меджуслюкден чыкыгъанларына,
Аллахха табына, ант этгендиле.

2114

Ислам динни алгъанла,
Муслиман динни кыбыл этгенле,
Уметине Мухамматны киргенле
Бир-бирлери бла уруш этмезге.

2115

Биреуню джугъун урламазгъа,
Сылтаусуз адам ёлтюрмезге,
Муслиман джорукъланы сакъларгъа,
Деб, ант эте, динни алгъандыла.

2116

Таифны тегерегинде джашагъанла —
Бютеу тукъум Ислам динни
Кыбыл этиб алгъанларында,
Сакифле да амалсыз болуб,

2117

Муслиманла бла душманлыкъ тутуб
Мындан ары турууну
Магъанасы болмагъанын билиб,
Мухамматха баргъандыла.

2118

Файгъамбар келген келечилеге:
«Тейри къачларыгъызны ууатыгъыз!
Барыгъыз да сакифле
Ислам динни къабыл этигиз!»

2119

Дегенинде келген келечилеге,
Ала кюн сайын беш ууахты намаз
Этиб тургъан ауурду дегенлеринде,
Аланы аз этерге сёз бергенди
файгъамбар.

2120

«Аль-Латыны уа кесиби
Ууаталлыкъ тюлбюз,» —
Дегенлеринде сакифле,
Айтханды анга адам иерге.

2121

Мухаммат намаз этгеннге
Бир кесек дженгиллик бергенди.
Къачларын ууатыргъа сакифлеге
Къураишледен да ийгенди.

2122

Къураишле да тиширыуланы
Джыйылгъанларын сан этмей,
Абу-Суфианны башчылыгъы бла
Аль-Латынны акъ ташдан ишленген

2123

Балта бла къачын ууатхандыла.
Юсюнде багъалы затларын
Мухамматха ийгендиле,
Ууалгъанларын къурутхандыла.

2124

Мединаны къатында Аль-Манатны
Дин къаласын да ууатхандыла.
Меджусле джукъ айтмагъандыла.
Аус-Манат деген таифа уа

2125

Кесини атын тюрлендириб,
Кесине «Аус-Аллах» дегенди.
Таифаланы да бирикдириб,
Мухаммат бир этерге излегенди.

2126

Сора тюзлюк джорукъла
Джашаугъа сингиб тебрегендиле.
Таифаланы араларында
Чюйреликле да кетгендиле.

2127

«Тиширыула джангыз кеслери да
Мединадан Меккагъа
Барыргъа боллукъду,» — дегенди
Мухаммат муслиманлагъа.

2128

«Рысхылары болмагъанлагъа
Садакъа беригиз, ол дурусду
Гюнахларыгъыздан тазаланыргъа,» —
Дегенди Мухаммат ауазларында.

2129

Бай муслиманла Мухамматха
Алай разы болмагъандыла,
Ол зекятны кёб джыйгъаны ючюн
Кесине берирге оюмлары болмагъанды.

2130

Мухамматха уа аны юсюнден
Келямла да келгендиле.
Аланы ичинде зекят ючюн
Ушагъыусуз зат этгендиле.

2131

Аравияны шимал джанындагъы
Элlege чабыуул этерге
Джаз узуну хазырланыб туруб,
Мухаммат сентябрь айда этгенди.

2132

Мухамматны алай этгени
Муслиманланы кёллендиргенди.
Нек десегиз, Аравияны чеклеринде
Ромеиледен кърккъуб тура эдиле.

2133

Аны юсюне да сабанлары
Джыйылыб башламагъан эди.
630-чу джылны джазы
Бир да бек исси болгъан эди.

2134

Быллай иссиликде,
Къургъакъчылыкъ къысхан кёзюуде
Джолгъа къалай чыгъайыкъ? —
Деб, соргъанла да болгъандыла.

2135

Къазауат этерге атлансала да,
Хорламлы боллукъларына
Ийнанган-зат этмегендиле
Муслиманла не эсе да.

2136

«Сен айтханны биз этербиз,
Алгъа баччаланы джыяйыкъ да,
Сора ызынгдан барырбыз,» —
Дегенле да тюбегендиле.

2137

Кюн иссиди деб,
Сылтаула нек саласыз?
Алай а эсигизде болсун сизни,
Джаханим мындан эсе, кёб кереге иссиди.

2138

Аллах бизге кёб берсе деб,
Зекятны кёб берирбиз
Деб, кесигиз хаман да айта эдигиз,
Аллах а сизге кёб береди.

2139

Унамагъанла мунафукъладыла,
Сиз а къызгъанчлыкъ этесиз.
«Джетдирликди Аллах алагъа,
Сиз сёзюгюзню унутмагъыз!» — дегенди.

2140

Мухамматны сёзлерине
Кёбюсю къулакъ салгъандыла.
Къазауатны атын айтмазгъа
Кёбле да разы болгъандыла.

2141

Мухамматха бир-бирем келиб,
Сылтаула салыб башлагъандыла.
Бир къаууму уа къаты ауруйма,
Бирсилери юйленеме,

2142

Деб, сылтау этерге Аллахны джолунда
Къолларындан келмеген джарлылагъа:
«Мени дауум джокъду,»
Дегенди Мухаммат алайда.

2143

Арсар болгъан мухаджирле да,
Ансарла да табылгъандыла.
Бедуинле уа, Мухаммат айтханча,
Мунафукъладан осал эдиле.

2144

Октябрны ал кюнлеринде
Аскерин да ызындан тизиб,
Мухаммат джолгъа чыкъгъанды
Онбеш минг адамы болуб.

2145

Джолда бир-бирлери, джашырмайын,
Мухамматха айтхандыла
Византияны аскерин
Хорлаялмазлыкъларын.

2146

Джолда бара, бир къауумлары
Ызларына къайтхандыла.
Абдуллах ибн Убаиа да
Бир мунафукъ бла къачханды.

2147

Хар эртден сайын къачханланы
Санларын Мухамматха билдиргендиле.
Мухаджирле бла ансарланы
Къачханларын айтхандыларында уа,

2148

Мухаммат бек кыйналгъандан,
Алайда ауруб кългъанды.
Юджюз элли чакъырым джерде
Мединадан иги кесек узакълыкъда,

2149

Тобукъа джетиб тохтагъанларында,
Урушсуз ала бой салгъандыла.
Алайда джашагъан араблыла
Джасакъ төлерге айтхандыла.

2150

Аил деген шахардагъы
Араблыла да бойсуннгандыла.
Мухаммат аскер башчыларына
«Энди не этебиз?» — деб соргъанында,

2151

«Бизден не этеринги сен нек сораса?
Роменге барыб кирлигибизни
Аллах буюргъан эсе,
Алай эт» — дегенди Умар.

2152

«Аллахдан келген белги болса,
Сормаз эдим» — дегенинде.
Мухамматха муслиманла:
«Къайтайыкъ сора,» дегендиле.

2153

Муратларына джеталмай,
Сентябрь айда аскерчиле,
Хайыр да табмай,
Ызларына — шималгъа къайтхандыла.

2154

Джортуулагъа бармай,
Мединада къалгъанла,
Бармагъанларына къууана,
Муслиманла бла тюбешгендиле.

2155

«Тохтаусуз налат беригиз»
Деб, буюргъанды Мухаммат алагъа,—
Барлыкъ джерлери джаханимди,
Ала фасыккъладыла.

2156

Джортуулгъа бармагъанла,
Бизни бла бир заманда да,
Джолгъа чыгъарыкъ тюлсюз,» — деб
Муслиманла арт бургъандыла.

2157

Межгитге ала келселе да,
Мухаммат алагъа къарамагъанды.
Муслиман умметге къатышдырмагъанды,
Башларын бедиге къойгъанды.

2158

Къоркъуу кириб джюреклерине,
«Кеч» — деб Аллахдан тилегендиле.
Бираз заман ётгенден сора уа
Мухаммат кечмеклик бере:

2159

«Аллах аланы кечерге меннге
Эркинлик бергенди,» — деб билдиргенди.
Алай а, ала аны ючюн тазаланыргъа
Рысхы берирге керек эдиле.

2160

Бирем-бирем рысхылары бла
Мухамматха келе башлагъандыла.
Аллахны аллына барабыз деб,
Кеслерин ариу тазалагъандыла.

2161

Абдуллах ибн-Убаианы
Харамлыгъын Аллах джетдиргенди:
Мединагъа джетгенлей,
Терс этгенине къыйналыб ёлгенди.

2162

Ол ёлгенден сора уа
Мунафукъла ёксюз болгъандыла.
Аланы ассы межгитлери
Аль-Дираны да къурутхандыла.

2163

Аны къурутдургъан файгъамбар
болгъанды.
Алай бла Мединада
Къуру бир муслиман табыныучу
Межгит кългъанды.

2164

Оноу этиучю кйлери
Мунафукъланы оюлгъанды.
Шахарда алай тургъанлай
Оноу Мухамматха кългъанды.

2165

Алтыджюз отуз биринчи джылны
Март айында Абу-Бекр да
Меккагъа муслиманла бла
Хадж кылыргъа атланнганды.

2166

Ауруб кългъланы ючюн,
Бу джол Меккада — суйген Каабасына
Мухаммат хадж кылыргъа
Баралмайын кългъланды.

2167

Муслиманла хадж кылыргъа
Бара тургъан кёзюуде
Уллу Аллахдан Мухамматха
Келгендиле келямла.

2168

Келямланы ичинде былай
джазылгъанды:
«Меджуследен хата чыгъары,
Ала бла муслиманланы арасында
Къазауат боллугъу.

2169

Меджусле муслиманлагъа
Берген сёзлерин тутмайдыла.
Алагъа сиз ийнанмагъыз!
Ала бузукъчуладыла!

2170

Хадж кылыу айла башлансала,
Меджуслени Каабагъа къоймагъыз!
Тамырларын юзюгюз да,
Къазауатны тохтатыгъыз».

2171

Алий, Абу-Бекрни
Эрлай ызындан джетиб,
Аллахдан келген келямланы
Магъанасын айтханды.

2172

«Аллахны джолунда къазауат этсегиз,
Ёлген, ёлтюрген да этериксиз.
Анда буюруллукуду сизге джандет,»
Дегенди Мухаммат умметлеге.

2173

Ислам Индии океан бла
Къызыл тенгизни джагъаларында,
Араб айрымканлада да
Джайылыб башлагъанында,

2174

«Кёрюне башлады кыйыным» — деб,
Мухаммат асыры бек къууаныб:
«Бир гитче урлукъчукладан чагъыб,
Белгили терек ёсдю да,» — дегенди.

2175

Ол терекни тюбюне джыйылыб
Ислам динни джаратыб,
Адамла да башлагъандыла
Кюнден кюннге кёбейиб.

2176

Хиджаз таулада тонаучула,
Мухамматны оноун эшитиб,
Аманлыкъ этмезге ант этиб,
Бойсунуб къалгъандыла.

2177

Къачхынчылыкъ къуллагъа да
Азатлыкъ берилгенди.
Ала, «мамыр» джашаугъа къайтыб,
Рахат джашаб башлагъандыла.

2178

Шахарда джашагъан меджуслени
Энди төлеб башлагъанлары,
Бурун джасакъдан аз болгъаны,
Болумну аманнга иймегенди.

2179

Ол себебли меджуследе
Ислам диннге къаршчы туруб,
Уллу чырмаулукъ этмегендиле
Джасакъ алыу аз болгъанында.

2180

Алтыджюз отуз биринчи джыл
Мухамматха бойсуннган джерледе,
Сир джерде да тюбемезча,
Меджуслени артлары болгъанды.

2181

Ромейийге бойсуннган къраллагъа да,
Христиан диннге табыннган
Араб таифалагъа да къаршчы чыгъаргъа
Хазырланнгандыла муслиманла.

2182

Мухамматны сыйы, кючю да
Мединада ёсгенликге,
Адамлары кеслерин табсыз джюрютюб,
Аны сыйын тюшюре эдиле.

2183

Ол себебли, ишлени барын да
Джолдашларына — кеси
Толу ышанганларына
Этдириб тургъанды.

2184

Мухаммат, джууаблы ишлени
Алийге буюруб тургъанды.
Алай этгени Абу-Бекрге, Умаргъа да
Бек ауур тийгенди.

2185

Аскер джолочулукъгъа чыгъа,
Мухаммат кесини биргесине
Абу-Бекр бла Умарны алса,
Ауур тийгенди Алийге да.

2186

Кеслерини тукъум эчилерини
Динлери бир болгъанлыкъгъа,
Таифны адамлары джангыдан
Айырыла башлагъандыла.

2187

Максумла, омейала, хашимле,
Науфала ёз тукъумлары ючюн
Кюреше тебрегендиле,
Джууукъ, тенгни билир ючюн.

2188

Джарашдырыр мурат бла
Бир учхара сёз айтмайын,
Мухаммат бек сакъ болгъанды
Кёллерин аланы бузмаз ючюн.

2189

Баласы ауруб къалгъанында,
Джюрегин мыдахлыкъ басханды.
Ибрахимчиликни ауруууна
Дарман табмайын къыйналгъанды.

2190

Сабийни анасы Мариям да,
Мухамматны башха къатынлары да,
Ауругъан сабийни
Дарман суула бла ышыгъандыла.

2191

Мухаммат намаз эте туруб,
«Рахматлы, Рахимли Аллахым!» — деб,
Аллахдан тилек тилеб тургъанды,
Сабийни сакъларын излеб.

2192

«Сени кючюнгю чеги джокъду.
Сени атынгы атасала,
Адамла къайгъыларын чачыб,
Душманларын унутадыла,» — деб.

2193

Джашау джилтини юч кюнню ичинде
Ибрахимден кете тебреб,
Мухамматны тилеклерине
Аллах джууаб бермегенинде,

2194

«Сен унутма — дегенди Мухаммат,
Къансыз бетин джыламугъу джууа.—
Сени Раббийинг Аллахды» — дегенди
Джан солуу этген джашына.

2195

«Атанг Аллахны файгъамбарыды,
Дининг а сени Исламды.
Алай айтырса соргъаннга» — деб,
Мухаммат иги джылагъанды.

2196

«Аллахны буйругъу бла джаратылгъан
Ахыр ууахтыбыз да
Боллукъду аны аллында,
Мен да ызынгдан барлыкъма» —

2197

Деб айтханында, адамла
Мухамматха айыб этгендиле.
«Кёб джыласанг, Аллахны
Чамландырыргъа боллукъса,»
дегенлеринде:

2198

«Адам ючюн джылагъанлагъа
Аллах алай чамланмайды.
Ачыуну кёз джыламугъу бла басаргъа
Аллах буюргъанды, — дегенди.

2199

Кёкню ачыкъ джарытхан джарыкъ,
Джашнай келиб, бир кесекге
Тюшюргенди къарангылыкъ
Араблыланы джерлеринде.

2200

Кёк да, сени сабийинге
Бушуу этеди файгъамбар,» —
Дегендиле бир къауумла
Аны кёлюн басаргъа излеб.

2201

Сабийин басдырыб къайтханында,
Сабырлыкъ келгенча санларына
Болуб, джашаугъа
Тюнгюлген къарам бла къарагъанды.

2202

Мындан арысында кесини
Кюнлери тауусулуб баргъанын,
Ишлерин да бошагъанын
Ангылаб тургъанча эди.

2203

Кесини чакъырыллыкъ заманына
Кёбю къалмагъанын билиб,
Бир кесекден Ибрахимни
Ызындан атланнганы да,

2204

Хадиджат бла да, Зеид бла да,
Дагъыда башха джууукъ адамлары бла
Джандетде тюбеширигине
Толу ийнаныб эди.

2205

Фатима бла Айшат да
Хусей, Хасан туудукълары да,
Аланы аталары Алий да
Аны артында къаллыкъдыла,

2206

«Бир кесекден мен дуниядан
Кетерикме» — дегенинде,
Аны джангыз кызы
Фатима, кёзлерин сюрте,

2207

Джылагъанды атасына кыйналыб,
Гитче сабийчикча таралыб.
«Джылама, кызым,» — дегенди
Мухаммат анга джылы ышара.

2208

Хайбарда ашатхан уу ашы уа
Ичин бютеу кюйдюре,
Баш ауруу да хаман тута,
Мухамматны онгун ала эдиле.

2209

Ислам динни джаяр ючюн,
Къолундан келгенни этгенди.
Джандет ахлу къалай боллукъларын
Уметине юретгенди.

2210

Аллах Мухамматны файгъамбар этиб,
Кесине келечи этгенди.
Ол да буйрукъланы толтуруб,
Муратына джетгенди.

2211

Къалай намаз этериклерин,
Къалай ораза тутарыкъларын,
Рысхы бла къалай хайырланныкъларын—
Барысын бирча ангылатханды.

2212

Дин ючюн а къазауат этгенин
Бир къауумла онгсунмагъандыла.
Ислам динни джайгъандан эсе,
Тынчлыкълы туругъа суйгендиле.

2213

Бютеу этилликни барын да
Аллах келечисинден айтдыргъанды.
Мухаммат да ол ишлени
Тамамланнга санагъанды.

2214

Къайтыр заманы джетгенди
Кесини да Аллахха.
Имамлыла да энди
Джангы келямла сакъламазча.

2215

Мухамматны энди къайгъысы
Хадж къылыу болгъанды.
Кесини ангылагъанына кёре,
Аллахны этер ючюн разы,

2216

«Табыннгандан сора да Каабаны,
Мекканы сыйлы джерлеринде да
Табыныргъа керекди» — дей,
Меджуслени кёллерин кёлтюргенди.

2217

Март айда хадж кылыу башланыб,
Мухаммат Меккагъа атланнганды.
Имамлылагъа башчы болуб,
Бу джол кеси чыкъгъанды.

2218

Мухамматны барлыгъын билиб,
Мединаны кесинден огъуна
Юч джыйырма минг адам чыгъыб,
Мухамматха къошулгъандыла.

2219

Белгили тиширыула атланнганча,
Файгъамбарны бийчелери да
Тюе сыртлада орнатылгъан
Тахталада баргъандыла.

2220

Бир кесек джол къоратханларында,
Мухаммат, кийимлерин тешиб,
Ихрам кийгенди юскуне.
Ол этгенни этебиз, — деб

2221

Умут этселе да муслиманла,
Кеси этгенча этдирмегенди алагъа.
Алай этерге къурманлыкълары
Болгъанлагъа эркинлик бергенди.

2222

«Аллахым, мен былайдан сеннге
Табынама — дегенди Мухаммат. —
Ихрамны кийгенден сора
Сеннге джетген джокъду» — деб.

2223

Умра бошалгъандан сора
Ихрамны тешиб, кийимин кийиб,
Мухаммат бир кесек солургъа
Кесин эркин этгенди да,

2224

Сора бийчелери бла
Тюбеширге излегенди.
Аны аллай оноууна
Умар къаршчы тургъанды.

2225

Бир кесек солугъандан сора уа,
Мухаммат джангыдан ихрам кийиб,
Биргесине келгенле бла,
Хаджилени да ызындан тизиб,

2226

Мина, Муздалиф ёзенле бла
Арафат таугъа джетгенди:
Бурунгу адамла Аллах бла
Бетден-бетге тюбеген таугъа.

2227

Аны мархабатлы таугъа
Санаб тургъандыла меджусле.
Ала табынган да этгендиле
Сыйлы кёрюб ол джерлени.

2228

«Бютеу Арафат табыныучу джерди, —
Деб, Мухаммат кычырыб,
Раббийим, табынама,
Къуллукъ этеме санга» деб,

2229

Меккада Мухаммат умра кыылгъанды,
Къара ташны аллында да
Ол намаз этгенди,
Ауруу джокълаб кыйнаса да.

2230

Ас-Сафа бла Аль-Марваны
Алларында чабар къарыуу
Болмагъанында, файгъамбар
Кесини тюесине мингенди.

2231

Аль-Касба деген акъ тюесине миниб,
Файгъамбар Каабаны төгерегине,
Къара ташха да таягъын тийдире,
Айланганд джети кере.

2232

Мухаммат къара чачына
Бир тюрлю джау джакъгъанды.
Джюлюген заманда ачымазча
Сылаб, ариу тарагъанды.

2233

Джетер джерине джетгинчи
Элтген кърманлыкъларын,
Башын Мухаммат джюлютдюрмейин
Бир кесек тургъанды,

2234

Кърманлыкъ этерден алгъа да
Тилекле тилегенди.
Мархабатлы джерледе да
Намаз этиб тургъанды.

2235

Мухаммат этгенча этиб,
Башха муслиманла да
Уллу Аллахдан бирден
Тургъандыла тилекле тилеб.

2236

Арафат тауну башында
Намаз кърылгъандан сора да,
Мухаммат ауазла бергенди
Хаджилеге алайда.

2237

«Адамла! Аллахны келечиси
Сизден соргъан этеди.
Бу ай къайсы ай болгъанын
Сиз билемисиз?» — дегенди.

2238

«Мархабатлы айды» — дегендиле:
Аллахны келечиси алай айтады.
«Мархабатлы этгени ючюн Аллах бу айны,
Бююнден башлаб къаныгъызыны,

2239

Рысхыгъызыны, юйюгюзню да
Хукму кюннге деричин
Мархабатлы этеди,» — деб,
Мухамматны айтханларын

2240

Хаджиле айтыб тургъандыла
Ичлеринде ачы ауазы бла.
Раббия ибн Убаиа деген а
Къычырыб айтханды иги эшитилірча.

2241

«Адамла! Бир джыл озгъандан сора
Тюбербизми, къалырбызмы,» —
Дегенди, Мухаммат дагъыда
Эшитиб къоюгъуз айтханымы:

2242

«Энди сизни этеригиз —
Иблисге кесигизни алдатмагъыз!
Билмейин тѣгюлген къан ючюн,
Къан алыргъа излемегиз!

2243

Аллахны онеки айы барды,
Ангы къошаргъа, къоратыргъа да
Кюрешмеклик джарамайды,
Иблис алдайды ол заманда.

2244

Къатынларыгъызгъа иги болугъуз,
Разы болуб алгъан эсегиз!
Этген ишлерине багъа беригиз!
Кечимсиз а этмегиз!

2245

Сиз сюе эсегиз джангылмазгъа,
Мен айтханны этигиз!
Сизге Аллахны буйругъу бла
Сыйлы китабны да къояма.

2246

Ёлгенле сау боллукъдула
Хукуму кюн барысы да.
Аллахны сюдюне келликдиле,
Ийнаныгъыз, мен айтханнга!»

2247

Ма аллай ауазла бергенди
Файгъамбар хаджилени араларында.
«Ийнанабыз,» — деб баргъандыла
Аны хар сёзюне бары да.

2248

Кюн батыб башлагъанында,
Хаджиле къайгъыгъа киргендиле.
Алгъыннгы адетлерича
Муздалиф таугъа барыб

2249

Чабаргъа керек эдиле ала,
Хахай-тууай да этиб.
Аны төгерегинде да
Шынгъарт отла джандырыб.

2250

Мухаммат орнундан тебмегенди:
Исламгъа къошаргъа ол адетлени,—
Эски адетлерин маджюслени
Кюн бата туруб излемегенди.

2251

Кюн батыб бошагъандан сора уа,
Ашыкъмайын, рахат атлай,
Адамланы Муздалиф таугъа
Файгъамбар алай элтгенди.

2252

Ала сызгырыб башлагъандыла,
Къычырыб, харс уруб.
Джукъ айтмайын Мухаммат да
Тургъанды, кюн батханды сора, деб.

2253

Муздалиф тауну этегинде
Хахай-тууайларын бардыргъандыла.
Хаджиле отла джандыргъандыла,
Эртде маджюсю замандача.

2254

Сабанла бла джайлыкълагъа
Берекет бериучю джауун бла
Элия тийриси Кузахха
Табыныб джашагъандыла.

2255

Муслиманла уа умут этгендиле
Табыныргъа ол джерлеге.
Эки джылны мындан алгъа
Сюелиб тургъан тейрилеге.

2256

Мухаммат унамай ол затны
«Аллахха табыныргъа керекди,
Джангы муздалиф адетлени
Тутайыкъ энди» — дегенди.

2257

Биргесине алыб ийманлыланы,
Башчылыкъ этиб айланнганы,
Мухамматны хадж кылыуу да
Март айда болгъанды.

2258

«Хадж кылыуу мындан ары
Къайсы айгъа тюшерикди?
Меджусу тюрсюнле бла
Табыныу адетле къурурча»

2259

Деб, ауузларында алай айтханында
Мухаммат иманлылагъа.
«Джай айла кыйын боллукъдула,» —
Дегенле да болгъандыла.

2260

Мина ёзенде эртдеден бери тургъан
Белгили юч тейри болгъанды.
Иблис келсе, алайладан
Ибрахим, тюшюб, кыыстагъанды.

2261

Энди уа муслиманла,
Ол тийрелени хар бирине,
Иблисден кери болгъанларына,
Джетишер ташны атхандыла.

2262

Хар ташны атсала, алагъа
«Мен быладан сеннге табынама,
Раббийим!» — деб кычыргъандыла,
Исмаилгъа атаб кърманлыкъларын.

2263

Мухаммат Мина ёзеннге
Кърманлыкъ этиб атагъанды.
Кърманлыкъла кесилселе,
Хадж бошалгъаннга саналгъанды.

2264

«Энди ашагъыз, ичигиз,» — деб,
Файгъамбар эркинлик бергенинде,
Хаджиле башларын джюлюб,
Ихрамларын тешгендиле.

2265

Кърмалыкъгъа союлгъан малланы
Юцен бирин чачдыргъанды.
«Тойгъунчун ашагъыз, адамла» — деб,
файгъамбар кърманлыкъларын этдиргенди.

2266

Мухаммат кесини санына да
Алтмыш юч тюе кесдиртгенди.
Ийнек кърманлыкъланы да
Къатынлары ючюн этдиртгенди.

2267

Йеменден Алий келгенинде,
Мухаммат кѳурманлыкѳ этерге, деб.
Отуз джети тѳе сатыб алгѳанды,
Аны джыл санына кѳре.

2268

Аллахны сыйлы келечиси
Кааба ташха табыннганды.
Зем-зем суудан ичиб,
Башын джюлютюб, ихрамын тешгенди.

2269

Хадж кѳылыу алай бошалыб,
Сау-эсен Мединагѳа келгенди.
Файгѳамбарлыкѳ этерге
Анга энди кѳб кѳалмагѳан эди.

2270

Кѳысхан аурууу Мухамматны
Чыртда шош болмагѳанды.
Башы тохтаусуз ауруса да,
Ишин дагѳыда бардыргѳанды.

2271

Кюн сайын межгитге келиб,
Иманлылагѳа намаз кѳылдыргѳанды.
Йордан джагѳалары бла Ромеиге
кѳаршчы барыргѳа
Аскер хазырлаб да башлагѳанды.

2272

Аскер башчылагъа ол
Зейид ибн Харисни,
Джыйырма беш джыл толгъан
Джашы Османни салгъан эди.

2273

«Сынамлы башчыла бардыла, сора
Аллай джуаблы, уллу ишге
Джаш адамны нек буюраса?» —
Дегенле да болгъандыла.

2274

Алай а аны таб кёрюб,
Османни башчлай къойгъанды.
Мухаммат бютеу къарыуун джыйыб,
Аны ашыра да чыкыгъанды.

2275

Алай а аскер узайгъынчын,
Файгъамбарны болуму барын да,
Аны ёлюб къалгъаны болса деб,
Къайгъылы этдириб къойгъанды.

2276

Оноу ючюн уллу кюреш
Башланыргъа боллукъ эди.
Аны амалтын аскерге
Узакъ кетерге болмай эди.

2277

Мединадан кюнлюк джолда
Аскер тохтагъанды.
Мухамматны саулугъу
Амандан аман болуб башлагъанды.

2278

Джукълагъан кёзююнде
Адам ауазла эшитилгендиле:
«Бизни ючюн бир намаз эт,»
Деб, ёлгенле андан тилегендиле.

2279

Мухаммат уяннганында,
Бир уллу иши къалгъанча,
Къабырлагъа атланнганды
Эшитген сёзлеге эс бёле.

2280

Кече арасында Мухаммат
Болушуучуну имбашына таяна,
Мединаны арасы бла сабыр, рахат
Атлай, баргъанды къабырлагъа.

2281

Узакъ тауланы башларында
Джангы ай, кюмюш къайыкъчыкъча,
Тамам джарыкъ кёрюннгенди,
Кёкде джулдузла арасында.

2282

Джерде уа акъсыл къабыр ташла
Кёрюне эдиле тизилиб.
Къатларында файгъамбар да
Намаз эте эди ийилиб.

2283

«Рахатлыгъы болсун сизлеге, —
Къабырлада джатханлагъа.
Насыблысыз сиз, ёлгенле,
Бизни уа палахха къойгъандыла,» —

2284

Деб, Мухаммат ёлгенлеге
Умметине къайгъылы кюнлени
Бир-бир джерледе меджусле
Чыгъара башлагъанларын билдиргенди.

2285

Йеменде оноуну аль-Асвад
Джалгъан файгъамбар болуб алгъанды.
Масламчыкъ деген джангы аты бла
Йеменде Маслам орналгъанды.

2286

Къуран джарашдырыб башлагъанды
Кесин Мухамматха тенг этерча.
Аравияны саулай къолгъа
Джыяргъа умуту болгъанды.

2287

Къабырладан къайтханында,
Мухамматны халы осал болгъанды.
Маймунатны юйюне джетерге,
Аны эси азгъанды.

2288

Маймунат аны Эфиопиядан
Келтирген дарманлары бла
Умут этгенинде багъаргъа,
Мухаммат онгсунмагъанды.

2289

Мухаммат эсин джыйгъанында,
Алий бла Аббасны джашы
Элтгендиле Айшатха
Барыны тилеги бла.

2290

Мухаммат бек къыйналгъанды,
Башын ёрге кёлтюралмагъанды.
Суу келтириб да къуйгъандыла
Джети къуюсундан Мекканы.

2291

Андан да хайыр болмагъанды,
Экинчи кюнюнде Мухаммат
Къарыусуз болгъандан
Ёрге туралмай къалгъанды.

2292

Алай болгъандан сора
Мухамматны къатына
Кишини иймегендиле,
Ийилгенле да кёб турмагъандыла.

2293

Ол себебден Мухаммат
Былай деб да, айталмагъанды,
Алай аза тургъанындан
Киши да джукъ сормагъанды.

2294

Бир джол игирек болгъанында,
Айтыр сёзлерин джаздырыргъа
Къагъытчыларын чакъырса да,
Бир адам да келмегенди.

2295

Тауусула баргъанын кюнлери
Мухаммат ангылагъанды.
Андан сора джукъ излемейин,
Бир зат да айтдырмагъанды.

2296

«Ёлюм ауруу» файгъамбаргъа тийиб,
Аны юсюнден хапарла
Муслиманланы къайгъылы этиб,
Къатын сакълаб тургъандыла.

2297

Аллахны келечиси файгъамбар
Ёлюмсюзлюкге туугъанды
Деб айтханларында, Абу-Бекр бла Умар
Хар муслиман бек къууангандыла.

2298

Биз къоркъурча ол алай
Къыйын аурумайды.
Орнунда джатыб къымылдамай
Чырта турмайды.

2299

Ол сауду, ийнанмай эсегиз
Деб, июнну сегизини эртденинде
Эки джанында адамла туруб,
Аны миллетге кёргюздюле.

2300

Умметине къараб, Мухаммат
Ышаргъан да этгенди.
Бир кесекден къолун булгъай,
Ызына кириб кетгенди.

2301

Ол джыйылгъан адамла
Мухамматны кёрюб къайтхандыла.
Алай а аны ёлгенин
Кёб турмайын билгендиле.

2302

Айшатны кычырыгын эшитгенлеринде,
Файгъамбарны башха бийчелери
Сыйыт эте джетгендиле,
Аккыллы бола ёлгенине.

2303

Аланы кычырыкълары
Мухамматны ёлгенин баямлагъанды.
Бютеу Мединада муслиманла
Межгит таба къуюлгъандыла.

2304

Файгъамбарны юй бийчелери —
Ала уа онбеш болгъандыла.
Аладан тогъузу сау болуб,
Ачы тукъум сарнагъандыла.

2305

Файгъамбар аланы барын да
Алама деб да, алмагъанды.
Хадиджат бла Айшатдан къалгъанлары
Ишинде алай джарамагъандыла.

2306

«Тамам Мусса файгъамбарча
Мухаммат да алай ёлгенди.
Ол Аллахына кетгенди,
Бир кесекден къайтыб келликди»

2307

Деб, алайда джыйылганлагъа
Умар къычырыб айтханды.
Файгъамбар ёлгенди дегеннге
Ол бычагъын алыб чабханды.

2308

Абу-Бекр бир кесекден
Айшатны юйюнден чыкъгъанды да,
Умарны сабыр этгенди.
«Адамла! – дегенди кеси да,—

2309

Мухамматха табынганла!
Бюгюн билсинле аны ёлгенин.
Аллахха сауду биз ийнаннган,
Айтханы эсигизде болсун.

2310

Аллахды джангыз ёлюмсюз!
Мухаммат аны келечиси эди!
Энди ол ёлгенди, анга дери
Ёлген келечиле къайдадыла?

2311

Ол кеси ёлсе, не ёлтюрселе,
Нек керексиз алай къыйналыргъа.»
Къуранны аллай сёзлерин
Эслеринде тутханла джокъ эдиле.

2312

Аллай ауазланы эшитгенлеринде,
Сабырлыкъ алагъа келе башлагъанды.
«Мухамматны Аллах изледи эсе,
Амал джокъду сора», — дегендиле.

2313

Мухамматны уа джолдашлары
Соза турмайын заманны.
Къайгысына эрлай тюшгендиле
Сайларгъа джангы тамаданы.

2314

Мухамматны орнуна Алийни
Салыргъа умут этгендиле.
Фатиманы юйюне джыйылгъандыла
Аз-Зубайир бла Таль дегенле.

2315

Саад ибн Убаианы
Башчылыгъы бла ансарла
Сауут-сабалары бла
Энчи джыйылгъандыла.

2316

Алай бла тюрлю-тюрлю
Оноуланы бардыргъандыла.
Мухаджирлени къалгъанлары да
Абу-Бекрге къошулгъандыла.

2317

Андан сора ол кече огъуна
Бану-Саидни юйюне барыб,
Ансарланы тамадалары бла
Уллу кенгеш бардыргъандыла.

2318

«Аллахны къуллары, билесиз!» —
Дегендиле ансарла. —
«Сиз къуру кесигизсиз,
Сиз, мухаджирле, меккачыла.

2319

Ол себебли, ийманлыланы
Ансарладан боллукъду башчылары.»
«Болургъа да керекди» — деб,
Кёлюн айтханды тамадалары.

2320

«Сиз айтхан тюздю, — деб Абу-Бекр —
Алайсыз а сиз кёрген араблыла
Къураишледен башханы оноуна
Бойсунургъа унамазла.»

2321

Убаини не да Умарны
Айырайыкъ дегенлеринде,
Хар ким кесини адамын
Айырайыкъ сора деб,

2322

Ансарладан къайсы эсе да,
Тамам кёлю бла кычыргъанында.
«Узат къолунгу Абу-Бекр,» — деб,
Кычыргъанды Умар да.

2323

Олсагъат огъуна мухаджирле
Бир болуб тебрегендиле.
Ызларындан да ансарла
«Абу-Бекр болсун» — дегендиле.

2324

Умар бла Алийден эсе,
Абу-Бекрни сабырлы болгъанын
Тыйыншыракъ кёрюб,
Ансарла къаршчы турмагъандыла.

2325

Танг ата, Мединада ийманлыла
Межгитге келиб, Абу-Бекрге
Адетдеча ант этиб,
Аны тамадалыкъгъа айыргъандыла.

2326

Аны да, Аллахны келечисине
Болушур ючюн айыргъан эдиле.
Алай бла Абу-Бекрни
Биринчи халиф этгендиле.

2327

«Мен Аллах бла аны келечисине
Бойсунган къадарда,
Бойсунугъуз сиз да меннге,» — дегенди
Алайда муслиманлагъа.

2328

Халиф айырылгъандан сора уа,
Файгъамбарны ёлюгюню къайгъысына
Кириширге керек болгъанлыкъгъа —
Къуранда джукъ айтылмайды.

2329

Файгъамбарны ёлюгюн джуугъанла
Аббас бла Алий болгъандыла.
Юч къат кебиннге ариу чырмаб,
Ызына орундукъгъа салгъандыла.

2330

Кебинлерини эки къаты
Акъ къумачдан салыннганды.
Ючюнчюсю йемен къаты къумач
Джашил сызлыкълы акъ болгъанды.

2331

Кендирден, алоэден этилген
Ариу ийисли затла себиб,
Кебинлени тышындан
Джетмиш кере дууа окъуб,

2332

Кюнорта бола, муслиманлагъа
Файгъамбарны ахыр джолуна
Ашырыгъа эркинлик берилиб,
Мингле бла адамла джыйылгъандыла.

2333

Мухамматны къайда асыраргъа
Билмей да даулашхандыла.
Алай а Абу-Бекр оноуну
Толусу бла къолгъа алыб,

2334

Файгъамбарла къачан да
Ёлген джерлеринде асыралгъандыла
Деб, Мухамматны айтханын эшитгенле
Абу-Бекрге бойсунгандыла.

2335

Айшатны юйюнде орундугъун
Бир джанына тартаракъ этиб,
Алайын ариу къазыб,
Файгъамбарны ёлюгюн ары салыб,

2336

Юсюне къабыр топуракъ къуюб,
Сыйдам этиб къойгъандыла.
Ийманлыла алай бла
Юйлерине къайтхандыла.

2337

Мухаммат кѳурагъан умметге
Абу-Бекр эки джылны
Башчылыкъ этген заманны ичинде
Кѳчюб айланган араблыланы

2338

Кѳозгъалыулары тохтагъанды.
Адамланы кѳатышдыра тургъан
Джалгъан файгъамбарланы
Атлары унутулгъанды.

2339

Джарым айрымканны барын да,
Еффрат сууну башындан
Балыкъсыз тенгизни джагъасына дери
Ислам диннге бойсундургъанды.

2340

Абу-Бекр ѳлгенден сора
Халифге Умар сайланганды.
Тенгликни суйген, иннети таза
Керти халиф болгъанды.

2341

Оноудан алгъа кенгешиб
Халиф болгъанына кѳарамагъанды.
Ким не айтса да, эс бѳлюб,
Барысы бла оноулашханды.

2342

Къолуна рысхы тюшсе,
Кесим дегенни билмегенди.
Кесине не ахлуларына
Артыкъ рысхы излемегенди.

2343

Умар толу онеки джылны
Башчылыкъ этгенди.
Ма ол кёзююню ичинде
Аны аскери кёб джерни алгъанды.

2344

Ол кесине Палестинаны,
Къаджарны да аслам кесегин,
Мисирни, Шамны, Ливанны да
Бойсундуруб тургъанды.

2345

Умар халиф ёлгенден сора
Мухамматны кюеу
Осман ибн Афранны
Эки кере халиф этгендиле.

2346

Ол да, исламны джаяр ючюн,
Къолундан келгенни аямайын,
Ромеи къралдан ётюб,
Къаджарланы да бюгюб,

2347

Бютеу Дагъыстанны
Ислам диннге бойсундура,
Осман алай чыкъгъанды
Аму-Дарья сууну джагъасына.

2348

Джууукъларын башчыла этгенинде,
Ол затлары ючюн дерт тутуб,
Османны юйюне кириб барыб,
Ёлтюрюб къойгъандыла.

2349

Осман а аланы алларына
Къуранны алыб чыкъгъанды.
Къуранны джарашдыргъан а
Ол кеси болса да.

2350

Быстыр, тери джурунлада,
Хурма тюрлю чапыракълада,
Къошун, джаркъа юсюнде да
Джазылгъан келямланы

2351

Алагъа халкъда джюрюгенлени да
Къошуб, бир джерге джыйыб,
Бары бла да хайырлана,
Ол заманлада огъуна

2352

Аллахны сыйлы китабын
Чыгъара башлагъандыла.
Бир къауумла къурашдыргъанланы
Осман толусу бла джокъ этгенди.

2353

Осман онеки джылны башчылыкъ этгенди.
Ол ёлгенден сора
Мединаны джамагъаты
Алийни сайлагъанды халифликге.

2354

Алийни юй бийчеси Фатима
Эртде, джашлай ёлгенди.
Ёле тебреб, ол Алийге
Былай осият этгенди:

2355

«Мени атамы къатында асырагъыз».
Аны осиятын толтургъандыла.
Абу-Бекр бла Умарны уа
Файгъамбарны къатында асырамагъандыла.

2356

Алий да беш джыл кюрешгенди
Кесини джаулары бла.
Алийге уа къаршчы
Зубаир бла Тальха чыкыгъандыла.

2357

Алагъа Айшат, Абу-Суфианны
Джашы Мурави да къошулгъандыла.
Ахырында Алий аланы
Барысын да хорлаб чыкъгъанды.

2358

Алай а, Ислам динни
Тазалыгъы ючюн
Кюрешгени себебли
Алийни да ёлтюргендиле.

2359

Бешинчи кере халифлик
Муравиннге тюшгенди.
Алай а аны суймегенлери
Кёб болгъандыла.

2360

Мухамматха кёб къаршчы сёз айтыб,
Исламны сыйын тюшюрюб,
Осал ишле кёб бардыргъанды
Ол меджуси поэтле бла бирге.

2361

Аман ишлери бла ол
Кесини сыйын тюшюргенди да,
Аравияны тарихинде
Аны халиф аты джазылмайды.

2362

Мухаммат файгъамбар бийчелерине
Кеси сау заманда огъуна
Джер юлюшле берген эди,
Ала инджилмей джашарга.

2363

Мухаммат ёлгенден сора да
Халифле да болушхандыла алагъа.
Шериат бла уа эркинлик берилмегенди
Алагъа эрге чыгъаргъа.

2364

Иманлыланы барысы да
Файгъамбарны юй бийчелерине
Уллу хурмет этгендиле,
Хаман болушуб тургъандыла.

2365

Мухамматны насыблы Зайнафы,
Файгъамбар кеси ёлгенден сора да,
Рысхысыз болуб артдаракълада
Сегиз джылны джашагъанды.

2366

Умар берген, Зайнаф,
Онеки минг дирхам ачханы,
Ол эрини сабийлерине къоймай,
Садакъагъа бере бошагъанды.

2367

Сафият а Мухамматдан сора
Элли джылны джашагъанды.
Къалгъан джууукъ-тенглерине
Джюз минг дирхам къойгъанды.

2368

Файгъамбарны суйген къатыны
Айшат, эри ёлгенинде анга
Онсегиз джылы толгъан эди,
Ол да къаугъалы ишлеге къошулгъанды.

2369

Къаршчы чыгъыб Османнга,
Аль-Зубайир жанлы болгъанды.
Эртдеден бери душманы Алийни да
Кёб кере тынчлыгъын бузгъанды.

2370

Айшатны эсгертиулеринде
Джазылгъаннга кёре,
Минг эки джюз хадисни
Алимле джыйышдыргъандыла.

2371

Алимле ол хадислеге
Уллу магъана бергендиле.
Нек десенг, ала
Къуранда болмагъандыла.

2377

Джангыз бир Аллахларына,
Аны келечиси Мухамматха
Бютеу айтханларын тюзге санаб,
Алагъа табыныб тургъандыла.

2378

Ёлюм аланы иманлы
Джашауларында джандетге элтген
Ахыр ууахты джолларыны
Атламлары болгъанды.

2379

Адам улуну тарихинде
Кёчюб джашагъан къазауатчыла,
Уруш эте, кёб джерни
Кеслерине бойсундургъандыла.

2380

Сейирсиндирген башха затды.
Ол неди десегиз, алагъа дери
Не да аладан сора да
Уруш бла алгъан джерледе

2381

Джангы цивилизация
Ёмюрде да къуралмагъанды.
Араблыла бойсундургъан джерледе уа
Цивилизация тууб баргъанды.

2382

Аллай цивилизацияны джайыб баргъан
Абдуллахны джангыз джашы,
Мекка шахарда туугъан
Мухаммат файгъамбар болгъанды.

2383

Ол Аллахны келечиси болгъанын
Къыркъ джылында ангылаб,
Кесини файгъамбарлыгъын
Дуниягъа къойгъанд баямлаб.

2484

Болгъан таш къачланы ууатыб,
Агъачдан этилгенлени да кюйдюргендиле.
Бир кюнню ичинде Меккада
Барысы да джокъ болуб кетгендиле.

2485

Хашим деб, къарт атасыны
Аты бла аталгъанды.
Керти тукъумлары уа
Къураиш тукъум болгъанды.

2386

Абу-Бекр халиф болгъан заманда
Зейид бла ол биригиб,
Эки джылны кюрешиб,
Къуранны толусу бла джыялмагъандыла.

2387

Умар халиф да, джыйышдырыб,
Къуранны чыгъарыб къоялмагъанды.
Осман халиф а Мухамматны
Джазмаларына уллу эс бѐлюб
башлагъанды.

2388

Мухамматны эртде къагъытчысы
Зейид ибн Талиба деген,
Азбар билиб суураланы,
Мухамматдан эшитгенича,

2389

Иманлыладан джыйгъанларын да
Осман халифни буйругъу бла,
Бирча тизиб ариу халда,
Къуран этиб, чыгъаргъанды.

2390

Тѐрт китаб этдириб,
Мекка, Дамаск, Басра,
Аны кибик Куфу
Шахарлагъа чачханды.

2391

Къуранны джыйышдырыб
чыгъаргъаны ючюн,
Зеид ибн Талифагъа,
Халифатдан саугъагъа
Джюз минг дикрем берилгенди.

2392

Китаб чыгыб бошагъанында,
Джыйылгъан джазмаланы барын да,
Осман халиф кюйдюрвенинде,
Кёбле разы болмагъандыла.

2393

Алий бла Мухамматны юсюнден
Айтылгъан суураланы да
Тюшюрмейин къойгъанлары ючюн
Кёбле разы болмагъандыла

2394

Алий джанлы имамлыла
Осман халифни юйюне
Аман къан алыб баргъанларында,
Ол да аланы алларына

2395

Къуранны алыб къолуна,
Чыккъгъан заманда,
Халифни кесини къаны бла
Къуранын боягъандыла.

2396

Осман халифни Къураны,
Сакълана келиб уллу шахарлада,
Бусагъатда уа
Сакъланады Ташкент шахарда.

2397

Осман халиф ёлгенинде,
Алты джюз элли алтынчы джыл,
Джюз элли минг динары бла
Миллион диркеми болгъандыла.

2398

Алтыджюз алтымыш биринчи джыл
Куфедде межгитден келе,
Алийни джаралы этгенреринде,
Эки кюнден ол ауушханды.

2399

Мухамматны ёлген заманында
Рысхысы болмагъанды.
Ол ёлюрюню аллы бла аны
Джарлылагъа чачыб къойгъанды.

2400

Ол орта бойлу, къызыл шинли,
Токъ, уллу къоллары бла,
Уллуракъ аякълары бла
Бек саулукълу адам болгъанды.

2401

Къаб-къара чачы имбашына тюше,
Сархындан бир кесек энгишгерекде,
Уллу кёзлерини кирпичкери да
Къара къашларына эркин джете,

2402

Къаб-къара узун сакъалы
Кенг кёкюрегине джете,
Къуш бурну бла мангылайы
Къызыл джаякъларына джарашханды.

2403

Джылтырауукъ кийимни сюймегенди,
Аны кибик алтынны да.
Кирсиз болурун излегенди,
Абдезин алса, алмаса да.

2404

Эшилген чалмасын башындан
Файгъамбарны хазна тешмегенди.
«Чалманы тешмегенле
Мёлекледиле,» — дегенди

2405

Ол кесини ауазларында
Ангылатыб турганды муслиманлагъа
Мёлекле кимле болгъанларын да,
Аланы баджаргъан душманларын да.

2406

Джабраиль мёлекни джумушу
Аллахны буйрукъларын толтуруб,
Кимге палахны, кимге игиликни
Чачыб турууду.

2407

Аллахны буйругъу бла
Адамланы джанларын алыучу
Азраиль мёлек келликди да,
Билдирмейин джанны аллыкъды.

2408

Ёлюк салыныб къабыргъа,
Топуракъ къуюлса юсюне,
Къаб-къара эрши сыфатлары бла
Эки мёлек келликдиле.

2409

Мункар, Накир мёлекле,
Ёлюкню джанын ызына салыб,
Кесин да ёрге тургъузтуб,
Соруула соруб тебрейдиле.

2410

Сорууладан тазаланса уа,
Аль-Каутер къулакъдан суу ичириб,
Джандетге кийирликди Рушван мёлек
Эшиклерин кенг ачыб.

2411

Мухаммат Вахшха Хамзатны
Къалай ёлтюргенинги айт дегенинде,
Хамзатны джюрегин алыб,
Хиндагъа элтгенин айтханды.

2412

«Къораб кет!», — дегенди Вахшагъа
Файгъамбар ачыуун тыя.
«Мен энди сени аямаз,
Кёсюме сен чыртда кёрюнме!»

2413

Алтыджюз отуз экинчи джыл
Мухаммат билмей тургъанлай,
Джашчыгъы Ибрагим ёлгенди,
Кеси да энди сёлеше башлагъанлай.

2414

Ауруу джокълаб къоймаса да,
Къара ташны аллында да
Мухаммат Меккада «Умра къылгъанды,
Намаз этиб да табыннганды.

2415

Ас-Сафа бла аль-Марваны
Араларында чабар къарыуу
Болмагъанында, файгъамбар
Тюесине миниб айланнганды.

2416

«Аль-Касба» акъ тюесине
Миниб, Каабаны тегерегине,
Къара ташха таягъын тийире,
Файгъамбар джети кере айланнганды.

2417

Уллу Хаджиликни ол заманлада
«Кюн байрамы», деб ол кюннге,
Джаз бла кюн айырылгъан кюн
Этерге кюрешиб тургъандыла.

2418

Мухаммат бир кюн хаджилеге
Хасан бла Хусейни
Аталары Алийни
Ариу кёрюгюз, дегенди.

2419

Тиреу болуб файгъамбаргъа,
Айшатны юйюне аны
Аббасны джашы Фадле бла
Алий алыб баргъандыла.

2420

Айшатны юйюню эшиклерин ачыб,
Ала кирирге излегенлеринде,
Аны да баш ауруу бек тутуб,
Инджилиб тургъанын кёргендиле.

2421

Сора Айшат аладан:
«Къаллайда меннге бир дарман
«Беригиз» деб тилегенинде,
Сеннге дарман керек тюлдю.

2422

Хадижат ёлгенден сора
Айшат болгъанды къызлай алгъаны.
Бийчелерини адамлары да
Ёсдюргендиле муслиманланы санларын.

2423

Умарны не да Убаины
Халифге айырайыкъ, дегенлеринде,
Хар тукъум кеслеринден адамны
Айырыргъа излегенди.

2424

Тиширыула эмда эркишиле
Айшатны юйюнде файгъамбарны
Ёлюгюне къараб, кёз алмай,
Джанындан этгендиле.

2425

Файгъамбардан сора халифле
Абу-Бакр аууруб ёлгенди.
Умар, Осман, Алий душман
Къолладан ёлгендиле.

2426

Осман халиф ол джазманы
Джашырыб бермегенлени
Кюч бла къоркъутуб,
Онеки джылны ичинде джыйгъанды.

2427

Аллахны сыйлы китабын —
Кёлден чыкыгъан джазмаланы
Барын да табыб, аланы
Бир джерге джыйышдыргъандыла.

2428

«Сыйлы келечиси Уллу Аллахны
Мухаммат файгъамбарды» деген
Бармагъында тутханды
Джазмасыы бла кюмюш джюзюгюн.

2429

Таба терекни тюбюнде —
Салкынында солурукъду.
Мелекле да, джашил кырдыкъда
Олтуруб, къууанч этерикдиле.

2430

Къобхан суугъа кёкюрегин тиреб,
Алдыртмаз ючюн иманлыланы,
Къарны да ачдан тоймагъанды,
Разы этер ючюн муслиманланы.

2431

Файгъамбарым алай эте,
Джерленнген атха миннген эсе,
Нал чюйлери атыны аны
Джерни тешиб баргъан эсе,

2432

Ол тешиклеге меджюсле тюше,
Артлары алай болгъан эсе,
Файгъамбарым да муратына джетиб,
Дуниягъа белгили болгъан эсе,

2433

Файгъамбарны ол ёмюрюне да
Эсин бёлуб окъугъанлагъа,
Аллахны Прахматы айлансын
Керти муслиман джанлагъа.

2434

Уллу Аллахым къазауатны кёргюзтмесин,
Сампал таууш эшитдирмесин.
Ач азабны эсгертмесин,
Ананы баласына термилтмесин.

2435

Абаза, орус айыртмасын,
Къарачай, черкес, ногъайлыланы
Бир-бирине къарнашлага,
Бек суюдюртюб ышартсын.

АМИН

БАШЛАРЫ

Араб айрымкан эмда анда джашагъанланы халлары	3
Зем-зем суу, Мекканы башчылары	7
Файгъамбарны сабий заманы, Аминатны ауушханы	16
Джангы динни джаратылыуу	41
Файгъамбарлыкъгъа хазырланыу, Мухамматны тюшлери	59
Хадижатны Ислам динни алгъаны, Мухамматны Илхамсыз ётген юч джылы	80
Ас-Сафа дуппурда айтылгъан биринчи ауаз	101
Файгъамбарны къызы Рукая	274

*Байрамкулова (Биджиева)
Кулистан Шогаибовна*

ЖИЗНЬ ПРОРОКА МУХАММАТА

СТИХИ

На карачаевском языке
(Сокращенный вариант)

Редактор-корректор *М. М. Кубанов*
Оформление и художественная редакция — *М. М. Кубанов*
Технический редактор *Н. С. Прыткова*
Компьютерная вёрстка — *А. Я. Унежова*

Подписано в печать 26.01.07.
Формат 84 x 108 ¹/₃₂. Бумага офсетная.
Гарнитура «Корина». Печать офсетная.
Усл.-печ. л. 26. Усл.-кр. отт. 26,6. Уч.-изд. л. 17,9.

Тираж 350 экз. Заказ № 1122.

РГУ «Карачаево-Черкесское республиканское
книжное издательство».
369000, г. Черкесск, пл. Кирова, 23, Дом печати.

Отпечатано с готовых фотоформ
в ООО «Полиграфист-2», 369000, г. Черкесск,
Первомайская, 47

Б 187

Байрамкулова (Биджиева) **К. Ш.** Жизнь пророка Мухаммата.
РГУ «Карачаево-Черкесское республиканское книжное издательство»,
2007 — 496 с.

ISBN 5—7289—0232—4

“Жизнь пророка Мухаммата” — увлекательное, глубокомысленное повествование в стихах религиозного содержания, предназначенное для самого широкого круга читателей.

Б $\frac{4702280200 - 2}{9 П (03) - 2006}$ 2 — 2007

84(2Рос-Кара)6